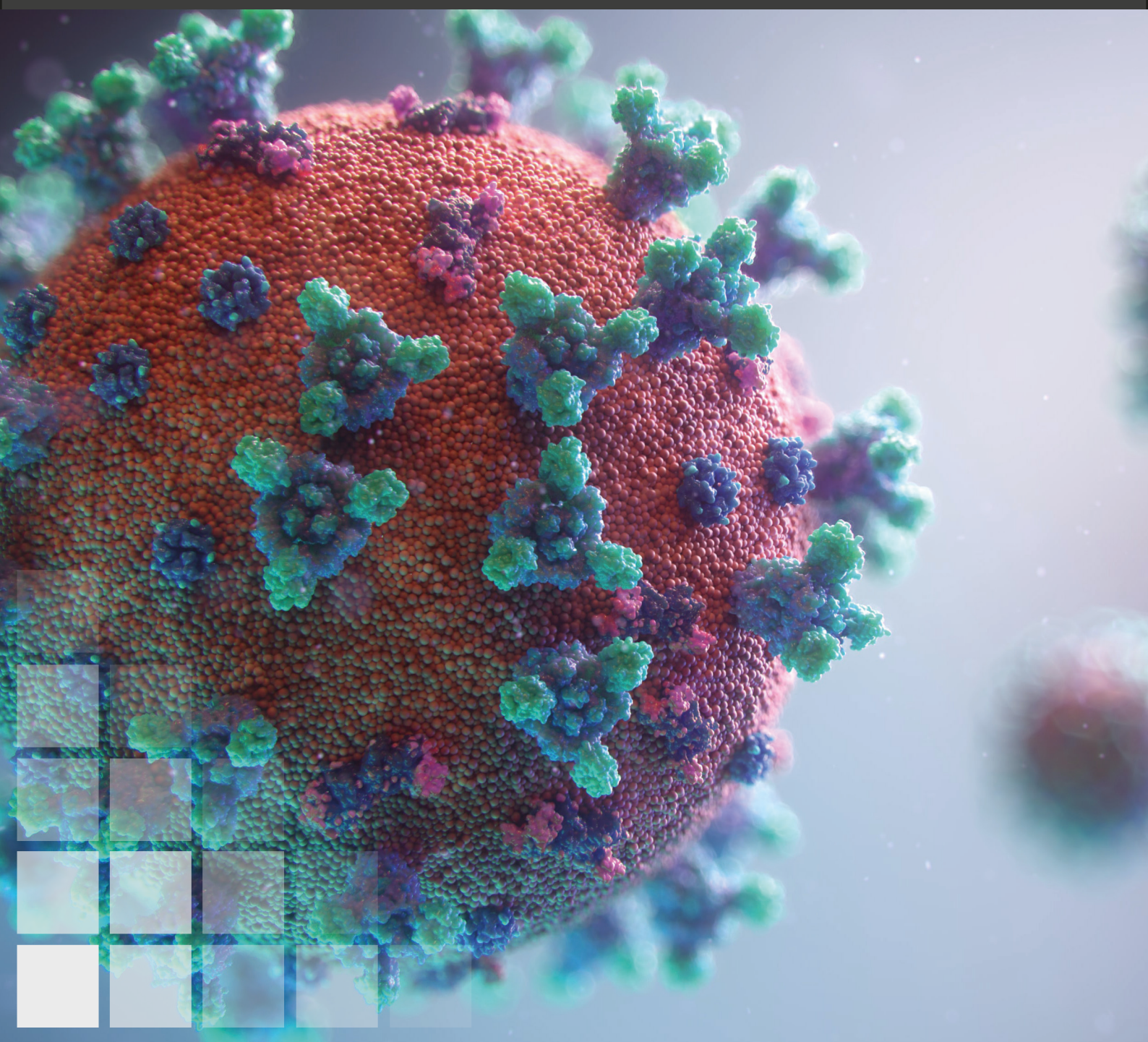

**PANDEMIA COVID-19
I JEJ WPŁYW NA WYBRANE
ZJAWISKA DEMOGRAFICZNE
ORAZ SPOŁECZNO-GOSPODARCZE
W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM**

Pandemia COVID-19 i jej wpływ na wybrane
zjawiska demograficzne oraz społeczno-gospodarcze
w województwie dolnośląskim

Instytut Rozwoju Terytorialnego
ul. J. Wł. Dawida 1A
50-527 Wrocław
www.irt.wroc.pl

Dyrektor
Maciej Zathey

Zastępcy dyrektora
Bogusław Molecki
Agnieszka Wałęga

Autor
Sławomir Książek

Skład tekstu i redakcja
Magdalena Pietrukiewicz

Fotografia na okładce
pixabay

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	5
2. Pandemia COVID-19 - podstawowe informacje.....	7
3. Przebieg epidemii COVID-19 w województwie dolnośląskim.....	10
3.1. Zakażenia.....	11
3.2. Zgony.....	18
3.3. Podsumowanie.....	19
4. Wpływ pandemii COVID-19 na wybrane zjawiska demograficzne oraz aspekty życia społeczno- gospodarczego w województwie dolnośląskim.....	21
4.1. Demografia i zagadnienia społeczne.....	22
4.1.1. Liczba ludności.....	22
4.1.2. Urodzenia i zgony oraz przyrost naturalny.....	24
4.1.3. Małżeństwa, rozwody i separacje.....	33
4.1.4. Ruch migracyjny ludności.....	36
4.1.5. Zachowania przestrzenne ludności.....	37
4.2. Gospodarka.....	45
4.2.1. Rynek pracy.....	45
4.2.2. Klimat koniunktury gospodarczej.....	48
4.2.3. Podmioty gospodarki narodowej.....	51
4.2.4. Przemysł i budownictwo.....	55
4.2.5. Rynek nieruchomości.....	58
4.2.6. Handel.....	59
4.2.7. Gastronomia.....	60
4.2.8. Opieka zdrowotna i lecznictwo uzdrowiskowe.....	62
4.2.9. Turystyka.....	65
4.2.10. Transport.....	69
4.2.11. Kultura i rozrywka.....	73
4.3. Podsumowanie.....	76
5. Wybrana działalność Zarządu Województwa Dolnośląskiego w zakresie przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19.....	83
Literatura.....	87

1

Wstęp

1. Wstęp

Od czasu oficjalnego potwierdzenia pierwszych przypadków choroby COVID-19 wywołanej koronawirusem SARS-CoV-2 w chińskim mieście Wuhan pod koniec 2019 roku, lokalne ognisko tej choroby przekształciło się w ogólnoswiatową pandemię wywierającą przemożny wpływ na bardzo szerokie spektrum zjawisk demograficznych i społeczno-gospodarczych, zarówno w skali mikro, mezo jak i makro. Oprócz oczywistego bezpośredniego oddziaływania na ludzkie zdrowie i życie, system opieki zdrowotnej, zjawiska demograficzne, pandemia wpłynęła również na gospodarkę, kontakty społeczne, ludzkie zachowania, środowisko przyrodnicze, ustawodawstwo, sferę polityki oraz szereg innych zjawisk. Wieloaspektowy wpływ pandemii COVID-19 na sferę społeczną i gospodarczą został odnotowany również w województwie dolnośląskim, którego dotyczy niniejszy raport.

W skład opracowania, oprócz wstępu i zakończenia, wchodzi cztery główne części. W pierwszej z nich przedstawiono poglądowe informacje na temat pandemii zwracając uwagę na jej początki, rozprzestrzenianie się jak również wskazano na szerokie spektrum zjawisk społeczno-gospodarczych, na których przebieg miała wpływ. Przytoczono również podstawowe informacje o chorobie COVID-19 oraz wywołującym ją koronawirusie SARS-CoV-2. W kolejnym rozdziale opisano przebieg pandemii w województwie dolnośląskim biorąc pod uwagę zakażenia SARS-CoV-2 oraz zgony powiązane z chorobą COVID-19. W następnej, najbardziej rozbudowanej, części pracy zaprezentowano szeroki zestaw danych statystycznych, których analiza pozwoliła na ukazanie jak pandemia, w bezpośredni i pośredni sposób, wpłynęła na kształtowanie się zjawisk demograficznych oraz życia społeczno-gospodarcze regionu. Ze względu na dostępność danych większość analiz odniesiono do przedziału czasowego obejmującego lata 2015-2021, w ramach którego można wyróżnić dwa lata pandemiczne – 2020 i 2021 oraz lata 2015-2019 – poprzedzające opisywaną pandemię. Główną część opracowania kończy rozdział opisujący wybrane działania podjęte przez Zarząd Województwa, które miały na celu przeciwdziałanie pandemii COVID-19 i jej negatywnym skutkom.

2

Pandemia COVID-19 -
podstawowe informacje

2. Pandemia COVID-19 – podstawowe informacje

Ogóln światowa pandemia choroby COVID-19 wywoływanej przez wirusa SARS-CoV-2 stała się ogromnym wyzwaniem przed jakim stanęła ludzkość oraz światowa gospodarka w 2020 i 2021 roku. Jej bardzo szerokie spektrum oddziaływania na wiele dziedzin życia społeczno-gospodarczego stało się tematem wielu artykułów i analiz naukowych oraz doniesień medialnych na całym świecie urastając do rangi najważniejszego i najszerzej komentowanego wydarzenia lat 2020-2021.

Pierwsze oficjalnie potwierdzone przypadki wystąpienia choroby, o wtedy jeszcze nieznannej etiologii, mogącej wywoływać zapalenie płuc o ciężkim przebiegu, zagrażającym ludzkiemu życiu, datuje się na początek grudnia 2019 roku (Duszyński et al., 2020; Wu et al., 2020; Wu, McGoogan, 2020). Przypadki te odnotowano w chińskim mieście Wuhan będącym stolicą prowincji Hubei. Początkowo wszystkie przypadki były odnotowywane tylko w Chinach, głównie we wspomnianej powyżej prowincji. Dnia 31 grudnia 2019 roku chińskie władze poinformowały Światową Organizację Zdrowia (ang. *World Health Organization*; WHO) o wystąpieniu przypadków zapalenia płuc o nieznannej etiologii. Pierwszy potwierdzony przypadek poza Chinami został odnotowany w Tajlandii 13 stycznia 2020 roku. W następnych tygodniach przestrzenny zasięg występowania nowego koronawirusa i wywoływanej przez niego choroby dynamicznie się powiększał obejmując swoim zasięgiem w okresie kilku miesięcy cały świat. Dnia 30 stycznia 2020 roku, WHO w związku ze wzrastającą liczbą zakażeń i zachorowań ogłosiła stan zagrożenia zdrowia publicznego o zasięgu międzynarodowym. W Polsce pierwszy przypadek potwierdzono 4 marca 2020 roku, a dwa dni później, 6 marca 2020 roku, pierwszy przypadek ujawniono również w województwie dolnośląskim. Dnia 11 marca 2020 roku Światowa Organizacja Zdrowia określiła rozprzestrzenianie się nowego koronawirusa i wywołującej go choroby jako ogóln światową pandemię.

Chorobę COVID-19 wywołuje koronawirus SARS-CoV-2 (ang. *severe acute respiratory syndrome coronavirus 2*; pol. *drugi koronawirus ciężkiego ostrego zespołu oddechowego*). Nazwa ta została nadana mu oficjalnie przez Międzynarodowy Komitet Taksonomii Wirusów 11 lutego 2020 roku (WHO, 2020b) ustalając ją w oparciu o filogenezę, taksonomię oraz stosowaną praktykę (Gorbalenya et al., 2020). Wcześniejsza robocza nazwa nowego koronawirusa zaproponowana przez Światową Organizację Zdrowia brzmiała 2019-nCoV (ang. *2019 novel coronavirus*) (Liu et al., 2020). Opisywany wirus jest siódmym rozpoznanym dotychczas koronawirusem posiadającym zdolność do zakażenia ludzi. Wraz z koronawirusami SARS-CoV-1 i MERS-CoV może on powodować ciężkie zapalenie płuc zagrażające ludzkiemu życiu, podczas gdy cztery pozostałe ludzkie koronawirusy – HKU1, NL63, OC43 i 229E – charakteryzują się niską patogennością i wywołują przeważnie łagodne infekcje dróg oddechowych w postaci przeziębienia (Andersen et al., 2020; Guo et al., 2020; Zawalińska, Szostek, 2020; Zhu et al., 2020). SARS-CoV-2 cechuje się dużą zakaźnością a jego transmisja może następować poprzez bezpośredni lub pośredni kontakt z zakażoną osobą głównie drogą kropelkową (WHO, 2021; Zawalińska, Szostek, 2020).

SARS-CoV-2 należy do rodzaju β -koronawirusów, rodziny *Coronaviridae*, podrzędu *Cornidovirineae*, rzędu *Nidovirales* i królestwa *Riboviria* (Gorbalenya et al., 2020; Liu et al., 2020; Stobnicka-Kupiec et al., 2020). Jest to wirus otoczkowy posiadający pojedynczą nić RNA o dodatniej polarności (ssRNA(+)) (Liu et al., 2020). Długość jego genomu wynosi około 30 tysięcy nukleotydów (Bai et al., 2022). SARS-CoV-2 podobnie jak inne koronawirusy zbudowany jest z czterech następujących białek strukturalnych: białka szczytowego (ang. spike) (S), białka otoczki (E), białka błonowego (M) oraz białka nukleokapsydu (N) (Nowakowska, Michalak, 2020). Pojedynczy wirion ma kulisty kształt z pewnym pleomorfizmem a jego średnica waha się w granicach od 60 do 140 nanometrów (Zhu et al., 2020). Opisywany koronawirus podobnie jak SARS-CoV-1 używa tego samego receptora w celu wnikięcia do komórki gospodarza. Jest nim konwertaza angiotensyny II (ang. *angiotensin-converting enzyme 2*, ACE2) (Hoffmann et al., 2020).

Zakażenie koronawirusem SARS-CoV-2 jest odpowiedzialne za wywoływanie choroby COVID-19 (ang. *coronavirus disease 2019*), której pełne rozwinięcie w języku polskim można tłumaczyć jako choroba koronawirusowa 2019. Podobnie jak w przypadku wirusa, który ją wywołuje, nazwa choroby została

przyjęta przez Światową Organizację Zdrowia 11 lutego 2020 roku (WHO, 2020b). Zakażenie SARS-CoV-2 może powodować objawy chorobowe od łagodnych do ciężkich, w tym takie zagrażające ludzkiemu życiu, lub przebiegać bezobjawowo (Liu, 2020). Wpływ na charakter przebiegu zakażenia u poszczególnych osób ma szerokie spektrum czynników, które ze względu na niemedyyczny charakter niniejszego opracowania nie będą przedstawiane. Według informacji podanych na stronie Światowej Organizacji Zdrowia do najczęściej występujących objawów chorobowych przy COVID-19 należą: gorączka, kaszel, zmęczenie, utrata smaku i zapachu. Do rzadziej występujących objawów można zaliczyć: ból gardła, ból głowy, bóle mięśni i stawów, biegunkę, wysypkę na skórze lub odbarwienie palców u rąk lub nóg, czerwone lub podrażnione oczy. Do poważnych i niepokojących objawów zaliczono natomiast trudności w oddychaniu lub duszności, utratę mowy lub zdolności poruszania się, dezorientację oraz ból w klatce piersiowej (WHO, 2020a). W publikacji *Zrozumieć COVID-19* przygotowanej przez Zespół ds. COVID-19 przy Prezysie Polskiej Akademii Nauk do pozapłucnych objawów powyżej wspomnianej choroby zaliczono: cechy zapalenia mięśnia sercowego, zaburzenia rytmu serca, ostre zespoły wieńcowe, kardiomiopatię takotsubo, ostre serce płucne, majaczenie, bóle głowy, udar mózgu, zaburzenia krzepnięcia krwi i zmiany naczyniowe, uszkodzenie nerek i wątroby, objawy żołądkowo-jelitowe (biegunka, nudności i wymioty, utrata łaknienia), objawy oczne oraz zmiany skórne (Duszyński et al., 2020).

Według danych Światowej Organizacji Zdrowia biorąc pod uwagę stan na dzień 17 sierpnia 2022 roku na świecie potwierdzono 589 680 368 przypadków COVID-19 oraz 6 436 519 spowodowanych tą chorobą przypadków śmiertelnych (WHO, 2022a). W Polsce, posiłkując się danymi Ministerstwa Zdrowia, przyjmując ten sam dzień za punkt odniesienia, stwierdzono 6 128 006 przypadków zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2 oraz 116 826 przypadków śmiertelnych spowodowanych COVID-19 i współwystępujących z nim innymi chorobami, w tym w województwie dolnośląskim odpowiednio 464 707 i 7 466 przypadków (Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, 2022). Zarówno w Polsce jak i na Dolnym Śląsku do czerwca 2022 roku wystąpiło 5 okresów wzrostu zakażeń powszechnie nazywanymi falami COVID-19. Ich bardziej szczegółowy opis zostanie przeprowadzony w [rozdziale 3](#).

Pandemia COVID-19 wywarła przemożny wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą na świecie. Do pierwszych bezpośrednich jej skutków zaliczało się niespotykane od dawna obciążenie systemu ochrony zdrowia oraz wzrost śmiertelności, szczególnie wśród najstarszych grup wiekowych. Wprowadzone już w pierwszych miesiącach trwania pandemii zalecenia oraz obostrzenia, w tym tzw. lockdowny, wpłynęły z jednej strony na codzienne życie poszczególnych osób, a z drugiej na złożone globalne zjawiska takie jak zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki światowej. W wybranych okresach trwania pandemii kontakty społeczne zostały ograniczone do minimum. Podobnie sytuacja wyglądała biorąc pod uwagę ograniczenia w przemieszczaniu się, co doprowadziło m.in. do bardzo dużego ograniczenia popytu na usługi transportowe. Praca oraz nauka na niebywałą dotąd skalę zaczęła być realizowana w sposób zdalny. Zmiany w codziennym funkcjonowaniu mogły negatywnie wpływać na ludzką psychikę. Ten problem podkreślano m.in. w odniesieniu do dzieci i młodzieży pozbawionych kontaktu z rówieśnikami. Wprowadzone obostrzenia i lockdowny były przyczyną zamykania całych działów gospodarki takich jak gastronomia i zakwaterowanie czy wybrane obszary handlu. Zakłócenia w produkcji przemysłowej oraz transporcie jakie wystąpiły podczas pandemii COVID-19 doprowadziły do przerwania globalnych łańcuchów dostaw i problemów z zaopatrzeniem w wiele rodzajów produktów. Wprowadzane ograniczenia i lockdowny, szczególnie w krajach szeroko pojmowanego Zachodu, były negatywnie odbierane przez część społeczeństw, co prowadziło w niektórych sytuacjach do protestów i niepokoїв społecznych. Pandemia COVID-19 stała się również ważnym elementem kształtującym politykę wewnętrzną poszczególnych krajów jak również ważnym zagadnieniem w polityce międzynarodowej w tym tak zwanej dyplomacji szczepionkowej. Początkowe doniesienia zwracały również uwagę na poprawę stanu środowiska spowodowaną ograniczeniami działalności gospodarczej. Późniejsze informacje unaocznily jednak problem wzrostu ilości produkowanych odpadów związanych z trwającą pandemią, takich jak maseczki, lateksowe rękawiczki czy opakowania po płynach do dezynfekcji. Podane powyżej wybrane skutki pandemii COVID-19 stanowią jedynie niewielką część bardzo szerokiego spektrum dziedzin życia na jakie miała ona lub ma nadal mniejszy lub większy wpływ.

3

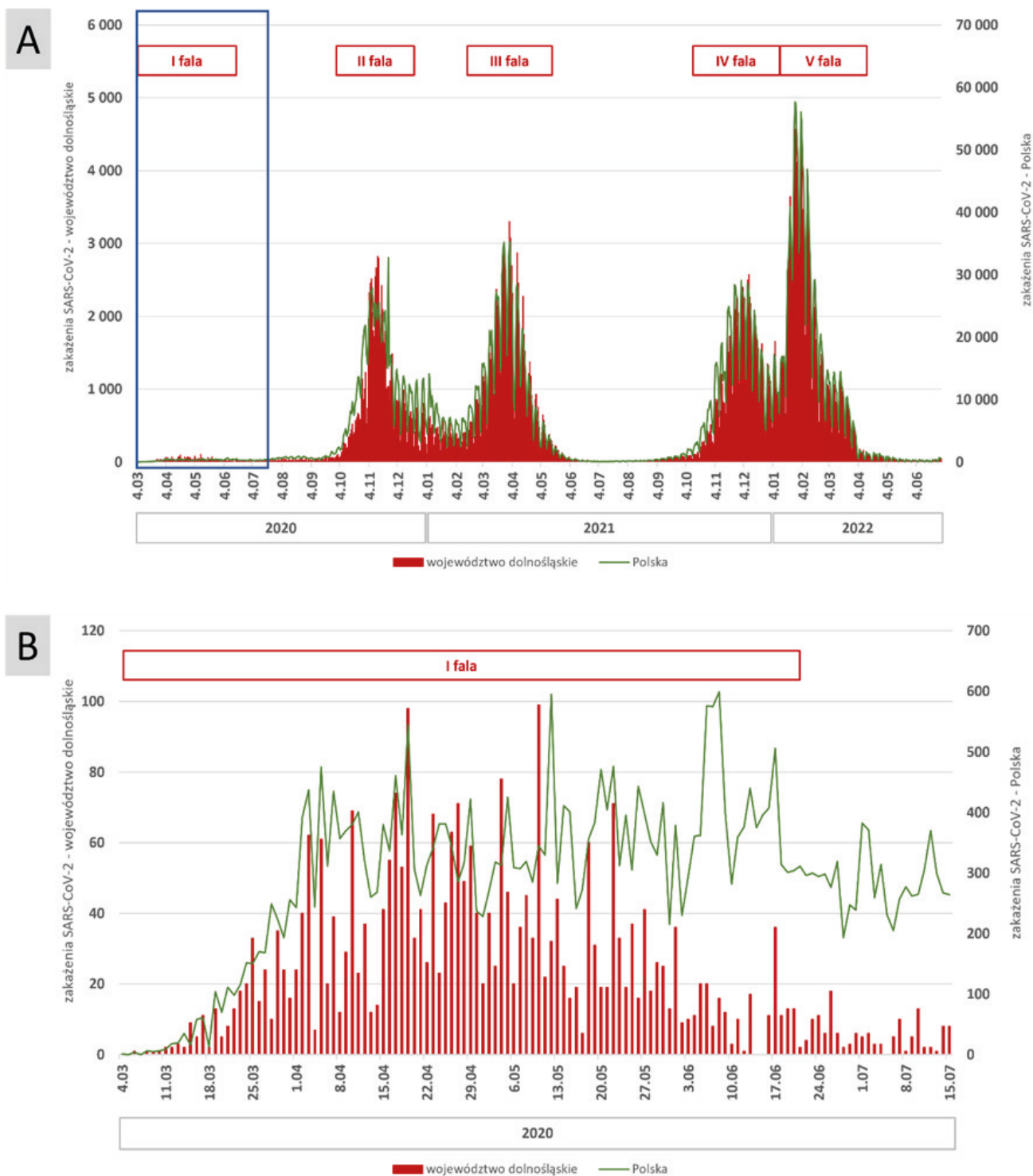
Przebieg epidemii COVID-19
w województwie dolnośląskim

3. Przebieg epidemii COVID-19 w województwie dolnośląskim

3.1. Zakażenia

Pierwsze zakażenie wirusem SARS-CoV-2 zostało wykryte w Polsce 4 marca 2020 roku u podróżnego powracającego z Niemiec. Dwa dni później, 6 marca 2020 roku, odnotowano pierwszy przypadek zakażenia SARS-CoV-2 w województwie dolnośląskim. Początkowy etap epidemii COVID-19 w Polsce i w województwie dolnośląskim, cechował się łagodnym przebiegiem pod względem liczby zakażeń koronawirusem, jak i zachorowań oraz zgonów na COVID-19. Była to sytuacja odmienna w porównaniu m.in. do wielu krajów Europy Zachodniej i Południowej, w których to przypadki zakażeń i zgonów w wiosennych miesiącach 2020 roku utrzymywały się na bardzo wysokim poziomie, z wyraźnym falowym ich przebiegiem. Pomimo braku zauważalnie zaznaczonej fali zakażeń i zgonów w Polsce, jak i województwie dolnośląskim, często przyjmuje się okres wiosny 2020 roku jako czas wystąpienia I fali COVID-19 w Polsce. Część krajowych ekspertów nie traktuje jej jednak jako fali, a raczej jako początek faktycznej pierwszej fali jaka wystąpiła jesienią 2020 roku (Dąbek, 2021). Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto, że I fala COVID-19 trwała w województwie dolnośląskim od 6.03.2020 do 21.06.2020 (ryc. 1 A-B). W określonym powyżej przedziale czasowym największą liczbę zakażeń odnotowano 19 kwietnia oraz 10 maja 2020 roku, odpowiednio 98 i 99 zakażeń. Liczba zakażeń w tym okresie w województwie dolnośląskim wyniosła 2 853 (średnia dzienna - 26).

Po okresie notowania bardzo niewielu przypadków zakażeń SARS-CoV-2 oraz zachorowań i zgonów na COVID-19, szczególnie w lipcu 2020 roku, od sierpnia i września następował powolny wzrost liczby zakażeń w województwie dolnośląskim, zwiastując pojawienie się II fali COVID-19. Jej szczyt w regionie, po bardzo dynamicznych wzrostach liczby zakażeń obserwowanych w październiku 2020 roku, wystąpił w połowie listopada. Największa liczba zakażeń na Dolnym Śląsku podczas II fali została odnotowana 13 listopada 2020 roku i wyniosła 2 823 zakażenia. W opracowaniu przyjęto, że II fala COVID-19 w województwie dolnośląskim trwała od 28 września do 20 grudnia 2020 roku. W okresie tym stwierdzono w opisywanym regionie 78 391 zakażeń koronawirusem (średnia dzienna – 933). W styczniu i w 1. połowie lutego 2021 roku liczba stwierdzonych zakażeń utrzymywała się na niższym poziomie po czym zaczęła znów przyrastać rozpoczynając tym samym III falę COVID-19, obserwowaną zarówno w Polsce jak i na Dolnym Śląsku. W niniejszym raporcie przyjęto, że trwała ona w województwie dolnośląskim od 15 lutego do 16 maja 2021 roku. Podczas niej największą liczbę zakażeń – 3 302 - odnotowano 1 kwietnia 2021 roku. W okresie tym na Dolnym Śląsku stwierdzono w sumie 106 357 zakażeń (średnia dzienna – 1 169). Od czerwca do końca sierpnia 2021 roku liczba zakażeń SARS-CoV-2 utrzymywała się na bardzo niskim poziomie zarówno w Polsce jak i województwie dolnośląskim. Ponowny ich wzrost wystąpił we wrześniu, przybierając na sile w październiku, dając tym samym początek IV fali COVID-19, której przedział czasowy w województwie dolnośląskim określono umownie na okres od 11 października 2021 roku do 9 stycznia 2022 roku. Największa liczba zakażeń podczas jej trwania wystąpiła 9 grudnia 2021 roku – 2 576. Łącznie podczas określonego powyżej przedziału czasowego IV fali COVID-19 na Dolnym Śląsku stwierdzono 99 008 zakażeń, przy średniej dziennej wynoszącej 1 088 zakażeń. W wyniku rozprzestrzeniania się wariantu *Omikron* wirusa SARS-CoV-2 IV fala COVID-19 przeszła bezpośrednio w V falę. Była to sytuacja odmienna w porównaniu do sezonu 2020/2021 kiedy to pomiędzy II i III falą zaznaczył się wyraźny okres charakteryzujący się niższymi wartościami zakażeń i zachorowań na COVID-19. Wariant *Omikron*, cechujący się wyższą zakaźnością od wcześniej występujących powszechnie wariantów, spowodował, że V fala COVID-19 charakteryzowała się najwyższymi wartościami dziennych zakażeń SARS-CoV-2 notowanych od początku trwania ogólnoświatowej pandemii. W raporcie przyjęto, że wspomniana V fala trwała od 10 stycznia do 3 kwietnia 2022 roku. Łącznie podczas niej zanotowano 138 757 zakażeń (średnia dzienna – 1 652 zakażenia). We wskazanym powyżej przedziale czasowym największa dzienna liczba zakażeń wystąpiła 28 stycznia 2022 roku. Tego dnia stwierdzono na Dolnym Śląsku rekordową liczbę 4 786 zakażeń. Dzień wcześniej, 27 stycznia 2022 roku, padł ogólnopolski rekord w tym względzie – 57 659 przypadków. Od kwietnia do końca czerwca 2022 roku, na którym zakończono poniższą analizę liczba potwierdzonych przypadków zakażeń SARS-CoV-2 utrzymywała się na stosunkowo niskim poziomie.

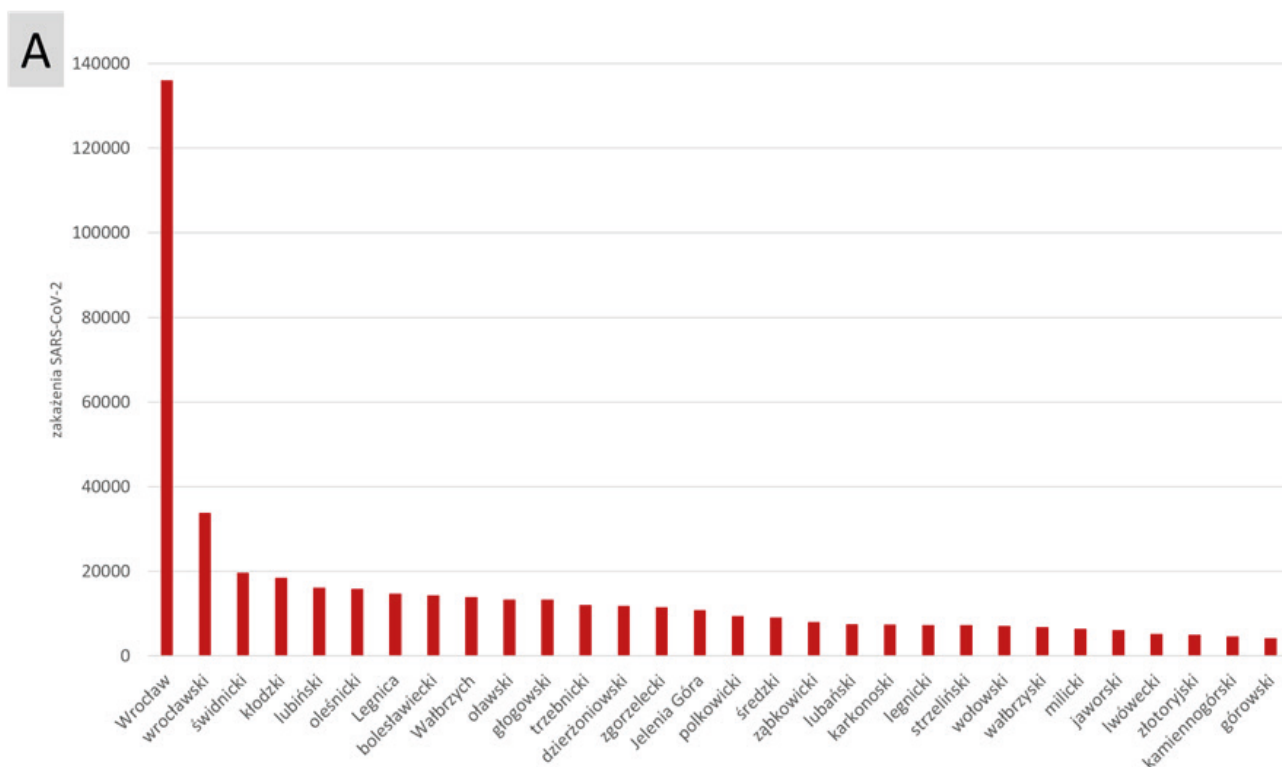

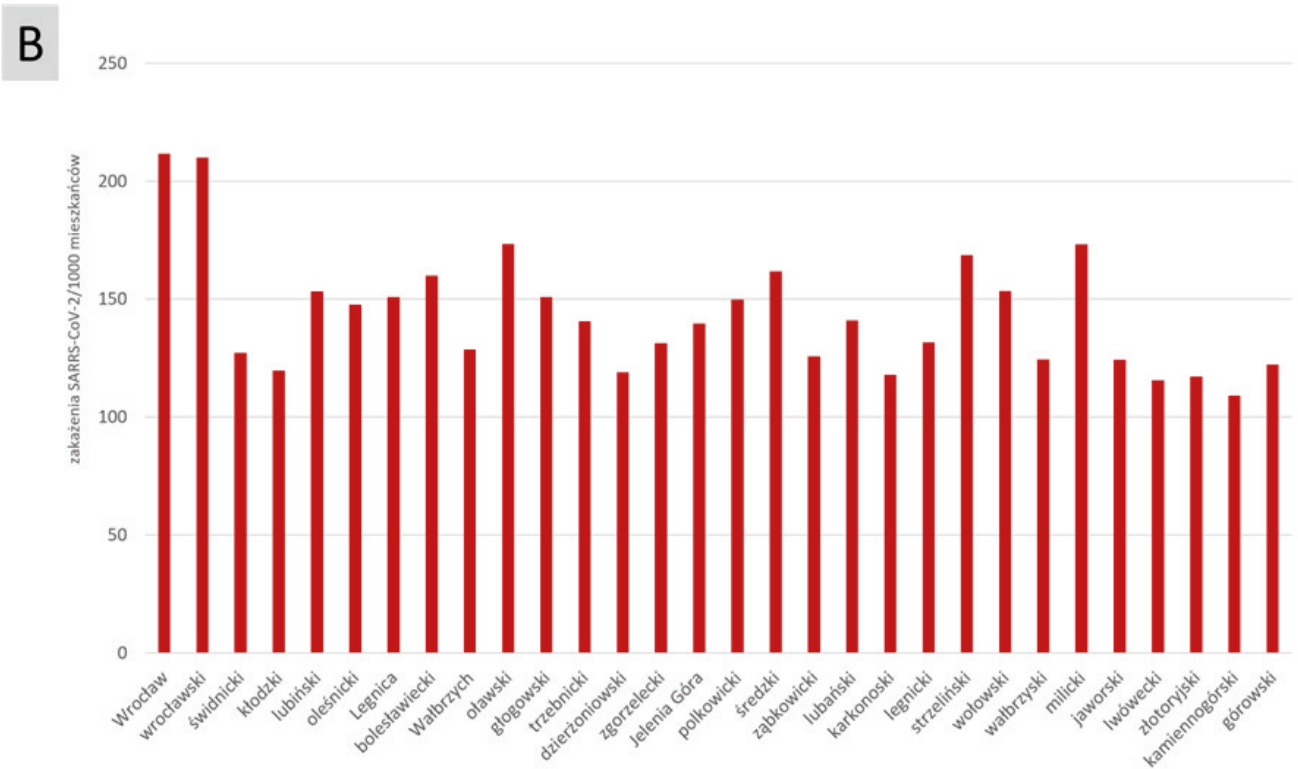
Ryc. 1. Dzienna liczba zakażeń SARS-CoV-2 w Polsce i w województwie dolnośląskim od 4.03.2020 do 30.06.2022 (A) oraz od 4.03.2020 do 15.07.2020 (B).

Źródło opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia.

łącznie w województwie dolnośląskim w okresie od 4 marca 2020 roku do 30 czerwca 2022 roku odnotowano 456 608 zakażeń SARS-CoV-2. Zakażenia z regionu stanowiły 7,6% wszystkich zakażeń odnotowanych we wspomnianym przedziale czasowym w Polsce. W roku 2021 liczba ludności województwa dolnośląskiego stanowiła również 7,6% ogółu populacji Polski. Można więc stwierdzić, że liczba zakażeń SARS-CoV-2 była proporcjonalna do liczby ludności zamieszkujących opisywany region.

W okresie od 6.03.2020 roku do 30.06.2022 roku wśród dolnośląskich powiatów i miast na prawach powiatu najwyższą liczbę zakażeń SARS-CoV-2, zdecydowanie wyróżniającą się na tle pozostałych jednostek, zanotowano we Wrocławiu – 136 041 przypadków. Na kolejnych miejscach znalazły się powiaty: wrocławski (33 777), świdnicki (19 684) oraz kłodzki (18 463) (ryc. 2A). Najmniejszą liczbę zakażeń, poniżej 5 000 przypadków, charakteryzowały się natomiast powiaty: górowski (4 177), kamiennogórski (4 608) i złotoryjski (4 989). Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na liczbę notowanych zakażeń w poszczególnych powiatach i miastach na prawach powiatu była liczba mieszkańców w poszczególnych poddanych analizie jednostkach administracyjnych. Można to dostrzec na rycinie 2B ukazującej liczbę zakażeń koronawirusem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W tym przypadku Wrocław oraz powiat wrocławski również mają przewagę nad pozostałymi powiatami – jedyne przekroczyły wartość 200,0 zakażeń na 1000 mieszkańców – jednak nie jest ona już tak wyraźna jak w przypadku wartości bezwzględnych. Wrocław oraz jego strefa podmiejska obejmująca swoim zasięgiem część powiatu wrocławskiego stanowią rdzeń społeczno-gospodarczy województwa dolnośląskiego charakteryzujący się dużą liczbą ludności i gęstością zaludnienia oraz największym w województwie potencjałem społeczno-gospodarczym. Obszary takie ze względu na duże skupiska ludności oraz mobilność mieszkańców mogą być bardziej narażone na szybsze i bardziej intensywne rozprzestrzenianie się chorób zakaźnych w porównaniu do obszarów peryferyjnych. Inną przyczyną występowania wyższych wartości we Wrocławiu oraz powiecie wrocławskim może być większa liczba przeprowadzanych testów w kierunku zakażenia SARS-CoV-2. Najniższe wartości liczby zakażeń na 1000 mieszkańców wystąpiły natomiast w powiecie kamiennogórskim (109,1 zakażeń/1000 mieszkańców) i lwóweckim (115,5). W całym województwie dolnośląskim w opisywanym przedziale czasowym wskaźnik liczby zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców ukształtował się na poziomie 158,5.

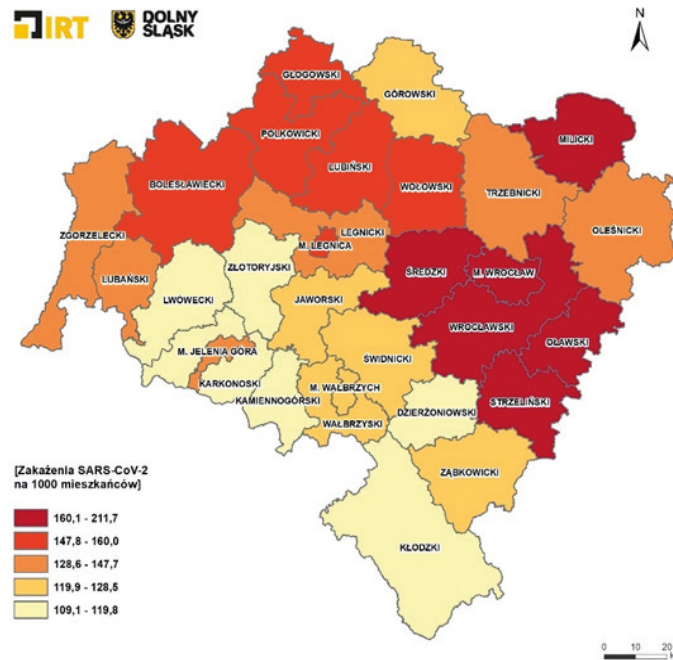

Ryc. 2. Liczba zakażeń SARS-CoV-2 (A) oraz liczba zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców (B) w powiatach i miastach na prawach powiatu w województwie dolnośląskim od 6.03.2020 roku do 30.06.2022 roku.

Źródło opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia oraz Banku Danych Lokalnych GUS.

Wyższe wartości wskaźnika przedstawiającego liczbę zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców we Wrocławiu oraz powiatach charakteryzujących się silnymi powiązaniem społeczno-gospodarczymi z nim są dobrze widoczne na rycinie 3. Do klasy o najwyższych wartościach analizowanego zjawiska został zaliczony także położony na północy regionu powiat milicki. Stosunkowo wysokie wartości były notowane również m.in. w powiatach Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego. Najniższymi wartościami wspomnianego wskaźnika charakteryzowały się natomiast powiaty położone głównie na południu województwa dolnośląskiego. Tym samym w większości przypadków wysokimi wartościami odznaczały się powiaty w obszarach silnie zurbanizowanych oraz terenach o intensywnych powiązaniach funkcjonalnych z najważniejszymi ośrodkami regionu takimi jak Wrocław. Najniższe wartości były z kolei obserwowane głównie w powiatach położonych na południu regionu, obejmujących obszary słabiej zaludnione i o mniejszym potencjale społeczno-gospodarczym.

Ryc. 3. Rozkład przestrzenny liczby zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców w powiatach województwa dolnośląskiego od 6.03.2020 roku do 30.06.2022 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia oraz Banku Danych Lokalnych GUS.

Wartość wskaźnika zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców podczas pięciu fal charakteryzowała się zróżnicowanymi wartościami oraz ich przestrzennym rozkładem w województwie dolnośląskim na poziomie powiatowym (ryc. 4 A-E). Podczas I fali COVID-19 (od 6.03.2020 do 21.06.2020) wartość wspomnianego wskaźnika oscylowała w granicach od 0,2 do 3,0 zakażeń na 1000 mieszkańców (ryc. 4A). Najniższa wartość została stwierdzona w powiecie głogowskim, a najwyższa w powiecie oleśnickim. Powiaty o najwyższych i najniższych wartościach analizowanego wskaźnika nie tworzyły większych zgrupowań przestrzennych na obszarze województwa dolnośląskiego przyjmując mozaikową strukturę pod tym względem. Pomniejsze koncentracje powiatów należących do klasy o najwyższych wartościach (1,8-3,0) tworzyły powiaty – bolesławiecki, legnicki i wołowski oraz m. Jelenia Góra i powiat karkonoski. Powiaty odznaczające się najniższymi wartościami wskaźnika (0,2-0,4), oprócz powiatu milickiego, były zlokalizowane w zachodniej części województwa dolnośląskiego. Należały do nich powiaty: głogowski, kamiennogórski, polkowicki, zgorzelecki i złotoryjski. Bardzo niskie wartości opisywanego wskaźnika podczas I fali są dodatkowym czynnikiem utrudniającym wskazanie w tym przedziale czasowym jednoznacznych tendencji w opisywanym względzie.

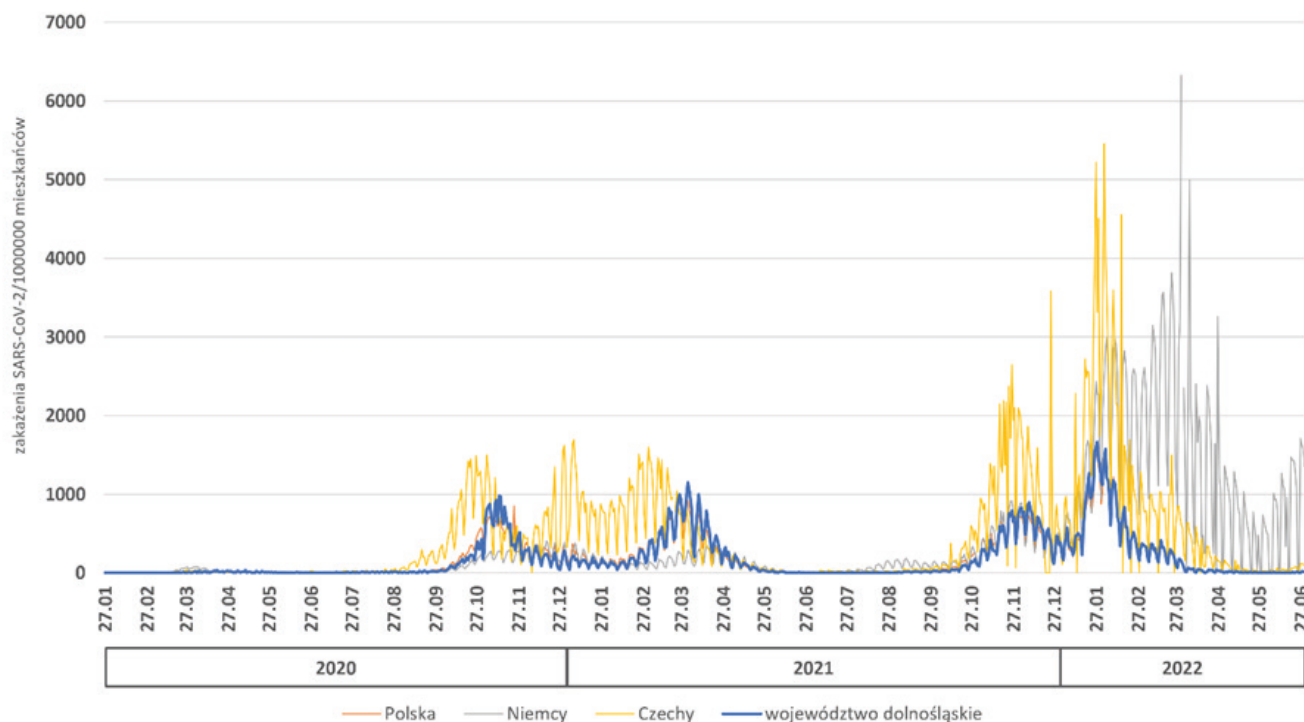
W trakcie II fali COVID-19 na Dolnym Śląsku (od 28.09.2020 do 20.12.2020) wartość liczby zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców wahała się od 18,9 do 34,4 zakażeń (ryc. 4B). Były to tym samym wartości zdecydowanie wyższe od tych obserwowanych podczas pierwszej fali. Najniższa wartość została odnotowana w powiecie świdnickim, a najwyższa we Wrocławiu. Powiaty o najniższych wartościach omawianego wskaźnika (18,9-21,5) były położone w południowej części województwa. Kierując się z zachodu na wschód zaliczały się do nich następujące powiaty: zgorzelecki, lwówecki, karkonoski, wałbrzyski, świdnicki i kłodzki. Największe zgrupowanie powiatów wchodzących w skład klasy o najwyższych wartościach omawianego zjawiska (29,6-34,4) objęło swoim zasięgiem Wrocław oraz powiaty wrocławski i oławski. Dodatkowo do wspomnianej klasy wartości zostały przypisane także położone na północy regionu powiaty – głogowski, milicki i wołowski. W okresie III fali (od 15.02.2021 do 16.05.2021) analizowany wskaźnik przyjmował wartości z zakresu od 21,3 do 50,1 zakażeń/1000 mieszkańców (ryc. 4C). Najwyższą jego wartość stwierdzono w powiecie strzelińskim, a najniższą

w powiecie zgorzeleckim. Największe zgrupowanie powiatów zaliczonych do klasy o najniższych wartościach (21,3- 27,0) wystąpiło w zachodniej części województwa obejmując swoim zasięgiem powiaty – zgorzelecki, lubański, lwówecki oraz złotoryjski. Do wspomnianej klasy zaliczono także leżące na północy regionu powiaty górowski i wołowski. W klasie o najwyższych wartościach zakażeń SARS-CoV-2/1000 mieszkańców (39,0-50,1) znalazły się trzy z czterech dolnośląskich miast na prawach powiatu – Wrocław, Wałbrzych i Jelenia Góra. Do wspomnianej klasy zaliczono także powiaty wrocławski i wałbrzyski bezpośrednio przylegające do Wrocławia i Wałbrzycha oraz powiat strzebiński znajdujący się w strefie intensywnych powiązań z Wrocławiem.

W przypadku IV fali COVID-19 (od 11.10.2021 do 9.01.2022) wartość opisywanego zjawiska wahała się od 11,9 do 47,9 zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców (ryc. 4D). Najniższy poziom zakażeń wystąpił w powiecie kamiennogórskim, a najwyższy w powiecie wrocławskim. Do powiatów zaklasyfikowanych do klasy o najniższych wartościach wskaźnika zakażeń (11,9-22,3) należały ponownie jednostki skupione w południowej – sudeckiej i przedsudeckiej – części województwa. Były to powiaty: karkonoski, kamiennogórski, wałbrzyski, świdnicki i kłodzki oraz miasto Wałbrzych. Do klasy skupiającej jednostki o najwyższych wartościach zakażeń (38,6-47,9) weszły z kolei Wrocław oraz silnie powiązane z nim funkcjonalnie powiaty wrocławski i oławski, a także powiaty w pasie ciągnącym się od powiatu bolesławieckiego, przez lubiński do wołowskiego.

Podczas ostatniej opisywanej w niniejszym opracowaniu V fali COVID-19 (od 10.01.2022 do 3.04.2022) wartość zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców przyjmowała wartości z zakresu od 30,0 do 68,6 (ryc. 4E). Najwyższą wartością podobnie jak podczas II fali cechował się Wrocław a najniższą, tak jak w trakcie IV fali powiat kamiennogórski. Powiaty o najniższych wartościach analizowanej cechy, oprócz powiatu górowskiego, skupiały się po raz kolejny w południowej części regionu. Były to powiaty: karkonoski, kamiennogórski, wałbrzyski, dzierżoniowski i kłodzki. Powiaty o najwyższych wartościach zakażeń utworzyły natomiast dużą koncentrację przestrzenną obejmującą Wrocław oraz silnie powiązany z nim obszar, do którego zaliczały się powiaty: średzki, wrocławski, oławski i strzebiński. Do klasy grupującej jednostki o najwyższych wartościach zakażeń na 1000 mieszkańców należał również położony w północnej części województwa powiat milicki.

Porównując ze sobą sytuację pod względem liczby zakażeń SARS-CoV-2 na 1 000 000 mieszkańców w województwie dolnośląskim i Polsce, w których przebieg epidemii wyglądał podobnie, z tą jaką wystąpiła w sąsiadujących z opisywanym regionem Niemczech i Czechach można dostrzec wyraźne różnice (ryc. 5). W porównaniu do Czech w Polsce i na Dolnym Śląsku nie zaobserwowano wyraźnego wzrostu zakażeń na przełomie lat 2020 i 2021 w okresie świąteczno-noworocznym. Podczas z każdego z zaznaczających się na wykresie wzrostów liczby zakażeń SARS-CoV-2 ich liczba w przeliczeniu na 1 000 000 mieszkańców była wyższa w Czechach. Szczególnie jest to widoczne w odniesieniu do fali jaka wystąpiła na początku 2022 roku wraz z rozprzestrzenianiem się wariantu *Omikron*. Ponadto jesienna fala z 2020 roku oraz wiosenna z roku 2021 rozpoczynały się szybciej w Czechach. Zestawiając sytuację epidemiczną w województwie dolnośląskim i w Polsce do tej jaka wystąpiła w Niemczech również można zauważyć wyraźne różnice. Fala z jesieni 2020 roku i z wiosny 2021 roku charakteryzowały się w Niemczech większym wypłaszczeniem i przeważnie mniejszą liczbą notowanych dziennie zakażeń SARS-CoV-2 na 1 000 000 mieszkańców. Końcem lata i początkiem jesieni 2021 roku wartość omawianego wskaźnika zaczęła szybciej wzrastać w Niemczech jednak sam przebieg fali zaobserwowanej na jesieni 2021 w Niemczech był podobny do jej przebiegu w województwie dolnośląskim i w Polsce. Także początek wzrostu zakażeń na 1 000 000 mieszkańców na wstępnym etapie fali wywołanej wariantem *Omikron* cechował się podobnym przebiegiem w styczniu 2022 roku, jednak w następnych miesiącach wartość wskaźnika zaczęła kilkukrotnie przewyższać wartości notowane w województwie dolnośląskim i w Polsce utrzymując się na wysokim poziomie do końca czerwca 2022 roku stanowiącym koniec analizowanego

Ryc. 5. Zakażenia SARS-CoV-2 na 1 000 000 mieszkańców w województwie dolnośląskim, Polsce, Czechach i Niemczech w okresie od 27.01.2020 do 30.06.2022 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Our World in Data (<https://ourworldindata.org/>), Ministerstwa Zdrowia, Banku Danych Lokalnych

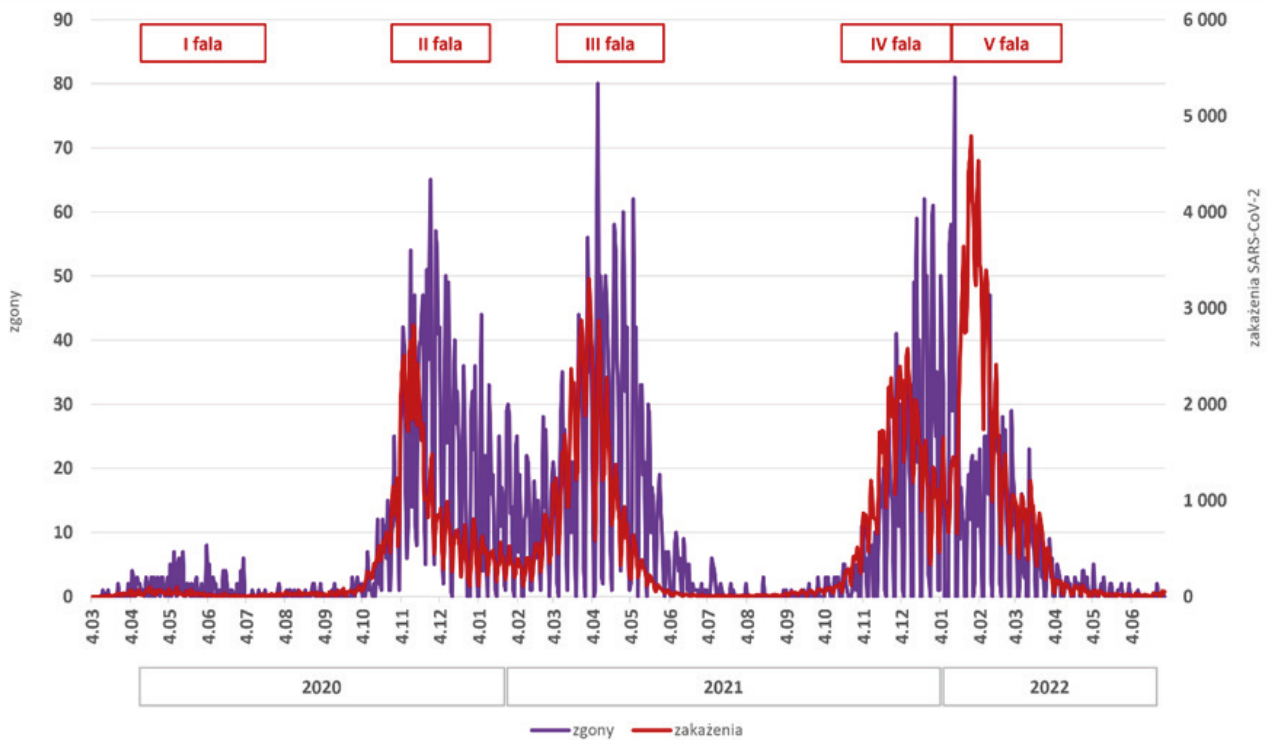
przedziału czasowego w niniejszym opracowaniu. Duże dysproporcje jakie wystąpiły pod analizowanym względem pomiędzy Polską i województwem dolnośląskim a Czechami i Niemcami mogły być częściowo spowodowane różnicami w liczbie wykonywanych testów w kierunku zakażenia SARS-CoV-2 w poszczególnych krajach.

3.2. Zgony

W okresie od 6.03.2020 do 30.06.2022 roku w województwie dolnośląskim oficjalnie stwierdzono 7 433 zgony spowodowane COVID-19 oraz współwystępowaniem COVID-19 z innymi chorobami¹. Na podstawie ryciny 6 można stwierdzić pewne zależności pomiędzy przebiegiem liczby zakażeń SARS-CoV-2 oraz zgonów na COVID-19 i COVID-19 wraz z chorobami współwystępującymi. Zgodnie z przewidywaniami każdemu wzrostowi liczby zakażeń towarzyszył wzrost liczby zgonów. Występowały jednak w tym względzie przesunięcia czasowe, zgodnie z którymi szczyt liczby zgonów następował po pewnym czasie od wystąpienia szczytu liczby zakażeń. Sytuacja ta jest spowodowana przebiegiem zachorowań na COVID-19 o ciężkim przebiegu kończących się zgonem pacjenta. Zjawisko to jest dobrze widoczne dla fal od II do V. W przypadku I fali ze względu na notowaną podczas niej małą liczbę dziennych zgonów formułowanie jednoznacznych wniosków w tej kwestii jest utrudnione. Podczas trwania I fali dzienna liczba zgonów na COVID-19 i współwystępowanie COVID-19 z innymi chorobami² oficjalnie podawanych do wiadomości publicznej przez Ministerstwo Zdrowia nie przekroczyła w województwie dolnośląskim 10 zgonów. Największą ich liczbę (8 zgonów) zanotowano 3 czerwca 2020 roku. W trakcie II fali COVID-19 codzienne wartości liczby zgonów osiągały zdecydowanie wyższy poziom. Ich największa liczba wystąpiła 27 listopada 2020 roku, 14 dni po szczycie fali zakażeń, osiągając wartość 65 zgonów.

¹ Ze względu na brak danych na poziomie powiatowym dotyczących liczby zgonów spowodowanych COVID-19 oraz współwystępowaniem COVID-19 z innymi chorobami od początku trwania epidemii zagadnienie to zostanie przedstawione w uproszczonej formie w odniesieniu jedynie do poziomu wojewódzkiego.

² W dalszej części podrozdziału będą one najczęściej wspomniane jako zgony bez dalszego rozwinięcia ich przyczyny.

Ryc. 6. Dzienna liczba zakażeń SARS-CoV-2 oraz zgonów na COVID-19 i COVID-19 wraz z chorobami współistniejącymi w województwie dolnośląskim od 4.03.2020 do 30.06.2022.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia.

Biorąc pod uwagę III falę największa dzienna liczba zgonów – 80 – wystąpiła 8 kwietnia 2021 roku po 7 dniach od szczytu fali zakażeń. Interesująca sytuacja miała miejsce podczas IV fali COVID-19 na Dolnym Śląsku. Największa liczba zgonów wynosząca 81 została stwierdzona dnia 15 stycznia 2022 roku czyli na początku V fali związanej z rozprzestrzenianiem się wariantu *Omikron*. Należy jednak wnioskować, że jest ona jeszcze powiązana ze wspomnianą IV falą, chociaż od jej szczytu dziennej liczby zakażeń minęło aż 37 dni. Obraz ten jest silnie zafałszowany poprzez odnotowanie 15 stycznia 2022 roku aż 43 zgonów w powiecie kłodzkim, co zapewne było związane z uzupełnieniem statystyki poprzez dodanie do dziennej liczby zgonów w tym powiecie przypadków, które z jakichś względów nie zostały uwzględnione we wcześniejszych okresach trwania epidemii. Nie licząc wspomnianego dnia największa liczba zgonów – 62 – powiązanych z IV falą COVID-19 wystąpiła 22 grudnia 2021 roku, 13 dni po stwierdzonym szczycie zakażeń. Ostatnią z opisywanych w tym opracowaniu fal jest V fala wywołana jak już wcześniej wspomniano rozprzestrzenianiem się wariantu *Omikron*. Podczas niej najwięcej zgonów – 47 przypadków – odnotowano 12 lutego 2022 roku po 15 dniach od szczytu liczby zakażeń. Pomimo tego, że V fala charakteryzowała się największą liczbą stwierdzonych zakażeń SARS-CoV-2 ze wszystkich dotychczasowych fal, notowane dzienne przypadki zgonów na COVID-19 i COVID-19 wraz z chorobami współistniejącymi cechowały się niższymi wartościami w porównaniu do fal od II do IV. W dużej mierze sytuacja ta mogła być wynikiem większej zakaźności wariantu *Omikron* przy jego jednoczesnej mniejszej zjadliwości w porównaniu do wcześniejszych powszechnie występujących wariantów SARS-CoV-2.

3.3. Podsumowanie

W województwie dolnośląskim, jak i w Polsce, w okresie od marca 2020 roku do czerwca 2022 roku można wyróżnić 5 okresów wzrostów zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2 oraz zgonów powiązanych z wywołaną przez niego chorobą COVID-19. Problematiczne jest wydzielenie I fali na wiosnę 2020 roku kiedy to notowane wartości zakażeń SARS-CoV-2 i zgonów powiązanych z COVID-19 utrzymywały się na wielokrotnie niższym poziomie w porównaniu do kolejnych wyróżnionych fal. W przypadku

następnych fal COVID-19 szczyty zakażeń SARS-CoV-2 występowały w województwie dolnośląskim w następujących miesiącach: II fala - listopad 2020 roku, III fala - marzec/kwiecień 2021 roku, IV fala - listopad/grudzień 2021 roku, V fala - styczeń/luty 2022 roku. Najwyższa liczba zakażeń koronawirusem została odnotowana podczas trwania V fali COVID-19, co było pokłosiem rozprzestrzeniania się wariantu *Omikron*, który charakteryzował się większą zakaźnością od wcześniej powszechnie występujących wariantów. Poza pomniejszych różnicami można przyjąć, że przebiegi krzywych liczby zakażeń SARS-CoV-2 dla województwa dolnośląskiego i Polski były w dużej mierze zbieżne ze sobą.

Pod względem liczby odnotowanych zakażeń w okresie od marca 2020 roku do czerwca 2022 roku na tle wszystkich dolnośląskich powiatów i miast na prawach powiatu zdecydowanie wyróżniał się Wrocław, w którym zanotowano największą ich liczbę - ponad 136 tys. przypadków. Najmniej zakażeń wystąpiło natomiast w powiecie złotoryjskim, kamiennogórskim i górowskim - poniżej 5 000. Istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę notowanych zakażeń w poszczególnych powiatach i miastach na prawach powiatu była liczba mieszkańców w poszczególnych poddanych analizie jednostkach administracyjnych. Tym samym, biorąc pod uwagę liczbę zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców przewaga nad pozostałymi powiatami i miastami na prawach powiatu w przypadku Wrocławia nie była już tak zdecydowana. Nadal jednak wraz z powiatem wrocławskim charakteryzował się on najwyższą wartością wspomnianego wskaźnika. Przyczyn takiego stanu rzeczy można się doszukiwać z jednej strony w znaczeniu społeczno-gospodarczym Wrocławia i jego strefy podmiejskiej. Jest to obszar o dużej liczbie ludności i gęstości zaludnienia, o największym potencjale gospodarczym w regionie, który charakteryzuje się dużą mobilnością i migracjami wahadłowymi. Z drugiej strony zaobserwowana tendencja mogła być po części spowodowana wyższym poziomem testowania w kierunku zakażenia SARS-CoV-2. Oprócz Wrocławia i powiatu wrocławskiego, także inne powiaty z bliskiego otoczenia społeczno-gospodarczego stolicy regionu, jak również powiat milicki, cechowały się najwyższymi w województwie dolnośląskim wartościami liczby zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców. Niższe, ale nadal stosunkowo wysokie wartości odnotowywane były w powiatach Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego z silnie rozwiniętym sektorem przemysłowym oraz miastami należącymi do jednych z największych w regionie dolnośląskim. Najniższymi wartościami zakażeń na 1000 mieszkańców charakteryzowały się natomiast powiaty położone na południu województwa dolnośląskiego, które często posiadały niski poziom zaludnienia oraz mniejszy potencjał społeczno-gospodarczy. Podczas kolejnych fal COVID-19 poszczególne powiaty charakteryzowały się zróżnicowanymi wartościami zakażeń SARS-CoV-2 na 1000 mieszkańców. Zmianom ulegały także obszary w województwie dolnośląskim przypisane do poszczególnych klas wartości pod względem obserwowanego zjawiska. Tym nie mniej jednak, podczas większości fal COVID-19, w województwie dolnośląskim najwyższe wartości w tym względzie odnotowywano we Wrocławiu oraz powiatach silnie powiązanych z nim pod względem społeczno-gospodarczym, a najniższe wartości były charakterystyczne dla powiatów położonych w południowej części regionu.

Podobnie jak w przypadku zakażeń SARS-CoV-2 biorąc pod uwagę zgony w wyniku choroby COVID-19 lub współwystępowania jej z innymi chorobami można także wyróżnić 5 okresów charakteryzujących się wzrostem wyżej wspomnianych zgonów w okresie od marca 2020 roku do czerwca 2022 roku. Pierwszy wzrost liczby zgonów na COVID-19 zanotowany został na wiosnę 2020 roku i cechował się dużo mniejszymi wartościami w porównaniu do kolejnych fal. Cechą charakterystyczną występowania szczytów zgonów na COVID-19 było ich czasowe opóźnienie w porównaniu do występowania szczytów zakażeń SARS-CoV-2. Należy wspomnieć również o sytuacji jaka wystąpiła podczas V fali COVID-19 w zakresie obserwowanych zgonów. Pomimo najwyższych dziennych przypadków zakażeń SARS-CoV-2 spośród wszystkich dotychczasowych fal notowana liczba zgonów była niższa od tej występującej podczas fal od II do IV. Należy to wiązać z wariantem *Omikron* odpowiedzialnym w głównej mierze za wywołanie wspomnianej fali. Z jednej strony charakteryzował się on większą zakaźnością od występujących wcześniej powszechnie wariantów, ale z drugiej strony był od nich mniej zjadliwy co przyczyniło się do mniejszej liczby zgonów powiązanych z COVID-19.

4

Wpływ Pandemii COVID-19
na wybrane zjawiska
demograficzne oraz aspekty
życia społeczno-gospodarczego
w województwie dolnośląskim

4. Wpływ pandemii COVID-19 na wybrane zjawiska demograficzne oraz aspekty życia społeczno- gospodarczego w województwie dolnośląskim

Procesy i zjawiska, które uaktywniły się w wyniku pandemii COVID-19, wywarły niejednokrotnie przemożny wpływ na wiele wymiarów życia społeczno-gospodarczego. W województwie dolnośląskim pandemia również oddziaływała na szerokie spektrum zagadnień demograficznych oraz społeczno-gospodarczych. Oddziaływanie to zachodziło zarówno w sposób bezpośredni, pośredni, jak i w dwójnasób. Na część zjawisk pierwszorzędny wpływ wywierała *stricte* pandemia COVID-19, natomiast na inne przemożny wpływ miały obostrzenia wprowadzane w ramach walki z pandemią, w tym te najdotkliwsze dla funkcjonowania życia społecznego i gospodarczego w postaci pełnych lockdownów. Przebieg wybranych zjawisk demograficznych oraz społeczno-gospodarczych można ukazać i przeanalizować na podstawie odnoszących się do nich danych statystycznych. Dzięki wieloletniej ciągłości czasowej w ich publikowaniu możliwe jest przedstawienie jak kształtowało się dane zjawisko przed nastaniem pandemii COVID-19 oraz w jej trakcie. Poniższy rozdział jest podzielony na dwie główne części poświęcone z jednej strony demografii i zagadnieniom społecznym, a z drugiej strony gospodarce.

4.1. Demografia i zagadnienia społeczne

4.1.1. Liczba ludności

Pandemia COVID-19 przyczyniła się do wyraźnych zmian mających swój wyraz w liczbie ludności województwa dolnośląskiego. W latach 2015-2021 w regionie zanotowano spadek liczby mieszkańców o 23 775 osób (tab. 1). Należy dodać, że w latach 2015-2019, czyli przed pandemią COVID-19, liczba ludności w województwie dolnośląskim zmniejszyła się o 4 044 osoby, natomiast w okresie od 2019 do 2021 roku, obejmującym czas trwania pandemii, spadek liczby ludności był zdecydowanie wyższy osiągając wartość 19 731 osób. W latach 2015-2021 spadek liczby ludności w ujęciu procentowym wyniósł -0,8% i był mniejszy o 0,1 p.p. od średniej krajowej (-0,9%). Jedynie w czterech województwach we wspomnianym przedziale czasowym wystąpił wzrost liczby mieszkańców. Były to województwa: pomorskie (+1,7%), mazowieckie (+1,3%), małopolskie (1,0%) i wielkopolskie (+0,4). W województwie podkarpackim stwierdzono spadek liczby ludności o taką samą wartość procentową jak w województwie dolnośląskim. W pozostałych 10 województwach spadek liczby ludności w omawianym okresie był większy od tego zanotowanego w województwie dolnośląskim.

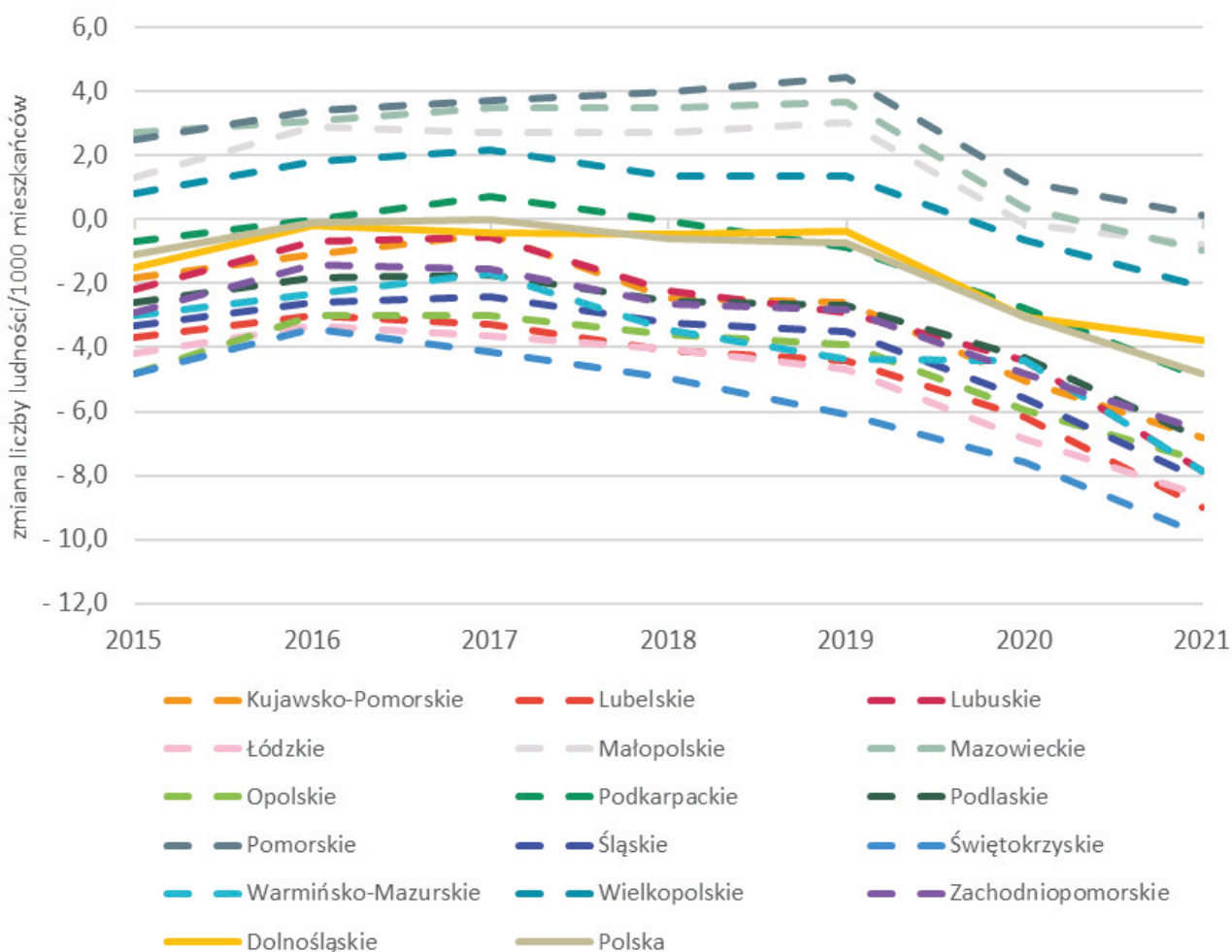
Tab. 1. Liczba ludności oraz jej zmiana w województwach w latach 2015-2021

Województwo	Liczba ludności			Zmiana liczby ludności			
	2015	2019	2021	2015-2019	2019-2021	2015-2021	2015-2021 [%]
Dolnośląskie	2 904 207	2 900 163	2 880 432	-4 044	-19 731	-23 775	-0,8
Kujawsko-pomorskie	2 086 210	2 072 373	2 047 900	-13 837	-24 473	-38 310	-1,8
Lubelskie	2 139 726	2 108 270	2 076 382	-31 456	-31 888	-63 344	-3,0
Lubuskie	1 018 075	1 011 592	999 205	-6 483	-12 387	-18 870	-1,9
Łódzkie	2 493 603	2 454 779	2 416 902	-38 824	-37 877	-76 701	-3,1
Małopolskie	3 372 618	3 410 901	3 407 727	38 283	-3 174	35 109	1,0
Mazowieckie	5 349 114	5 423 168	5 419 721	74 054	-3 447	70 607	1,3
Opolskie	996 011	982 626	969 410	-13 385	-13 216	-26 601	-2,7
Podkarpackie	2 127 657	2 127 164	2 110 694	-493	-16 470	-16 963	-0,8
Podlaskie	1 188 800	1 178 353	1 165 262	-10 447	-13 091	-23 538	-2,0
Pomorskie	2 307 710	2 343 928	2 346 982	36 218	3 054	39 272	1,7
Śląskie	4 570 849	4 517 635	4 455 877	-53 214	-61 758	-114 972	-2,5
Świętokrzyskie	1 257 179	1 233 961	1 212 564	-23 218	-21 397	-44 615	-3,5
Warmińsko-mazurskie	1 439 675	1 422 737	1 405 359	-16 938	-17 378	-34 316	-2,4
Wielkopolskie	3 475 323	3 498 733	3 489 074	23 410	-9 659	13 751	0,4
Zachodniopomorskie	1 710 482	1 696 193	1 676 920	-14 289	-19 273	-33 562	-2,0
Polska	38 437 239	38 382 576	38 080 411	-54 663	-302 165	-356 828	-0,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Przyspieszenie regresu demograficznego w województwie dolnośląskim podobnie jak w większości województw oraz całej Polsce wyraźnie widać również na **rycinie 7** ukazującej zmianę liczby ludności na 1000 mieszkańców w latach 2015-2021. Podczas gdy w województwie dolnośląskim w latach 2015-2019 wskaźnik ten przyjmował ujemne wartości od -0,2 do -1,5 osoby na 1000 mieszkańców, to w latach 2020 i 2021 jego wartość spadła odpowiednio do -3,1 oraz -3,8 osoby/1000 mieszkańców. W porównaniu do średniej krajowej województwo dolnośląskie w 2021 roku zanotowało taką samą wartość analizowanego wskaźnika, a w roku 2022 o 1,0 p.p. wyższą. W większości województw przyjmował on niższe wartości niż w województwie dolnośląskim.

Pomimo już wcześniej obserwowanych niekorzystnych tendencji demograficznych w województwie dolnośląskim, pandemiczne lata 2020 i 2021 pogłębiły jeszcze bardziej ten trend. Podobne zjawisko było zauważalne również w innych województwach i tym samym w całym kraju. Na obecną chwilę trudno określić jak obserwowany w ostatnich latach trend demograficzny będzie się kształtował w najbliższym czasie, m.in. ze względu na masowy napływ uchodźców i migrantów z Ukrainy od rozpoczęcia rosyjskiej inwazji 24 lutego 2022 roku.

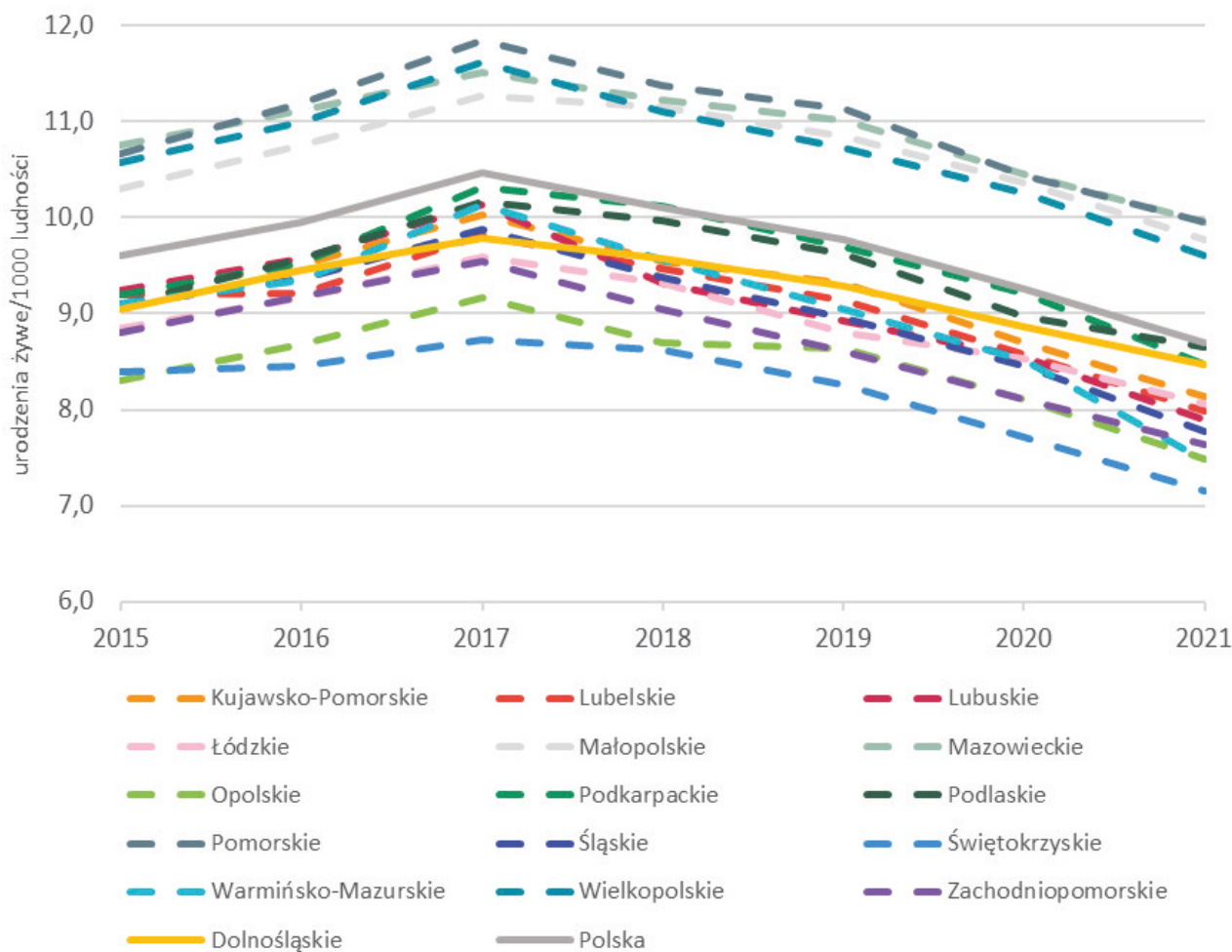
Ryc. 7. Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4.1.2. Urodzenia i zgony oraz przyrost naturalny

Urodzenia i zgony należą do podstawowych zjawisk wchodzących w skład szerszego pojęcia jakim jest ruch naturalny ludności. Pandemia COVID-19 wywarła bezpośredni wpływ na liczbę obserwowanych zgonów w latach pandemicznych 2020 i 2021, ale pośrednio mogła również oddziaływać na decyzje prokreacyjne Dolnoślązaków.

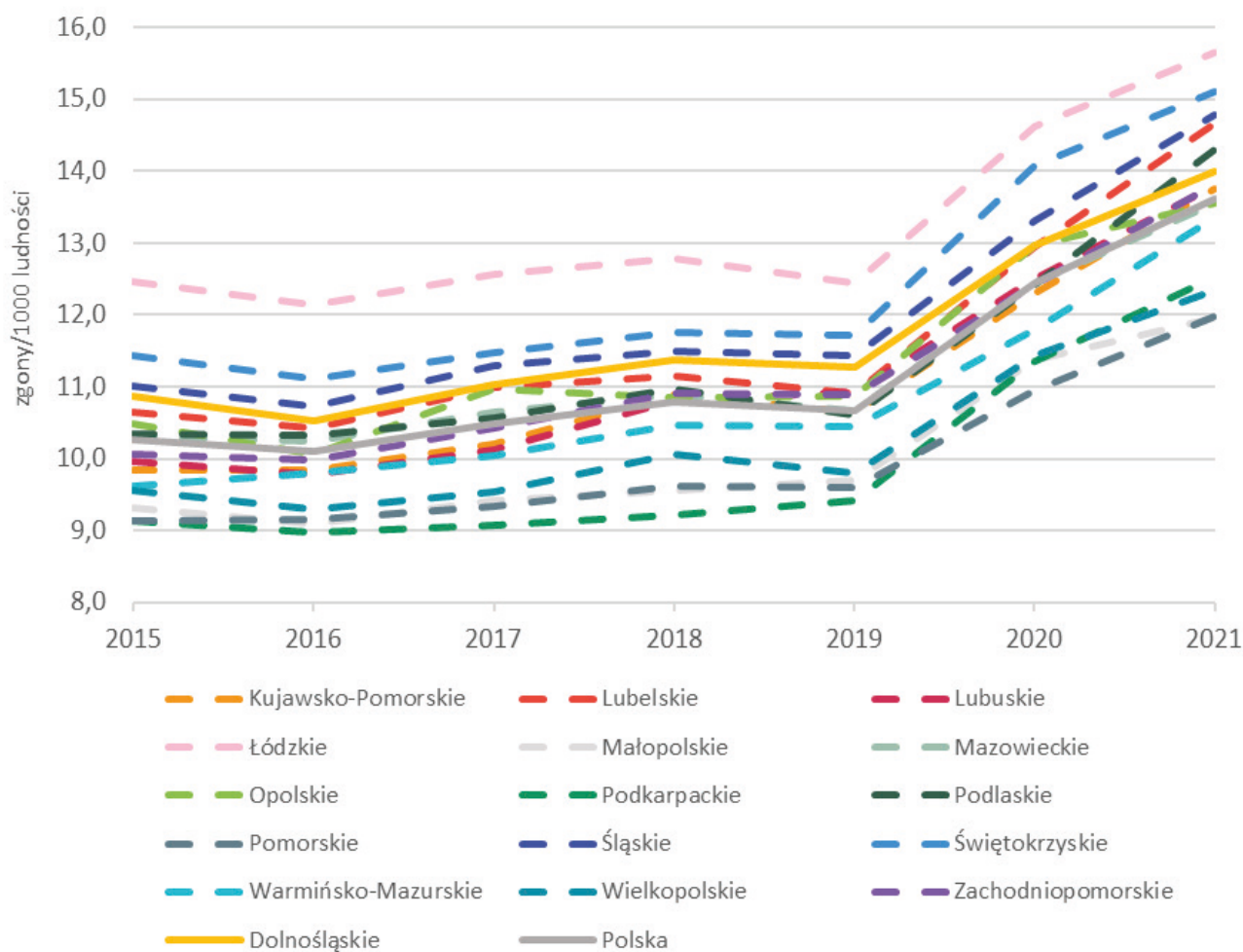
Biorąc pod uwagę współczynnik urodzeń żywych na 1000 ludności w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 najwyższa wartość pod tym względem została osiągnięta w 2017 roku (9,8 urodzeń żywych na 1000 ludności), a najniższa w roku 2021 (8,5) (ryc. 8). W latach 2015-2017 zauważalny był trend wzrostowy w przypadku analizowanego współczynnika, natomiast od roku 2018 nastąpiło odwrócenie tego trendu na spadkowy. Podobna sytuacja do tej zaobserwowanej w województwie dolnośląskim miała miejsce również w pozostałych regionach. W pandemicznych latach 2020 i 2021 nie widać znaczącej zmiany – tendencja spadkowa cały czas się utrzymywała, nie nastąpiło jednak jej znaczące przyspieszenie. W ostatnich dwóch latach branych pod uwagę w analizie – 2020 i 2021 – województwo dolnośląskie plasowało się na 7 miejscu wśród województw pod względem wartości analizowanego współczynnika.

Ryc. 8. Urodzenia żywe na 1000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

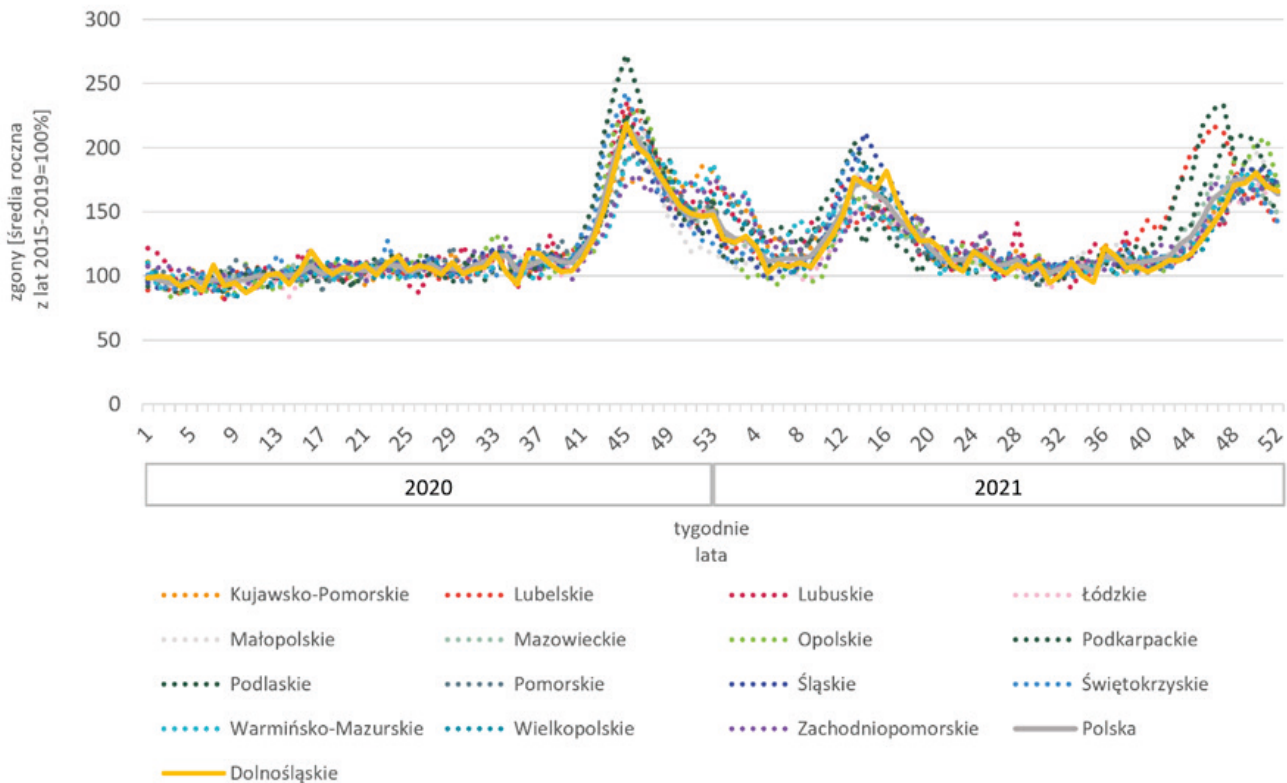
Ze względu na bardzo duży wpływ pandemii COVID-19 na poziom liczby zgonów oraz wartości współczynnika zgonów zjawiska te zostaną poddane bardziej szczegółowej analizie. W województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 współczynnik zgonów przyjmował wartości z zakresu od 10,5 w 2016 roku do 14,0 w 2021 roku (ryc. 9). W ostatnich dwóch latach poddanych analizie zauważalny jest dynamiczny wzrost wartości opisywanego współczynnika w porównaniu do wcześniejszych lat, co należy wiązać bezpośrednio z pandemią COVID-19. Podobny przebieg omawianego zjawiska był również zauważalny w pozostałych województwach i tym samym w całym kraju. W każdym z siedmiu lat okresu od 2015 do 2021 roku współczynnik zgonów przyjmował wyższą wartość w województwie dolnośląskim w odniesieniu do średniej krajowej. Od 2015 do 2020 roku województwo dolnośląskie przez sześć lat z rzędu zajmowało 4. miejsce pod względem wartości analizowanego zjawiska, za województwami łódzkim, świętokrzyskim i śląskim. W 2021 roku sytuacja ta uległa zmianie. Województwo dolnośląskie uplasowało się na 6. miejscu, a wyższe wartości współczynnika zgonów odnotowano również w województwie lubelskim i podlaskim, które we wcześniejszym okresie charakteryzowały się niższymi wartościami.

Ryc. 9. Zgony na 1000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W celu uszczegółowienia analizy zgonów zjawisko to ukazano również w tygodniowym interwale czasowym. Na rycinie 10. przedstawiono zgony w latach 2020 i 2021 w województwach w odniesieniu do średniej dla poszczególnych tygodni z lat 2015-2019. Wyraźnie zaznaczają się na niej, w przypadku województwa dolnośląskiego jak i innych województw, 3 okresy charakteryzujące się bardzo wyraźnymi wzrostami zgonów w ujęciu tygodniowym w porównaniu do wspomnianej średniej. Odpowiadają one trzem falom COVID-19, a mianowicie: fali jesiennej z 2020 roku oraz fali wiosennej i jesiennej z 2021 roku. Wykres na rycinie 10. pokazuje również utrzymywanie się zgonów na bardzo zbliżonym poziomie do średniej z lat 2015-2019 podczas okresu wiosennego w 2020 roku zarówno w województwie dolnośląskim jak i całej Polsce. Tym samym należy wnioskować, że I fala COVID-19 z wiosny 2020 roku nie przyczyniła się do zauważalnego wzrostu liczby zgonów w porównaniu do lat poprzednich.

Ryc. 10. Zgony w odniesieniu do średniej rocznej z lat 2015-2019 w województwach w 2020 i 2021 roku w ujęciu tygodniowym.

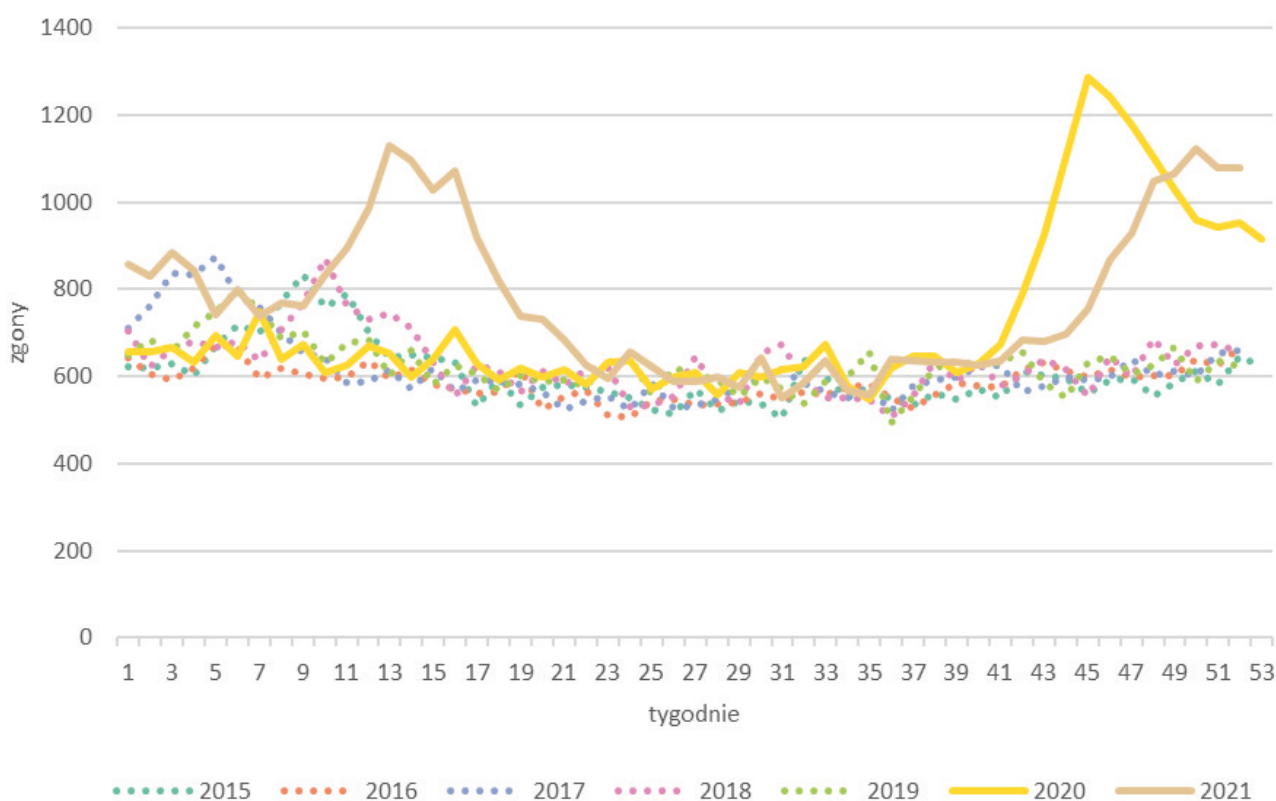
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Do 42. tygodnia 2020 roku liczba zgonów notowanych w poszczególnych tygodniach w województwie dolnośląskim nie przekroczyła wartości 130% średniej z lat 2015-2019. W okresie od 43. do 50. tygodnia 2020 roku przewyższała ona w każdym z wymienionych tygodni wartość 150% wspomnianej średniej osiągając swoje apogeum w 45. tygodniu kiedy to ukształtowała się na poziomie 219%, a w kolejnym tygodniu przyjmując wartość 200%. Tym samym we wspomnianych dwóch tygodniach liczba zgonów była co najmniej dwukrotnie wyższa w porównaniu do średniej z lat 2015-2019. Były to najwyższe tygodniowe wartości odnotowane w opisywanym regionie w latach 2020-2021. Wystąpienie tak wysokiej nadumieralności we wspomnianym okresie jest powiązane z II falą COVID-19 z jesieni 2020 roku. Na Dolnym Śląsku wyraźna nadumieralność utrzymywała się do końca 2020 roku. Województwem, w którym wystąpiła najwyższa nadumieralność w porównaniu do średniej z lat 2015-2019 było województwo podkarpackie, w którym w 45. tygodniu 2020 roku liczba zgonów stanowiła 273% analizowanej średniej dla tego tygodnia.

W początkowym okresie 2021 roku w województwie dolnośląskim wartości analizowanego zjawiska wykazywały tendencję spadkową jednak w okolicach 10. tygodnia po raz kolejny zaczął być odnotowywany wyraźny wzrost liczby zgonów. W przedziale od 13. do 17. tygodnia liczba zgonów przekraczała 150% wartości średniej z lat 2015-2019, a w okresie szczytowym, który przypadł na 16. tydzień 2021 roku wyniosła ona 181%. Wspomniany wzrost korespondował z III falą COVID-19 w województwie dolnośląskim. Podczas wspomnianej III fali najwyższy wzrost w ujęciu tygodniowym do średniej wieloletniej miał miejsce w województwie śląskim, gdzie w 14. tygodniu 2021 roku liczba zgonów osiągnęła 212% wartości opisywanej średniej. Od 17. tygodnia w województwie dolnośląskim obserwowano spadki wartości analizowanego zjawiska. Biorąc pod uwagę tygodnie od późnej wiosny do wczesnej jesieni 2021 roku notowana liczba zgonów oscylowała przeważnie w pobliżu wartości średniej dla lat 2015-2019 w odniesieniu do poszczególnych tygodni.

Liczba zgonów po raz kolejny zaczęła zdecydowanie przekraczać wartości dla wskazanej powyżej średniej w okresie od października do końca 2021 roku. Od 47. do 52. tygodnia osiągała ona co najmniej 150% wartości wspomnianej średniej. Szczytowa wartość pod tym względem – 180% – została odnotowana dla 50. tygodnia 2021 roku. Wspomniany wzrost zgonów w odniesieniu do średniej z lat poprzedzających pandemię COVID-19 nawiązywał do wystąpienia IV fali COVID-19 w województwie dolnośląskim. Najwyższą nadumieralność w stosunku do opisywanej wartości podczas wspomnianego okresu odnotowano w województwie podlaskim (243% dla 47. tygodnia w odniesieniu do średniej z lat 2015-2019) i lubelskim (217% w 46. tygodniu), gdzie IV fala COVID-19 rozpoczęła się wcześniej niż w pozostałych województwach. Zestawiając krzywą dla województwa dolnośląskiego ukazującą liczbę zgonów w poszczególnych tygodniach 2020 i 2021 roku w odniesieniu do średniej z lat 2015-2019 z krzywymi dla innych województw można stwierdzić, że sytuacja obserwowana pod tym względem w województwie dolnośląskim nie wyróżniała się w okresach wzmożonej liczby zgonów swoim przebiegiem na tle pozostałych województw.

W przypadku analizy tygodniowej liczby zgonów w ujęciu bezwzględny w latach 2015-2021 również zarysowują się wyraźnie trzy okresy wzmożonego wzrostu korespondujące z II-IV falą COVID-19, podczas których liczba zgonów osiągała wartości nie notowane we wcześniejszych latach ujętych w analizie (ryc. 11). Podczas okresu jesiennego 2020 roku największa liczba zgonów wystąpiła w 45. tygodniu przyjmując wartość 1 285 zgonów. Była to najwyższa tygodniowa wartość w okresie od 2015 do 2021 roku. Od 44. do 49. tygodnia 2020 roku tygodniowa liczba zgonów utrzymywała się na bardzo wysokim poziomie przekraczając w każdym tygodniu wartość 1 000 zgonów. Dla porównania w latach 2015-2019 oscylowała ona wokół 600 zgonów w ujęciu tygodniowym. W styczniu i lutym 2021 roku pomiędzy dynamicznym wzrostem liczby zgonów związanych z II i III falą COVID-19 liczba rejestrowanych tygodniowo zgonów nie odróżniała się znacząco od ich liczby notowanej w okresie od 2015 do 2019 roku kiedy to w wybranych latach również zaznaczały się wzrosty w opisywanym względzie, nieporównywalne z tymi wywołanymi pandemią COVID-19, a wynikające m.in. z sezonu grypowego. Kolejny wzrost liczby zgonów zaznaczył się wraz z końcem zimy i początkiem wiosny 2021 roku. Ich szczytowa wartość wynosząca 1 130 zgonów wystąpiła w 13. tygodniu 2021 roku. Przez 4 tygodnie od 13. do 16. tygodnia 2021 roku rejestrowano w województwie dolnośląskim ponownie ponad 1 000 zgonów. Po wygaszeniu III fali COVID-19, w okresie letnim jak i wczesną jesienią 2021 roku, tygodniowa liczba zgonów w województwie dolnośląskim nie odbiegała znacząco od wartości notowanych w latach 2015-2019. Kolejny trend wzrostowy zaczął być widoczny w październiku 2021 roku przybierając na sile w listopadzie oraz szczególnie w grudniu wspomnianego roku. Sytuacja ta była powiązana z trwającą wówczas IV falą COVID-19 na Dolnym Śląsku. Najwyższa tygodniowa liczba zgonów w okresie jesienno-zimowym 2021 roku została zaobserwowana dla 50. tygodnia tegoż roku i wyniosła 1 121 zgonów. Przez pięć tygodni od 48. do 52. 2021 roku liczba zgonów przekraczała w analizowanym interwale czasowym po raz kolejny 1 000.

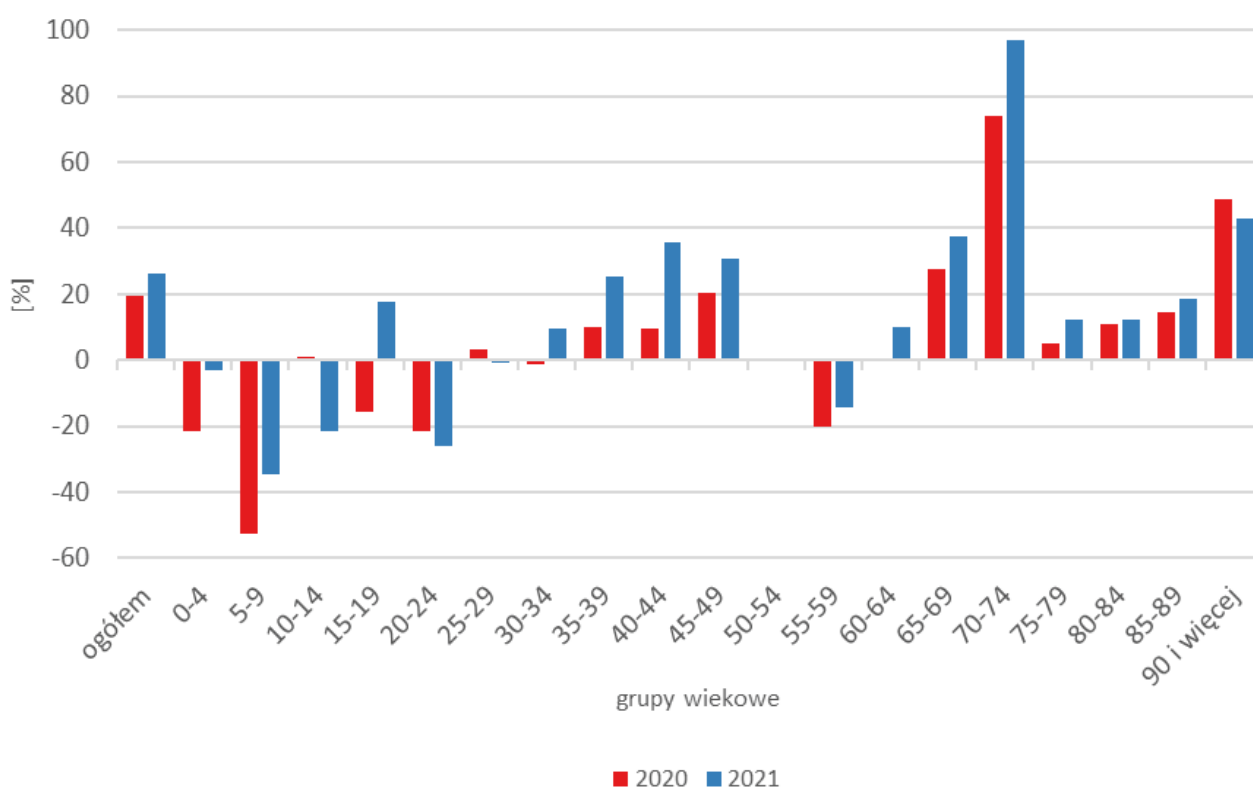

Ryc. 11. Liczba zgonów w ujęciu tygodniowym w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Ponadprzeciętna liczba zgonów obserwowana w latach 2020 i 2021 w województwie dolnośląskim była wynikiem nadumieralności w wybranych grupach wiekowych. Zgodnie z doniesieniami naukowymi choroba COVID-19 rozwijająca się w wyniku zakażenia wirusem SARS-CoV-2 stwarza ryzyko ciężkiego przebiegu oraz zgonu szczególnie wśród osób w starszych grupach wiekowych, u których w znacznie większym stopniu występuje wielochorobowość. Ogółem dla wszystkich grup wiekowych w roku 2020 liczba zgonów była o 19,6% wyższa w porównaniu do wartości bazowej, którą w tym przypadku jest średnia roczna z lat 2015-2019. W roku 2021 wartość ta była jeszcze wyższa, o 26,2% w odniesieniu do wspomnianej powyżej średniej (ryc. 12). W młodszych grupach wiekowych liczba zgonów w 2020 i 2021 roku utrzymywała się w zdecydowanej większości przypadków na niższym poziomie w odniesieniu do wartości bazowej. Jedynie wśród nastolatków w wieku 15-19 lat w 2021 roku liczba zgonów była wyższa w porównaniu do średniej z lat 2015-2019 o 17,8%. Należy jednak zaznaczyć, że w młodszych grupach wiekowych obserwowana liczba zgonów jest przeważnie na tak niskim poziomie, że nawet niewielkie różnice w poszczególnych latach mogą się przyczyniać do wyraźnych zmian wartości w ujęciu procentowym. Nadmiarowa liczba zgonów w roku 2020 i 2021 w stosunku do średniej z lat 2015-2019 zaznaczyła się w grupach wiekowych poczynając od osób w wieku 30-34 lata (tylko dla roku 2021) do 45-49 lat. Szczególnie wysoki poziom nadmiarowych zgonów wśród wymienionych grup wiekowych wystąpił w roku 2021 w stosunku do osób w wieku 40-44 i 45-49 lat. Były to wartości wyższe odpowiednio o 35,9% i 30,9% w porównaniu do wartości bazowej. Niespodziewane odwrócenie zaobserwowanej tendencji wystąpiło dla dwóch przedziałów wiekowych 50-54 i 55-59 lat. Dla młodszej z wymienionych grup liczba zgonów utrzymywała się na prawie takim samym poziomie podczas dwóch lat pandemicznych w zestawieniu z wartością średnią z lat 2015-2019. Z kolei w starszej grupie zanotowano w tym względzie spadki wynoszące dla lat 2020 i 2021 odpowiednio -20,3% i -14,4%. Dla osób w wieku 60-64 lata jedynie dla roku 2021 zanotowano wzrost liczby zgonów wynoszący 10,2%, natomiast w roku 2020 wystąpił minimalny spadek rzędu 0,2%. Nadumieralność silnie zaznaczyła się w przypadku osób z grup wiekowych 65-69 oraz 70-74 lata. W drugiej z wymienionych grup odnotowano najwyższe wzrosty względem

wartości bazowej, o 74,1% dla roku 2020 oraz o 97,1% w odniesieniu do roku 2021, co oznaczało prawie dwukrotny wzrost zgonów względem średniej z lat 2015-2019. Zdecydowanie niższe wzrosty procentowe były charakterystyczne dla trzech grup wiekowych obejmujących osoby w wieku 75-89 lat. W żadnej z nich biorąc pod uwagę obydwa pandemiczne lata wzrost nie przekroczył wartości 20,0% w odniesieniu do wartości bazowej. Należy jednak mieć na uwadze, że wspomniane grupy wiekowe należą do tych, w których obserwuje się największą roczną liczbę zgonów, tym samym nawet znaczny wzrost ich liczby w wartościach bezwzględnych nie przekłada się na tak duże wzrosty w ujęciu procentowym. Zjawisko to nie tłumaczy jednak w wystarczający sposób bardzo wysokiej nadumieralności w opisywanych wcześniej dwóch grupach wiekowych – 65-69 i 70-74 lata. W najstarszej grupie wiekowej obejmującej osoby w wieku 90 lat i starsze zarówno w roku 2020 i 2021 liczba zgonów była wyższa od średniej rocznej z lat 2015-2019 o co najmniej 40,0%. Charakterystyczną cechą dla tej grupy wiekowej odróżniającą ją od pozostałych starszych grup było to, że wyższa nadumieralność w jej przypadku została odnotowana dla 2020 roku. Jest to związane z bardzo wysoką liczbą zgonów wśród najstarszych osób podczas II fali COVID-19 jesienią 2020 roku.

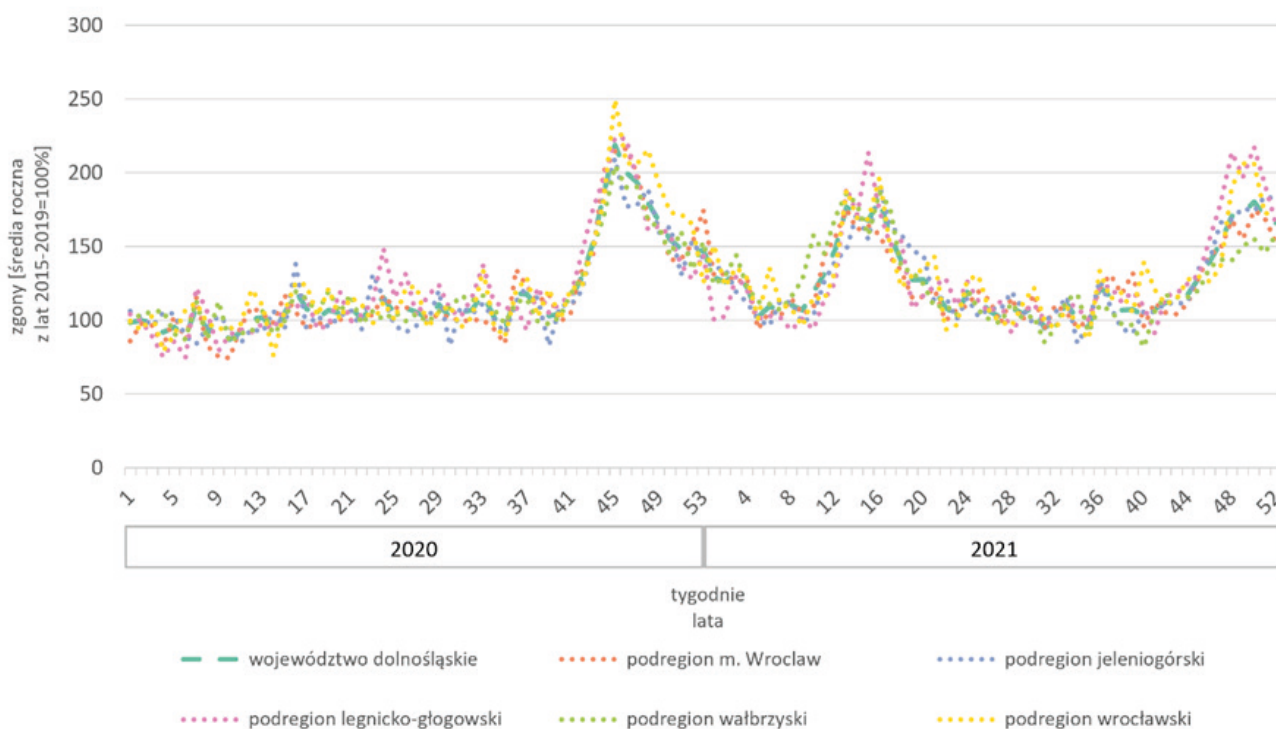

Ryc. 12. Zmiana liczby zgonów względem średniej z lat 2015-2019 w województwie dolnośląskim w latach 2020 i 2021 według pięcioletnich grup wiekowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Porównując ze sobą liczbę zgonów w latach 2020 i 2021 w stosunku do średniej rocznej z lat 2015-2019 w ujęciu tygodniowym w poszczególnych dolnośląskich podregionach zauważalne są zarówno pewne podobieństwa jak i różnice (ryc. 13). We wszystkich dolnośląskich podregionach zaznaczyły się trzy okresy, w których zanotowano wzrost wartości zgonów względem wyznaczonej średniej z lat 2015-2019. Odpowiadały one w przybliżeniu II, III i IV fali COVID-19. Podczas pierwszego wyraźnego wzrostu liczby zgonów w trakcie jesieni 2020 roku nawiązującego do II fali COVID-19, najwyższą wartość liczby zgonów w odniesieniu do wartości bazowej odnotowano w podregionie wrocławskim, dla 45. tygodnia 2020 roku. Stanowiła ona 250% wartości bazowej, co oznacza że w tym tygodniu we wspomnianym podregionie stwierdzono 2,5 razy więcej zgonów w odniesieniu do omawianej średniej. W pozostałych podregionach

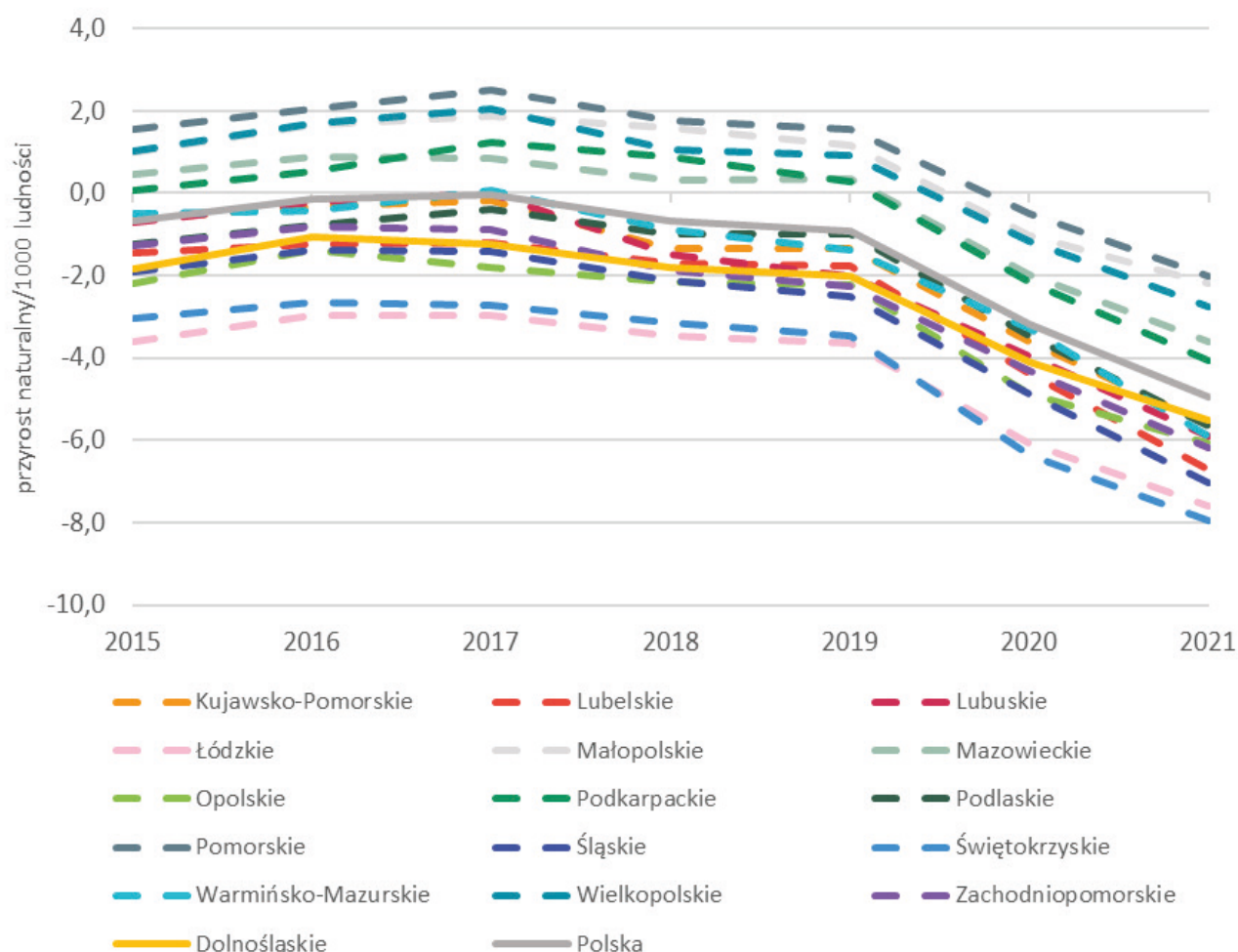
podczas jesieni 2020 roku również rejestrowano duże nadwyżki zgonów w porównaniu do uśrednionej wartości z wcześniejszych lat, a wartość opisywanego wskaźnika przynajmniej przez jeden tydzień utrzymywała się na poziomie co najmniej 200% wartości bazowej. Dla wszystkich czterech podregionów w okresie jesiennym 2020 roku zanotowano najwyższe wartości w stosunku do obliczonej wartości średniej biorąc pod uwagę lata 2020 i 2021. Kolejny wzrost liczby zgonów miał miejsce podczas wiosny 2021 roku i był powiązany z III falą COVID-19. Jedynie w przypadku podregionu legnicko-głogowskiego w 15. tygodniu 2021 roku liczba zgonów przekroczyła 200% wartości średniej z lat 2015-2019. W omawianym okresie czasu nieco łagodniejszym przebiegiem krzywej zgonów cechował się podregion m. Wrocław. W szczytowym dla tej jednostki 13. tygodniu 2021 roku liczba zgonów stanowiła 175% wartości bazowej. Ostatni zdecydowany wzrost liczby zgonów w analizowanym przedziale czasowym nastąpił jesienią 2021 roku i trwał do końca tegoż roku stanowiącego punkt graniczny przeprowadzanej analizy. W okresie tym uwidoczniły się pewne różnice pod względem opisywanego zjawiska wśród dolnośląskich podregionów. Wyższe wartości względem średniej z lat 2015-2019 notowano w podregionach legnicko-głogowskim (maksymalna wartość – 217% średniej z lat 2015-2019 osiągnięta dla 50. tygodnia 2021 roku) i wrocławskim (206% dla 49. i 50. tygodnia 2020 roku), natomiast stosunkowo niższe wartości obserwowano w pozostałych trzech podregionach: wałbrzyskim (158% dla 52. tygodnia 2021 roku), m. Wrocław (175% dla 50. tygodnia 2021 roku) i jeleniogórskim (184% dla 51. tygodnia 2021 roku). Ze względu na przedział czasowy analizy kończący się na 2021 roku możliwym jest, że większe wzrosty liczby zgonów w odniesieniu do wartości bazowej wystąpiły we wspomnianych trzech podregionach dopiero na początku 2022 roku. W okresach pomiędzy opisywanymi trzema wzrostami notowanych zgonów występowały pewne fluktuacje w obserwowanych wartościach względem wartości bazowej to jednak nie zarysowywała się w tym względzie żadna wyraźna tendencja.

Ryc. 13. Zgony w odniesieniu do średniej z lat 2015-2019 w podregionach województwa dolnośląskiego w 2020 i 2021 roku w ujęciu tygodniowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Przyrost naturalny, stanowiący różnicę pomiędzy liczbą urodzeń żywych a zgonów, również znalazł się pod silnym wpływem sytuacji związanej z pandemią COVID-19. Utrzymujący się na niskim poziomie współczynnik urodzeń w województwie dolnośląskim, przy jednoczesnym bardzo dużym wzroście współczynnika zgonów obserwowanym w latach 2020 i 2021, doprowadziły do silnego pogłębienia się bardzo niekorzystnego trendu związanego z notowanymi od lat ujemnymi wartościami współczynnika przyrostu naturalnego w regionie. Podczas gdy w latach 2015-2019 współczynnik przyrostu naturalnego (wartość przyrostu naturalnego na 1 000 ludności) w województwie dolnośląskim przyjmował wartości z zakresu od -2,0 do -1,1 to już w latach 2020 i 2021 ukształtował się on na zdecydowanie niższym poziomie odpowiednio -4,1 i -5,5 (ryc. 14). Pomimo tak niekorzystnych tendencji województwo dolnośląskie poprawiło w ostatnich latach swoją pozycję na tle pozostałych województw biorąc pod uwagę opisywane zjawisko. W 2015 roku Dolny Śląsk zajmował pod względem wartości współczynnika przyrostu naturalnego 12. miejsce wśród województw, w roku 2019 była to pozycja 10., a w ostatnim poddanym analizie roku 2021 uplasował się on na 6. miejscu. Pogarszającą się tendencją w tym względzie w całym kraju dobrze ukazuje fakt, że w 2019 roku w 5 województwach notowano dodatni przyrost naturalny, natomiast w latach 2020-2021 w żadnym z województw nie odnotowano dodatniej wartości tego współczynnika. Przez cały analizowany okres wartości przyrostu naturalnego przyjmowane w województwie dolnośląskim były niższe od średniej krajowej, chociaż w roku 2021 ten dystans uległ wyraźnemu zmniejszeniu.

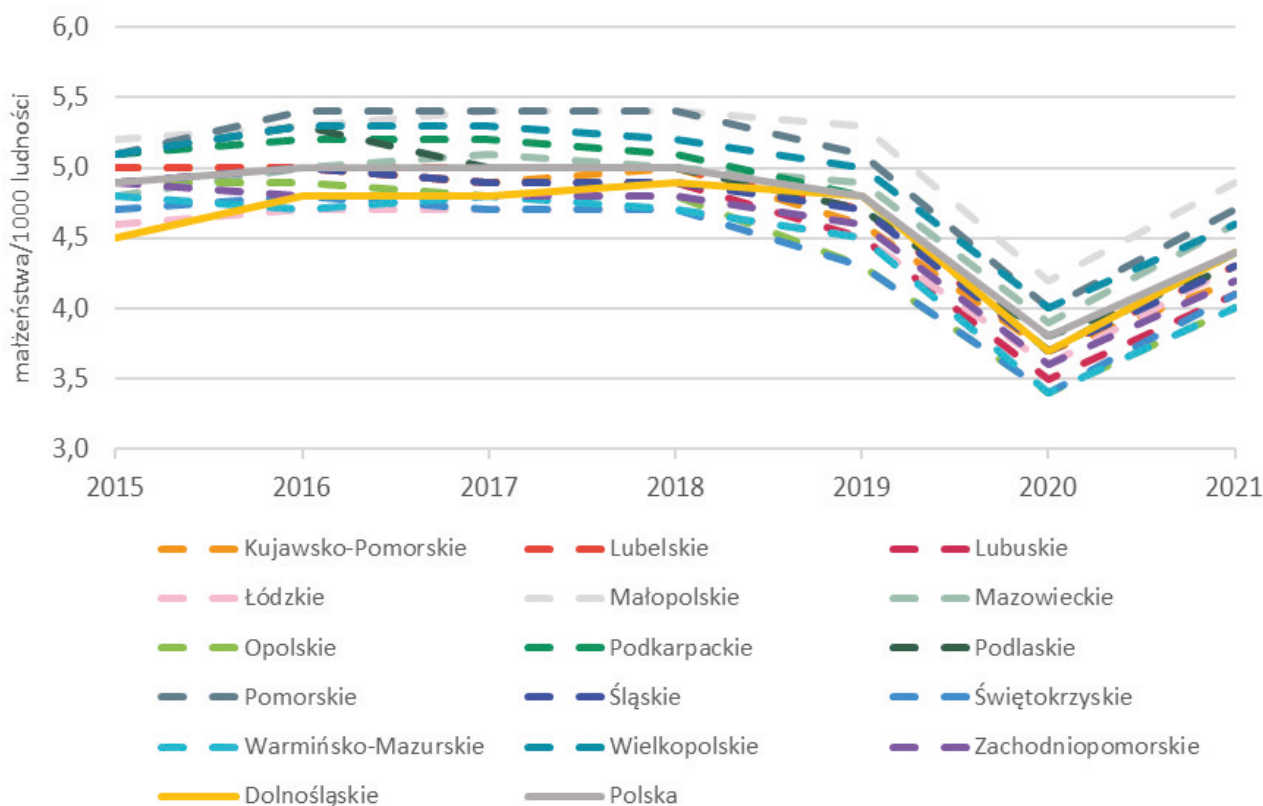

Ryc. 14. Przyrost naturalny na 1000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4.1.3. Małżeństwa, rozwody i separacje

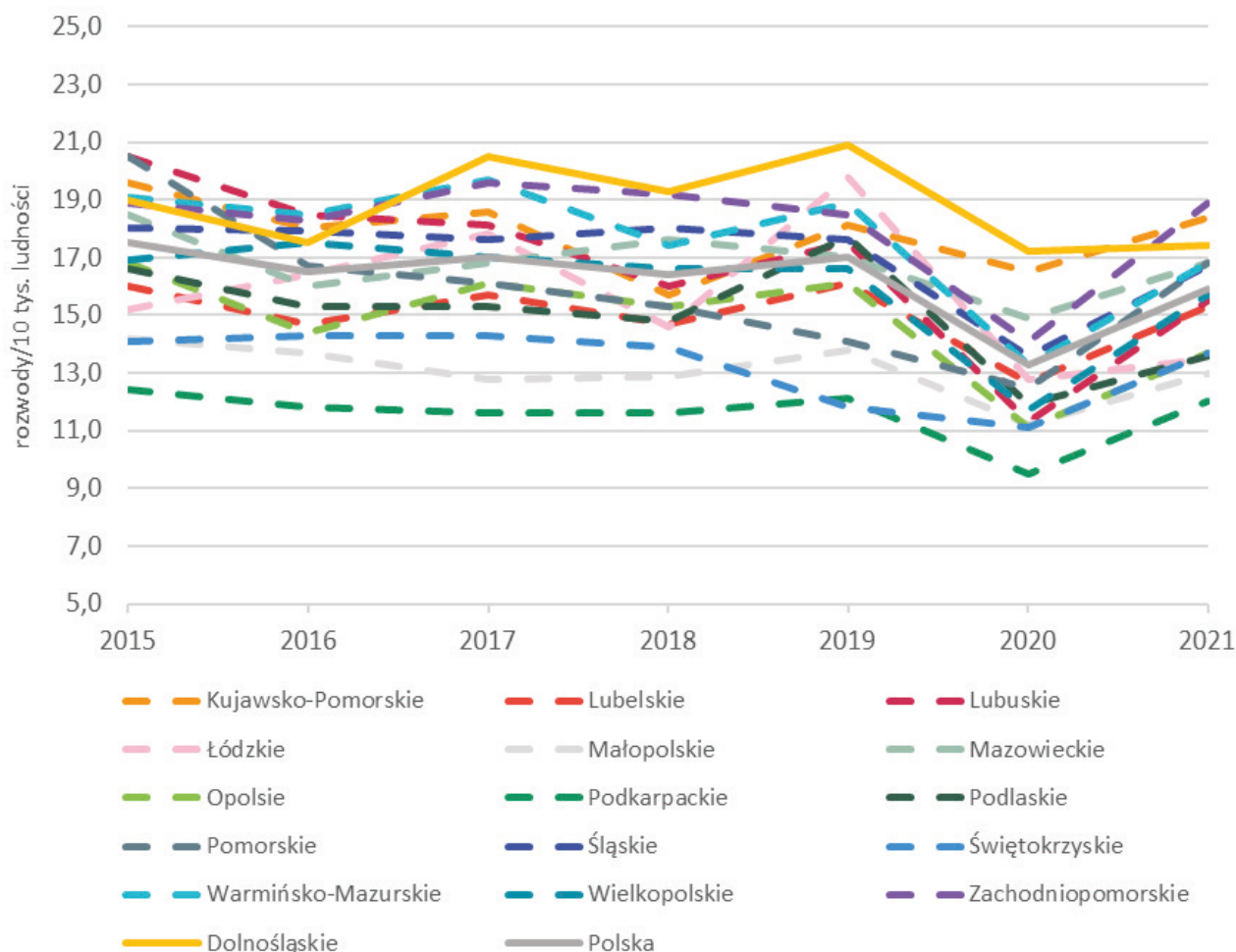
Małżeństwa, rozwody i separacje, oprócz omówionych we wcześniejszym podrozdziale zjawisk – urodzeń i zgonów, są zaliczane do ruchu naturalnego ludności. Wprowadzone obostrzenia covidowe, w tym głównie te dotyczące zgromadzeń oraz organizacji imprez silnie wpłynęły na liczbę zawieranych małżeństw zarówno w województwie dolnośląskim jak i w całej Polsce. Na potrzeby analizy wykorzystano współczynnik zawieranych małżeństw przedstawiający ich liczbę w danym roku na 1000 ludności. Podczas gdy w latach 2015-2019 wspomniany powyżej współczynnik w województwie dolnośląskim przyjmował wartości w zakresie od 4,5 do 4,9 małżeństw/1000 ludności, w roku 2020 odnotowano wyraźny spadek jego wartości do poziomu 3,7 małżeństw/1000 ludności (ryc. 15). W roku 2021 wartość opisywanego współczynnika ukształtowała się na poziomie 4,4 małżeństwa/1000 ludności, co stanowiło wartość minimalnie niższą – o 0,1 małżeństwa – w porównaniu do roku 2015 i jednocześnie wyraźnie wyższą w odniesieniu do roku poprzedzającego. Podobną tendencję biorąc pod uwagę współczynnik małżeństw można było zaobserwować również w pozostałych województwach, tym samym był to trend ogólnopolski. W ostatnich latach wartości współczynnika małżeństw w województwie dolnośląskim i średniej krajowej utrzymywały się na takim samym bądź bardzo zbliżonym do siebie poziomie. Tak jak było wspomniane już wcześniej, na załamanie się wartości współczynnika zawieranych małżeństw miały w głównej mierze wpływ pandemia COVID-19 i związane z nią obostrzenia dotyczące zgromadzeń oraz organizacji imprez. Wzrost jego wartości w 2021 roku może sugerować, że zjawisko to miało charakter jednorocznej anomalii, a nie początku bardziej długotrwałego trendu. Pozwala to domniemywać, że znaczna część odroczonych małżeństw z 2020 roku zostanie zawarta w późniejszym terminie. Nie należy jednak wykluczać, że pandemia COVID-19, będąca w pewnym sensie katalizatorem niektórych przemian społecznych, nie doprowadzi do spadku liczby zawieranych małżeństw i wzrostu liczby osób pozostających w związkach nieformalnych.

Ryc. 15. Zawarte małżeństwa na 1000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W przeciwieństwie do zawieranych małżeństw, w przypadku rozwodów nie zaszła aż tak zdecydowana zmiana obserwowanego trendu podczas lat 2020 i 2021. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że w województwie dolnośląskim i dla średniej krajowej, podobnie jak w przypadku małżeństw, także w odniesieniu do rozwodów w roku 2020 zanotowano najniższą ich liczbę w przedziale czasowym obejmującym lata 2015-2021. We wspomnianym 2020 roku współczynnik rozwodów ukazujący liczbę zawartych rozwodów na 10 000 ludności przyjął wartość 17,2 rozwodów, podczas gdy w 2019 roku kształtował się na poziomie 20,9 rozwodów (ryc. 16). W kolejnym 2021 roku wartość wspomnianego współczynnika wyniosła 17,4 rozwodów/10 000 ludności zbliżając się do wartości z 2016 roku (17,5).

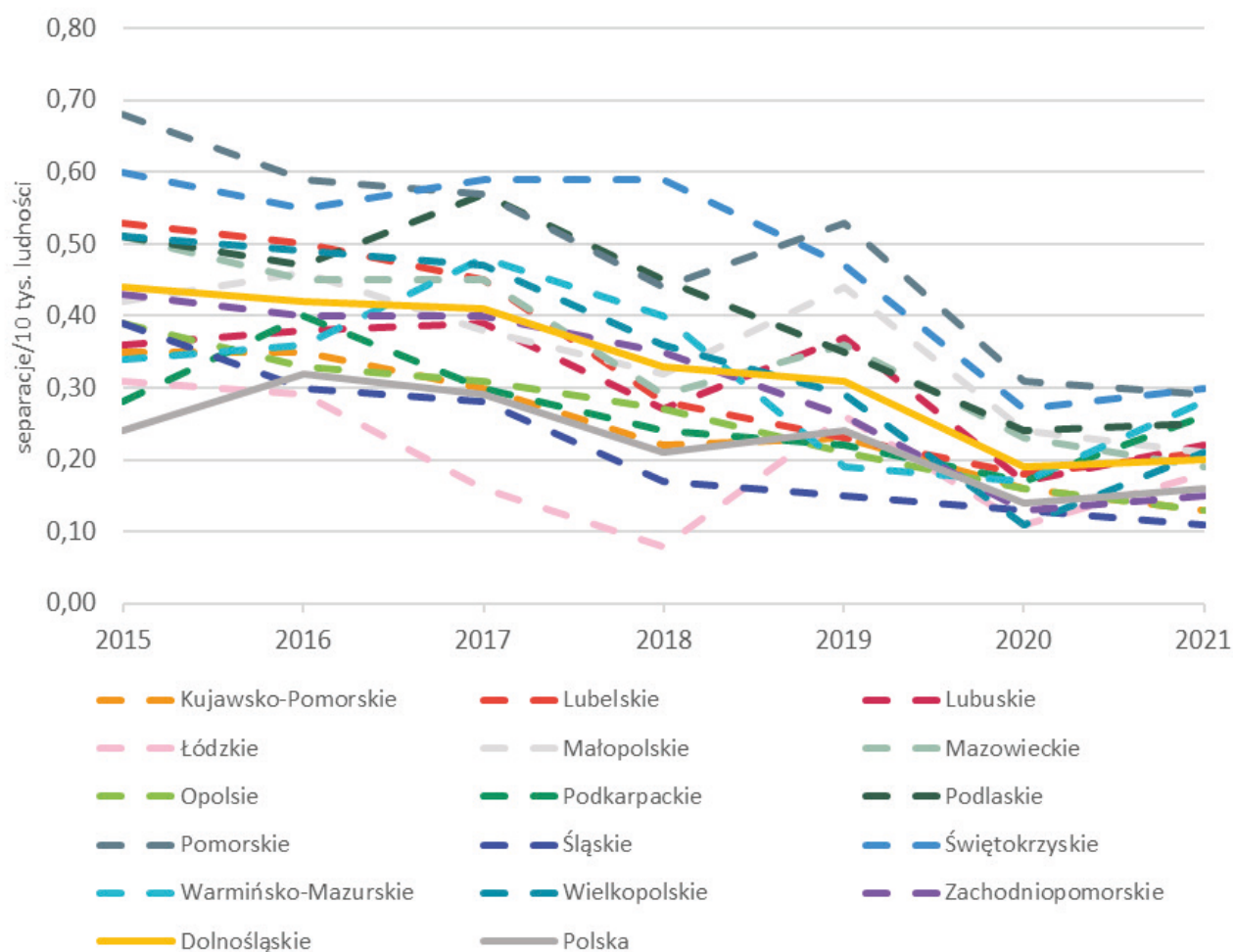

Ryc. 16. Rozwody na 10000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Oprócz województwa kujawsko-pomorskiego, w pozostałych województwach, podobnie jak w dolnośląskim, najniższą wartość współczynnik rozwodów przyjmował w 2020 roku uwzględniając lata 2015-2021. Zastana pod tym względem sytuacja jest odmienna od często pojawiających się w przestrzeni publicznej opinii, że okres pandemii COVID-19 może przyczynić się do wzrostu liczby rozwodów. Podobnie jak w Polsce spadki współczynnika rozwodów w 2020 roku były obserwowane w większości krajów Unii Europejskiej w podawanych przez Eurostat oficjalnych statystykach dotyczących tego zjawiska.

Separacje są zjawiskiem z zakresu ruchu naturalnego ludności występującym w zdecydowanie mniejszym natężeniu na Dolnym Śląsku, jak i w Polsce, w porównaniu do małżeństw czy rozwodów. Biorąc pod uwagę współczynnik separacji ukazujący ich liczbę w przeliczeniu na 10 000 ludności można również zauważyć tendencję spadkową w ostatnich latach. W wielu przypadkach, w tym w województwie dolnośląskim, jest to trend spadkowy zarysowujący się jeszcze przed nastaniem pandemii COVID-19, chociaż należy również podkreślić, że najbardziej dynamiczne spadki były notowane w części województw pomiędzy rokiem 2019 i 2020. Dla przykładu w omawianym regionie w 2015 roku wskaźnik ten przyjął wartość 0,44, w roku 2017 jego wartość spadła nieznacznie do poziomu 0,41, aby w roku 2019 osiągnąć 0,31 i tylko 0,19 w roku 2020 (ryc. 17). W 2021 roku sytuacja pod tym względem pozostała na prawie niezmiennym poziomie w odniesieniu do roku poprzedzającego gdyż wartość opisywanego współczynnika wzrosła jedynie o 0,01 separacji. W całym przedziale czasowym podlegającym analizie, od 2015 do 2021 roku, współczynnik separacji w województwie dolnośląskim przyjmował wyższe wartości w porównaniu do wartości średniej krajowej.

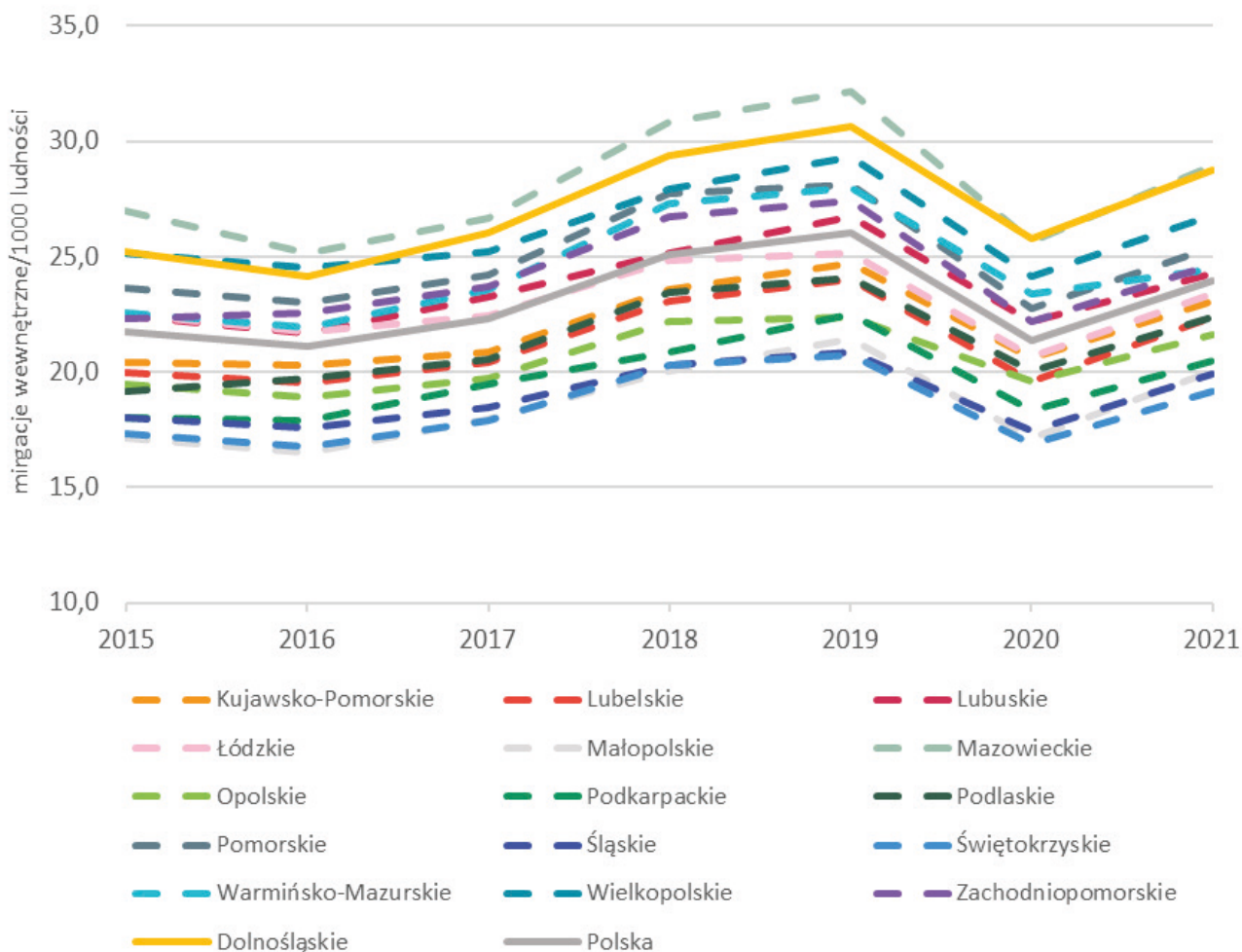

Ryc. 17. Separacje na 10 000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4.1.4. Ruch migracyjny ludności

Ruch migracyjny ludności w niniejszym opracowaniu zostanie przedstawiony na podstawie współczynnika migracji na 1000 ludności, uwzględniającego zsumowane dwie składowe ruchu migracyjnego, czyli napływ i odpływ ludności. W województwie dolnośląskim tak skonstruowany współczynnik migracji wykazywał tendencję wzrostową od 2016 do 2019 roku od wartości 24,2 do 30,6 (ryc. 18). Załamanie się wspomnianego trendu wzrostowego nastąpiło w 2020 roku, będącym pierwszym rokiem pandemii COVID-19, kiedy to jego wartość spadła do poziomu 25,8 osób migrujących na 1000

Ryc. 18. Migracje wewnętrzne na 1 000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

ludności. W roku 2021 po jednorocznym spadku ponownie zanotowano wzrost jego wartości do poziomu 28,7. Zaobserwowane tendencje w analizowanym województwie były również dostrzegalne w większości pozostałych polskich regionów. Województwo dolnośląskie przez większość lat okresu od 2015 do 2021 roku zajmowało 2. miejsce pod względem wartości analizowanego współczynnika za województwem mazowieckim. Jedynie w roku 2016 ustąpiło miejsca również województwu wielkopolskiemu, natomiast w roku 2020 uplasowało się na 1. miejscu. Na podstawie przedstawionej powyżej analizy można domniemywać, że w roku 2020 pandemia COVID-19, a szczególnie obostrzenia jakie zostały w ramach walki z nią wprowadzone (m.in. lockdowny) oraz ogólna niepewność sytuacji w różnych aspektach życia i związane z nią przewartościowanie niektórych życiowych priorytetów lub czasowe odroczenie decyzji związanych z przeprowadzką przyczyniło się do wyraźnego spadku poziomu ruchu migracyjnego ludności. W 2021 roku pomimo trwania pandemii poziom ruchu migracyjnego powrócił do tendencji wzrostowej ale nie osiągnął poziomu wartości notowanych w roku 2019.

4.1.5. Zachowania przestrzenne ludności

Bardzo ważnym źródłem informacji o codziennych zachowaniach ludności w trakcie pandemii COVID-19 mogą być dane na temat przemieszczania się publikowane przez Google – amerykańskie przedsiębiorstwo z sektora IT. Pozwalają one na ukazanie jakie zmiany zaszły we wzorcach codziennych zachowań przestrzennych i szerzej stylu życia podczas pandemii COVID-19. Z jednej strony zmiany ludzkich zachowań podczas pandemii mogły mieć charakter oddolny o charakterze indywidualnym wynikający z poczucia zagrożenia i obawy o zdrowie i życie własne oraz osób najbliższych. Oczywiście na postawy indywidualne wpływały również zjawiska ogólnospołeczne, będące jednak w pewnym stopniu sumą zachowań indywidualnych poszczególnych ludzi. Z drugiej strony, zmiany te miały w dużej mierze charakter odgórny i były związane z wprowadzaniem szeregu restrykcji i ograniczeń w różnych sferach życia społeczno-ekonomicznego, przyjmując w niektórych okresach trwania pandemii postać tak zwanych lockdownów.

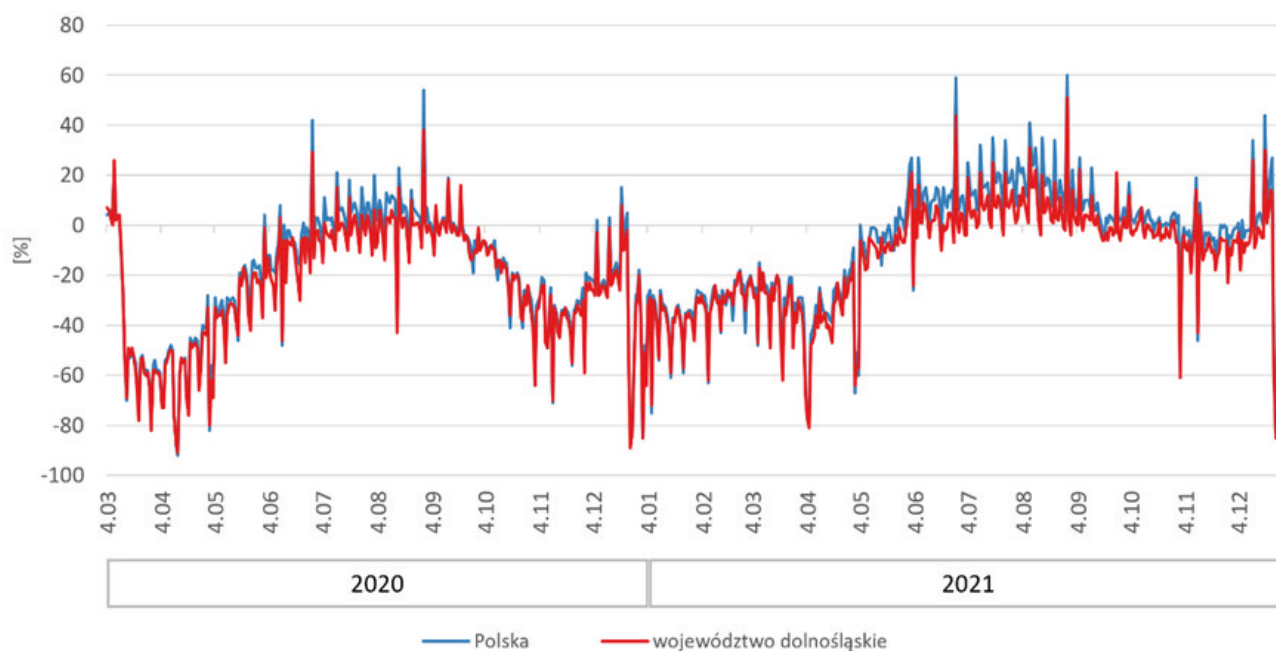
Przed przystąpieniem do analizy danych z raportów na temat przemieszczania się, publikowanych przez Google, zostanie przedstawiony krótki opis sposobu ich zbierania oraz przekształceń jakim wspomniany zbiór danych został poddany, aby uzyskać finalną postać zaprezentowaną w raportach. Według informacji zawartych na stronie internetowej dotyczącej ww. Raportów dane użyte w nich pochodzą od użytkowników, którzy na swoich urządzeniach mobilnych w ustawieniach konta Google mieli aktywną opcję Historia lokalizacji będącą domyślnie wyłączoną (Google, b.d.). W wyjaśnieniach dotyczących poziomu odniesienia danych znajduje się informacja mówiąca, że *dane pokazują, jak w porównaniu z okresem stanowiącym poziom odniesienia zmienia się liczba odwiedzających (lub długość wizyty) w poszczególnych kategoriach miejsc. Dzień stanowiący poziom odniesienia reprezentuje wartość standardową, typową dla tego dnia tygodnia. Dzień stanowiący poziom odniesienia to mediana wartości z 5-tygodniowego okresu od 3 stycznia do 6 lutego 2020 roku* (Google, b.d.). W raportach uwzględniono 6 następujących typów miejsc, do których odnoszono dane dotyczące przemieszczania się. Były to:

- handel i rozrywka (m.in. restauracje, kawiarnie, centra handlowe, parki rozrywki, muzea, biblioteki i kina),
- sklepy spożywcze i apteki (m.in. sklepy spożywcze różnej wielkości, targowiska, drogerie i apteki),
- parki (m.in. parki narodowe, plaże publiczne, przystanie, wybiegi dla psów, skwery i publiczne ogrody),
- stacje i przystanki (m.in. stacje i przystanki transportu publicznego),
- miejsca pracy,
- miejsca zamieszkania (Google, b.d.).

Dane posiadają dzienny interwał i zostały przedstawione dla okresu od 4 marca 2020 roku czyli dnia stwierdzenia pierwszego zakażenia SARS-CoV-2 w Polsce do 31 grudnia 2021 roku.

Jako pierwsze zostaną zaprezentowane dane dotyczące zmian w przemieszczaniu się w odniesieniu do kategorii obiektów związanych z handlem i rozrywką. W województwie dolnośląskim w podanym powyżej przedziale czasowym, obejmującym 668 dni, przez 505 dni (75,6%) notowano wartości niższe od wartości bazowych, a tylko przez 163 dni (24,4%) wartości wyższe lub równe wartościom bazowym. Bardzo duży spadek odwiedzin w miejscach związanych z handlem i rozrywką w województwie dolnośląskim i Polsce był obserwowany od połowy marca do maja 2020 roku. Wielokrotnie codzienne wartości utrzymywały się na poziomie o 50% niższym w porównaniu do wartości bazowych (ryc. 19). Był to okres obowiązywania bardzo restrykcyjnych obostrzeń antycovidowych zawartych m.in. w *Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii* (Rozporządzenie ..., 2020), które wpływały również na funkcjonowanie placówek świadczących działalność w zakresie handlu i rozrywki. W okresie letnim, od czerwca do września 2020 roku, nastąpiła wyraźna poprawa w tym względzie, po przeprowadzonym etapami częściowym znoszeniu

obostrzeń, które trwało od 20 kwietnia do 30 maja 2020 roku. Wpływ na to miał również zapewne okres wakacyjny i urlopowy sprzyjający wizytom w obiektach tego typu. We wspomnianym okresie czasu wartości w przeważającej mierze utrzymywały się w przedziale pomiędzy -20% i +20% w stosunku do poziomu odniesienia. Podczas jesieni 2020 roku, wraz z rozwojem II fali COVID-19,

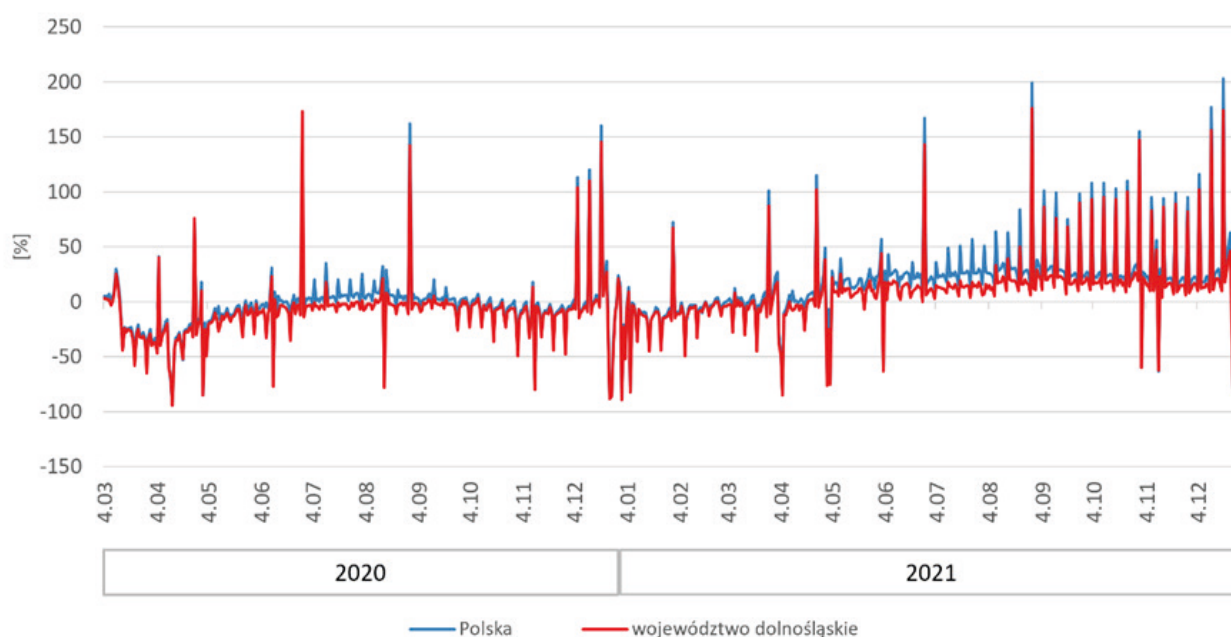

Ryc. 19. Zmiany w trendach dotyczących przemieszczania się dla obiektów związanych z handlem i rozrywką w Polsce i województwie dolnośląskim w okresie od 4.03.2020 r. do 31.12.2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów na temat przemieszczania się przygotowywanych przez Google (<https://www.google.com/covid19/mobility/?hl=pl>).

nastąpił powrót do wielu obostrzeń dotyczących niejednokrotnie także sfery handlu i rozrywki. Wartości odwiedzin w omawianych miejscach spadały wtedy często do poziomu -20% - -40% w odniesieniu do wartości bazowych. W grudniu 2020 roku, po częściowym poluzowaniu obostrzeń dnia 28 listopada przed zbliżającym się okresem świątecznym, nastąpił zauważalny wzrost odwiedzin w opisywanych miejscach, ale nadal w przeważającej mierze utrzymywały się one poniżej przyjętego poziomu odniesienia. Po okresie świątecznym wartości ukazujące opisywane zjawisko zaczęły ponownie spadać, utrzymując się aż do końca kwietnia 2021 roku na podobnym poziomie do tego jaki był obserwowany na jesieni 2020 roku. Wpływ na to mogło mieć m.in. ponowne zaostrzenie obostrzeń w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego wprowadzonych pod koniec marca 2021 roku wraz z przybieraniem na sile III fali COVID-19. Wraz ze znoszeniem dużej części obostrzeń, które następowało etapami głównie w maju 2021 roku wzrastała liczba odwiedzin w opisywanych kategoriach miejsc. Przez lato 2021 roku utrzymywały się one często na poziomie od 0 do +10% w porównaniu do wartości bazowych. Na jesieni 2021 roku nieznacznie zaczęły one spadać, co mogło być z jednej strony wynikiem przybierania na sile IV fali COVID-19, a z drugiej nie mającym związku z pandemią mniejszym natężeniem odwiedzin w takich miejscach w porównaniu do miesięcy letnich. Przeważnie oscylowały one w granicach od 0% do -10% w porównaniu do poziomu odniesienia. Kolejny wzrost związany z okresem świąteczno-noworocznym był zauważalny w grudniu 2021 roku. Sytuacja w województwie dolnośląskim i całej Polsce w przedziale czasowym poddanym analizie była względem siebie zbliżona. Pewne różnice można dostrzec w lecie 2021 roku kiedy to wartości dla Polski były wyższe od tych notowanych dla Dolnego Śląska. Mogło to być spowodowane na przykład podwyższaniem wspomnianych wartości przez obszary szczególnie atrakcyjne turystycznie w okresie letnim, takich jak nadbałtyckie miejscowości wypoczynkowe.

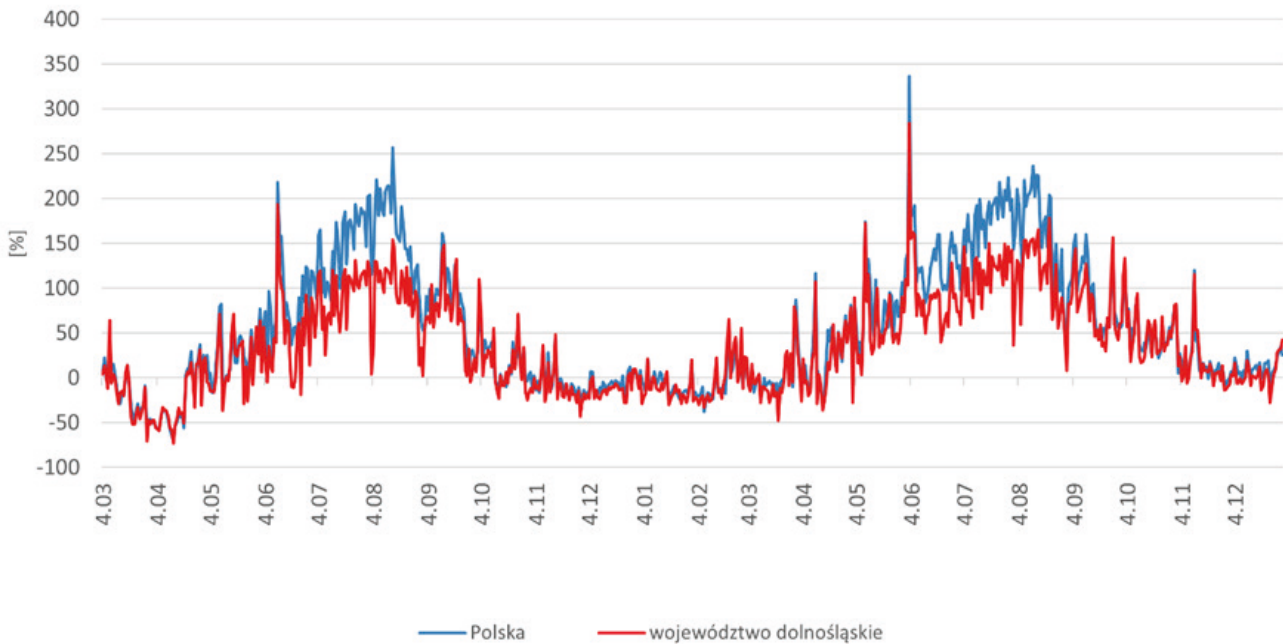
Jako drugie w kolejności w niniejszej analizie zostanie opisane kształtowanie się trendów związanych z przemieszczaniem się uwzględniając obiekty takie jak sklepy spożywcze i apteki. W okresie od 4.03.2020 roku do 31.12.2021 roku przez 303 dni (45,4%) wartości dotyczące odwiedzin w wyżej wymienionych kategoriach miejsc były równe lub wyższe od obliczonych wartości bazowych, a przez 365 dni (54,6%) niższe od nich. Jest to sytuacja odmienna w porównaniu do tej jaka zaszła w przypadku miejsc związanych z handlem i rozrywką, w odniesieniu do których przez zdecydowanie większą liczbę dni utrzymywały się wartości poniżej poziomu odniesienia. W sklepach spożywczych i aptekach mieszkańcy zaopatrują się w towary pierwszej potrzeby, tym samym rezygnacja z odwiedzin w nich nie była możliwa w takim stopniu jak w przypadku ogólnie rozumianego handlu i rozrywki. Obiekty te nie zostały objęte również tak restrykcyjnymi obostrzeniami. Wyraźnym spadkiem odwiedzin w sklepach spożywczych oraz aptekach charakteryzował się okres od połowy marca do końca kwietnia 2020 roku (ryc. 20). W zdecydowanej większości przypadków w tym przedziale czasowym notowano wartości co najmniej o 20% niższe w porównaniu do wartości bazowych. W miarę luzowania obostrzeń covidowych poziom odwiedzin sklepów spożywczych i aptek, od czerwca 2020 roku poprzez okres letni, kształtował się na podobnym poziomie w porównaniu do wartości bazowych. Należy jednak wspomnieć, że przeważały wartości minimalnie ujemne. Niewielkie spadki w przypadku analizowanego zjawiska były widoczne na jesieni 2020 roku, głównie w listopadzie podczas okresu szczytowego II fali COVID-19, oraz zimą 2021 roku, z najbardziej dostrzegalnymi spadkami w styczniu. Od lutego do końca kwietnia 2021 roku wartości odwiedzin w opisywanych kategoriach obiektów ponownie nie odbiegały w znacznej mierze od ustalonego poziomu odniesienia. Z kolei od czerwca 2021 roku zaczęto notować wartości wyższe w odniesieniu do wartości bazowych o kilka bądź kilkanaście procent. Wyjątek w tym względzie stanowiły niedziele, podczas których, w przybliżeniu od drugiej połowy sierpnia 2021 roku do końca grudnia 2021 roku, skala odwiedzin opisywanych obiektów przewyższała w województwie dolnośląskim przeważnie o 80%-90% wartości bazowe. W odniesieniu do całego kraju wartości te były jeszcze wyższe. Wspomniana sytuacja była w głównej mierze spowodowana coraz częstszym obchodzeniem przez sklepy, w tym duże sieci handlowe, obowiązującego zakazu handlu w niedziele. Zestawiając ze sobą wartości notowane w województwie dolnośląskim i Polsce można zauważyć podobne zjawisko jak w przypadku omawianych wcześniej obiektów związanych z handlem i rozrywką, czyli występowanie wyższych wartości dla Polski szczególnie w okresie wakacyjno-urlopowym.

Ryc. 20. Zmiany w trendach dotyczących przemieszczania się dla obiektów typu sklepy spożywcze i apteki w Polsce i województwie dolnośląskim w okresie od 4.03.2020 r. do 31.12.2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów na temat przemieszczania się przygotowywanych przez Google (<https://www.google.com/covid19/mobility/?hl=pl>).

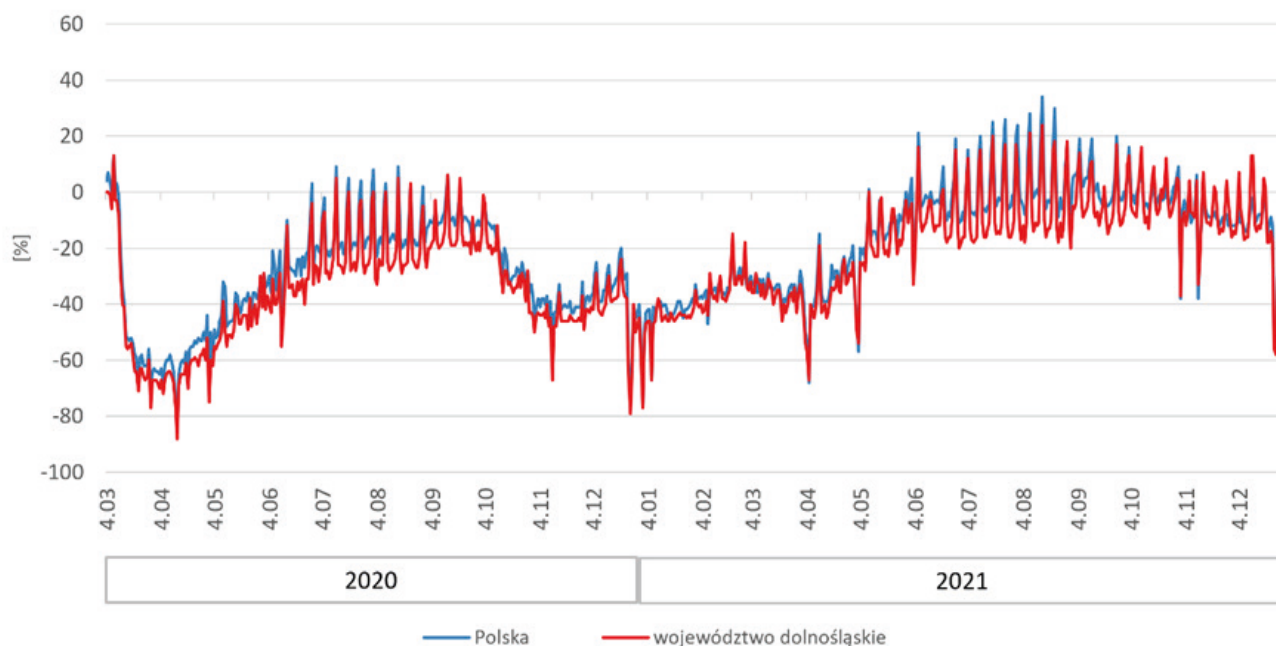
W przypadku terenów określonych w klasyfikacji jako parki zmiany dotyczące odwiedzin w tych miejscach kształtowały się odmiennie w stosunku do dwóch typów obiektów omówionych powyżej. W przeciwieństwie do nich dla parków przez większość dni analizowanego okresu od 4.03.2020 roku do 31.12.2021 roku w województwie dolnośląskim odnotowywano wartości równe bądź wyższe od ustalonych wartości bazowych. Takich dni było 453 (67,8%), natomiast przez 215 dni (32,2%) notowano wartości niższe od poziomu odniesienia. Wyraźne ograniczenie odwiedzin miejsc wchodzących w skład kategorii obiektów określonych wspólnym mianem jako parki nastąpiło 20 marca 2020 roku i utrzymywało się do 19 kwietnia 2020 roku, przez większą część tego okresu przyjmując wartości o 40%-60% niższe w porównaniu do wartości bazowych (ryc. 21). Okres ten charakteryzujący się bardzo dużym spadkiem odwiedzin w tego typu miejscach dobrze korespondował z następującymi wydarzeniami: wprowadzeniem stanu epidemii na obszarze Polski 20 marca 2020 roku; wprowadzeniem zakazu przemieszczania się z pewnymi wyjątkami 25 marca 2020 roku; wprowadzeniem zakazu korzystania z terenów zieleni takich jak: parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz plaże 1 kwietnia 2020 roku; zamknięciem lasów 3 kwietnia 2020 roku. Z kolei dnia 20 kwietnia 2020 roku wraz z wprowadzeniem I etapu znoszenia obostrzeń covidowych odstąpiono od zakazu przemieszczania się w celach rekreacyjnych. Dzień ten zaznaczył się na wykresie ukazującym analizowane zjawisko wyraźnym wzrostem wartości w porównaniu do poprzedzających go dni. Najwyższe wartości odwiedzin miejsc wchodzących w skład omawianej kategorii obiektów można dostrzec w okresie letnim zarówno w roku 2020 jak i 2021. W województwie dolnośląskim w lecie 2020 roku notowały one wartości o około 100% wyższe w porównaniu do poziomu odniesienia, natomiast w lecie 2021 roku wartości te były często wyższe o 100% -150% od wartości bazowych. Dla całej Polski w letnim sezonie 2020 i 2021 roku wspomniane wartości były jeszcze wyższe niż w województwie dolnośląskim. Na wspomnianą sytuację duży wpływ mogły mieć miejsca charakteryzujące się w okresie letnim wzmożonym ruchem turystycznym takie jak na przykład nadmorskie plaże, które były również ujęte w tej kategorii obiektów. Należy wspomnieć, że wartości bazowe były ustalone dla poszczególnych dni tygodnia jako *mediana wartości z pięcioletniego okresu od 3 stycznia do 6 lutego 2020 roku* (Google, b.d.). Tym samym wartości notowane w okresie letnim zdecydowanie przewyższały poziom odniesienia ustalony na podstawie wartości z okresu zimowego 2020 roku kiedy takie miejsca są odwiedzane rzadziej niż w sezonie wiosenno-letnim. W okresach jesienno-zimowych w roku 2020 i 2021 notowane wartości nie odbiegały w dużym stopniu od wartości bazowych. Pewne obniżenie wartości pod względem analizowanego zjawiska można było jednak dostrzec od połowy listopada do połowy grudnia 2020 roku oraz od połowy stycznia do połowy lutego 2021 roku.

Ryc. 21. Zmiany w trendach dotyczących przemieszczania się dla obiektów typu parki w Polsce i województwie dolnośląskim w okresie od 4.03.2020 r. do 31.12.2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów na temat przemieszczania się przygotowywanych przez Google (<https://www.google.com/covid19/mobility/?hl=pl>).

W wyniku pandemii COVID-19 w latach 2020-2021 zaszły bardzo duże zmiany w zakresie zachowań mobilnościowych ludności i popytu na usługi transportowe. Przemocny wpływ na to miało przejście w wielu sektorach gospodarki na pracę zdalną. W niektórych sekcjach gospodarki narodowej takich jak administracja publiczna, miała ona charakter tymczasowy, natomiast w wielu przedsiębiorstwach, na przykład działających w szeroko pojętym sektorze IT czy centrach usług biznesowych, stała się powszechnym trendem w dłuższej perspektywie czasowej. Drugim czynnikiem silnie oddziałującym na opisywane zjawisko było wprowadzenie w określonych przedziałach czasowych nauki zdalnej w polskim szkolnictwie, w tym szkolnictwie wyższym. Obowiązujące czasowo obostrzenia związane z przemieszczaniem się m.in. w celach rekreacyjnych również wywarły wpływ na obniżenie popytu na usługi transportowe oraz spadek poziomu indywidualnej mobilności wśród mieszkańców. Przedstawiona powyżej w zarysie sytuacja miała również swoje odzwierciedlenie w danych udostępnionych przez Google dotyczących odwiedzin w miejscach z kategorii stacje i przystanki transportowe. Biorąc pod uwagę wspomnianą powyżej kategorię miejsc w przedziale czasowym od 4.03.2020 roku do 31.12.2021 roku, aż przez 605 dni (90,6%) notowano wartości odwiedzin poniżej obliczonego poziomu odniesienia dla poszczególnych dni tygodnia. Jedynie przez 63 dni (9,4%) wartości odwiedzin zrównały się lub były wyższe od wartości bazowych. Wyraźny spadek notowanych wartości nastąpił już 12 marca 2020 roku w pierwszym dniu odwołanych zajęć w placówkach oświatowych (ryc. 22). Tego dnia jak i następnego – w czwartek i piątek – nie odbywały się zajęcia szkolne, ale w placówkach oświatowych była zapewniona opieka dla dzieci, którymi nie mogli zająć się rodzice. W poniedziałek 16 marca szkoły zostały całkowicie zamknięte. Jednocześnie coraz większa liczba osób zaczęła świadczyć pracę w formie zdalnej. Od połowy marca do początku maja 2020 roku poziom odwiedzin miejsc z kategorii stacje i przystanki transportowe przez większość dni w województwie dolnośląskim utrzymywał się na poziomie niższym o co najmniej 50%-60% w odniesieniu do wartości bazowych. Od początku maja 2020 roku wartości te zaczęły wzrastać ale cały czas przyjmowały wyraźnie ujemne wartości. Nawet w okresie letnim 2020 roku utrzymywały się często na poziomie o 20%-30% niższym od wartości bazowych.

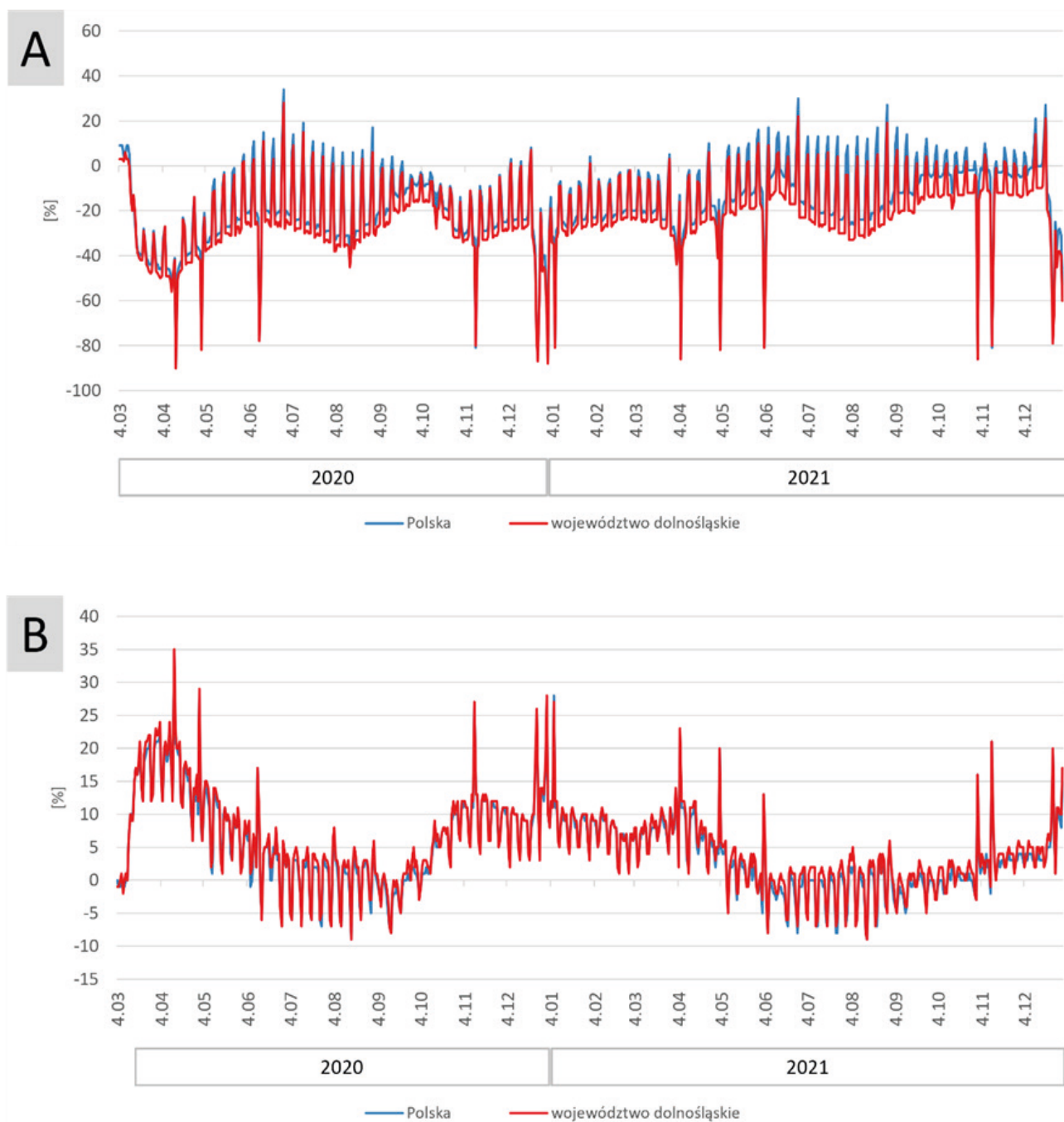

Ryc. 22. Zmiany w trendach dotyczących przemieszczania się dla obiektów typu stacje i przystanki w Polsce i województwie dolnośląskim w okresie od 4.03.2020 r. do 31.12.2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów na temat przemieszczania się przygotowywanych przez Google (<https://www.google.com/covid19/mobility/?hl=pl>).

Jedynie w niedziele notowane wartości zbliżały się do wyznaczonego poziomu odniesienia. Należy pamiętać, że wartości bazowe były ustalane na podstawie mediany dla poszczególnych dni tygodnia z okresu pięciu tygodni stycznia i lutego 2020 roku. Tym samym w okresie letnim 2020 roku w niedziele dzięki zapewne wzmożonemu ruchowi turystycznemu, który niwelował spadki związane z pandemią COVID-19 notowane wartości nie odbiegały zbyt od wartości bazowych. Od początku września do połowy października 2020 roku, w związku z powrotem dzieci i młodzieży do szkół, nastąpił dalszy wzrost wartości odwiedzin w miejscach takich jak stacje i przystanki transportowe. Nadal jednak przez większość dni utrzymywały się one poniżej wartości bazowych. Wraz z rozwojem II fali COVID-19 24 października uczniowie klas od IV do VIII szkoły podstawowej, a także uczniowie szkół ponadpodstawowych powrócili do nauki zdalnej natomiast w przypadku uczniów klas I-III szkoły podstawowej nauczanie na odległość powróciło 9 listopada. Ponowne wprowadzenie nauczania zdalnego oraz pracy na odległość w instytucjach, w których w okresie letnim pracowano stacjonarnie bądź hybrydowo znalazło swoje odzwierciedlenie w wartościach ukazujących przebywanie w miejscach takich jak stacje i przystanki transportu zbiorowego. Szczególnie w okresie od początku listopada do połowy grudnia utrzymywały się one ponownie na bardzo niskim poziomie, wielokrotnie co najmniej o 40% niższym w odniesieniu do wartości bazowych. Po nieznacznym wzroście wartości w drugiej połowie grudnia w okresie świąteczno-noworocznym od początku stycznia 2021 roku miał miejsce ponowny ich spadek. Niskie wartości, często spadające o ponad 40% od wartości bazowych, utrzymywały się do początku maja 2021 roku, kiedy to pojawił się wyraźny trend wzrostowy w ich przypadku. We wspomnianym przedziale czasowym jedynie od połowy lutego do połowy marca miał miejsce niewielki wzrost wartości pod analizowanym względem. W okresie od czerwca do grudnia 2021 roku w dni powszednie od poniedziałku do piątku w województwie dolnośląskim wartości ukazujące wizyty w miejscach z kategorii stacji i przystanków oscylowały przeważnie w przedziale -20%-0% w stosunku do wartości bazowych. Z kolei soboty i niedziele charakteryzowały się wyraźnie wyższymi wartościami, które w większości przypadków zawierały się w przedziale od 0% do 20% wyższych w porównaniu do poziomu odniesienia. Trendy dotyczące analizowanego zjawiska obserwowane w województwie dolnośląskim były podobne do tych charakterystycznych dla Polski jednak wartości ogólnopolskie w poszczególnych dniach w zdecydowanej większości przypadków były wyższe.

Analizie poddano również czas przebywania w dwóch częściowo powiązanych ze sobą kategoriach – miejscach pracy i zamieszkania. Ze względu na pewną zależność względem siebie zostaną one przedstawione wspólnie. Podczas pandemii COVID-19 w roku 2020 i 2021 zgodnie z przewidywaniami ludzie spędzali więcej czasu w miejscach zamieszkania, a mniej w miejscach pracy w porównaniu do okresu bazowego. W okresie od 4.03.2020 roku do 31.12.2021 roku przez 591 dni (88,5%) czas przebywania w miejscach pracy, według danych przedstawionych przez Google, był krótszy w porównaniu do wartości bazowych, natomiast jedynie przez 77 dni (11,5%) zrównywał się bądź przewyższał je. Odmienna sytuacja zaszła biorąc pod uwagę miejsca zamieszkania. W ich przypadku tylko przez 94 dni (14,1%) czas przebywania w nich był niższy od wartości bazowych z kolei przez 574 dni (85,9%) osiągał wartości równe lub wyższe od nich. Ze względu na specyfikę danych oraz sposób obliczania poziomu bazowego dla poszczególnych dni tygodnia zaznaczają się duże różnice pomiędzy dniami roboczymi od poniedziałku do piątku a weekendami. Upraszczając można stwierdzić, że większe zmiany w czasie przebywania w miejscach zamieszkania i pracy w stosunku do poziomu odniesienia były widoczne w dni robocze od poniedziałku do piątku, a mniejsze w weekendy, podczas których znaczna część osób nie świadczy pracy zarobkowej. Wzrost czasu spędzanego w miejscu zamieszkania przy jednoczesnym spadku czasu przebywania w miejscach pracy był zauważalny już w czwartek 12 marca 2020 roku (ryc. 23 A i B). Po weekendzie w poniedziałek 16 marca czas przebywania w miejscach pracy jeszcze się skrócił przyjmując wartość o 35% niższą od wartości bazowej natomiast czas pobytu w miejscu zamieszkania uległ wydłużeniu osiągając wartość o 15% wyższą od poziomu odniesienia. Wspomniany trend, podczas którego notowano bardzo niskie wartości w porównaniu do czasu przebywania w miejscach pracy (niejednokrotnie spadające poniżej 40% w stosunku do wartości bazowych) oraz wysokie wartości spędzanego czasu w miejscach zamieszkania (przewyższające wartości bazowe w wielu przypadkach o co najmniej 15%-20%), utrzymywał się do początku maja 2020 roku. Tak niskich wartości w przypadku miejsc pracy oraz tak wysokich w stosunku do miejsc zamieszkania nie notowano już w późniejszym okresie czasu za wyjątkiem pojedynczych dni oraz okresu świąteczno-noworocznego w roku 2020 i 2021. Od maja 2020 roku następował stopniowy spadek wartości biorąc pod uwagę czas spędzany w miejscach zamieszkania oraz wzrost wartości w przypadku miejsc pracy. W stosunku do miejsc pracy najniższe wartości notowano, oprócz wiosny 2020 roku i okresów świąteczno-noworocznych także w czasie wakacji 2020 i 2021 roku, a szczyt tych spadków przypadał dwukrotnie na początek sierpnia, co było w dużej mierze związane z sezonem urlopowym. Stosunkowo niskie wartości utrzymywały się również podczas jesieni 2020 roku oraz wiosny 2021 roku kiedy to wystąpiły II i III fala COVID-19. W trakcie jesieni 2021 roku cały czas w dni robocze od poniedziałku do piątku w przeważającej mierze notowano wartości poniżej poziomu odniesienia, ale jednocześnie były one wyższe od wartości notowanych jesienią 2020 roku. Przeciwnie tendencje, nie wliczając okresów wakacyjnych, zachodziły w odniesieniu do czasu przebywania w miejscach zamieszkania. Przez zdecydowaną większość analizowanych dni odnotowywano wyższe wartości w stosunku do wartości bazowych. Oprócz wiosny 2020 roku oraz okresów świąteczno-noworocznych najwyższymi wartościami w tym względzie charakteryzowały się jesień 2020 roku ze szczytem wartości przypadającym w połowie listopada oraz wiosna 2021 roku ze szczytem osiągniętym na początku kwietnia. Biorąc pod uwagę upowszechnienie się w wybranych sektorach gospodarki pracy zdalnej należy spodziewać się, że wartości czasu spędzanego w domu w porównaniu do okresu przedpandemicznego będą nadal wyższe, a w miejscach pracy niższe. Obserwowane trendy w przypadku obydwu opisywanych powyżej kategorii miejsc cechowały się podobną charakterystyką zestawiając ze sobą Polskę i województwo dolnośląskie. W odniesieniu do miejsc pracy można jednak zauważyć, że wartości ogólnopolskie przez większość dni przewyższały te notowane dla województwa dolnośląskiego.

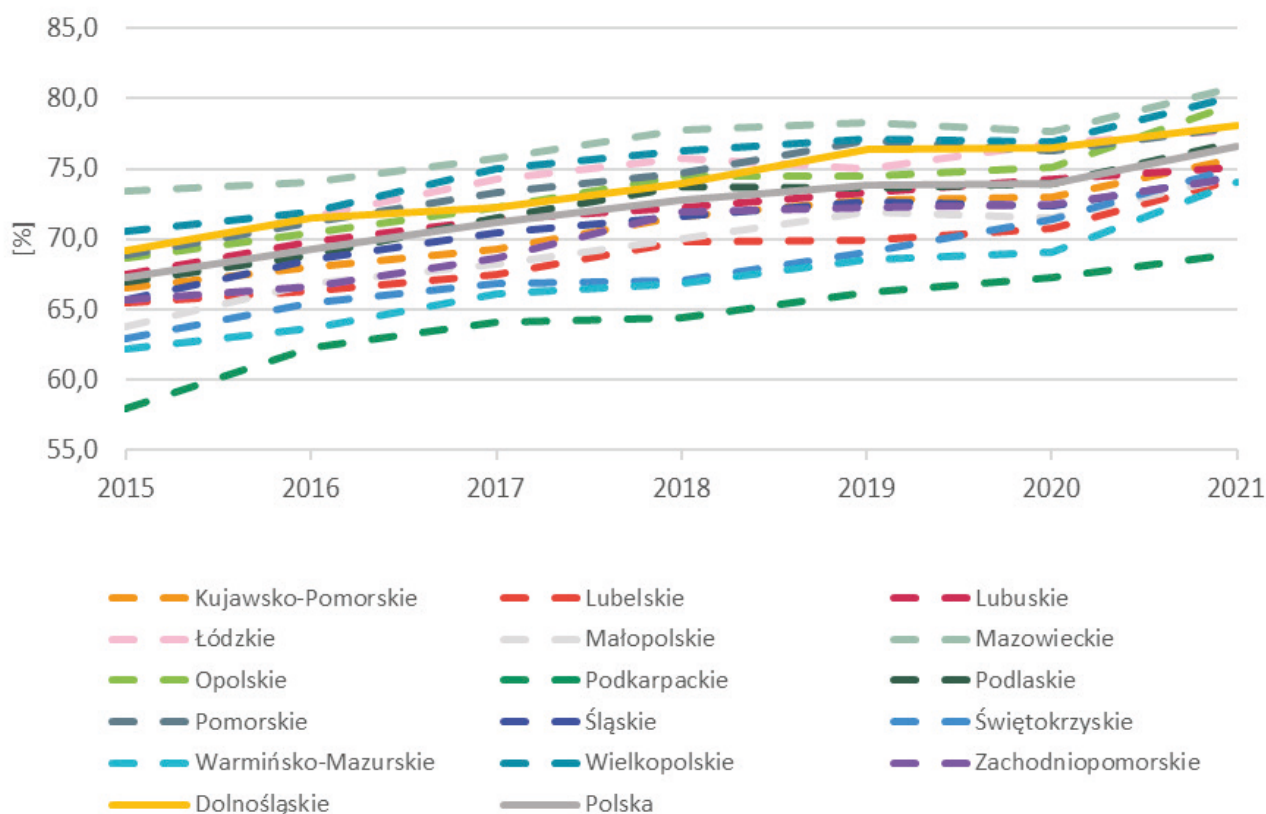
Ryc. 23. Zmiany w trendach dotyczących czasu spędzanego w miejscach pracy (A) oraz miejscach zamieszkania (B) w Polsce i województwie dolnośląskim w okresie od 4.03.2020 r. do 31.12.2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów na temat przemieszczania się przygotowywanych przez Google (<https://www.google.com/covid19/mobility/?hl=pl>).

4.2. Gospodarka

4.2.1. Rynek pracy

W przypadku wskaźnika zatrudnienia oraz współczynnika aktywności zawodowej, będącymi jednymi z miar ukazujących aktywność ekonomiczną ludności w wieku 18-59/64 lata (kobiety/mężczyźni), nie stwierdzono trendów, które pozwalałyby przyjąć, że pandemia COVID-19 zdecydowanie na nie wpłynęła. Z drugiej strony mogła odegrać w stosunku do nich pewną pomniejszą rolę. Biorąc pod uwagę wskaźnik zatrudnienia w latach 2015-2021 dla województwa dolnośląskiego jego najwyższą wartość wynoszącą 78,1% zanotowano w 2021 roku, a najniższą w roku 2015, kiedy ukształtowała się ona na poziomie 69,2% (ryc. 24). Podobny trend był obserwowany także w innych województwach – najniższe wartości wspomnianego wskaźnika odnotowywano w 2015 roku, a najwyższe w roku 2021. Pomiędzy rokiem 2020 a 2019 w województwie dolnośląskim wartość analizowanego wskaźnika wzrosła jedynie o 0,1 p.p., co mogło być wynikiem zahamowania trendu wzrostowego spowodowanego skutkami pandemii COVID-19. Pomiędzy rokiem 2020 i 2021 wskaźnik zatrudnienia wzrósł już o zdecydowanie większą wartość – 1,6 p.p. Przez cały analizowany okres wskaźnik zatrudnienia przyjmował wyższe wartości w województwie dolnośląskim niż w Polsce. W roku 2021 województwo dolnośląskie uplasowało się na 4. miejscu na tle innych województw pod analizowanym względem.

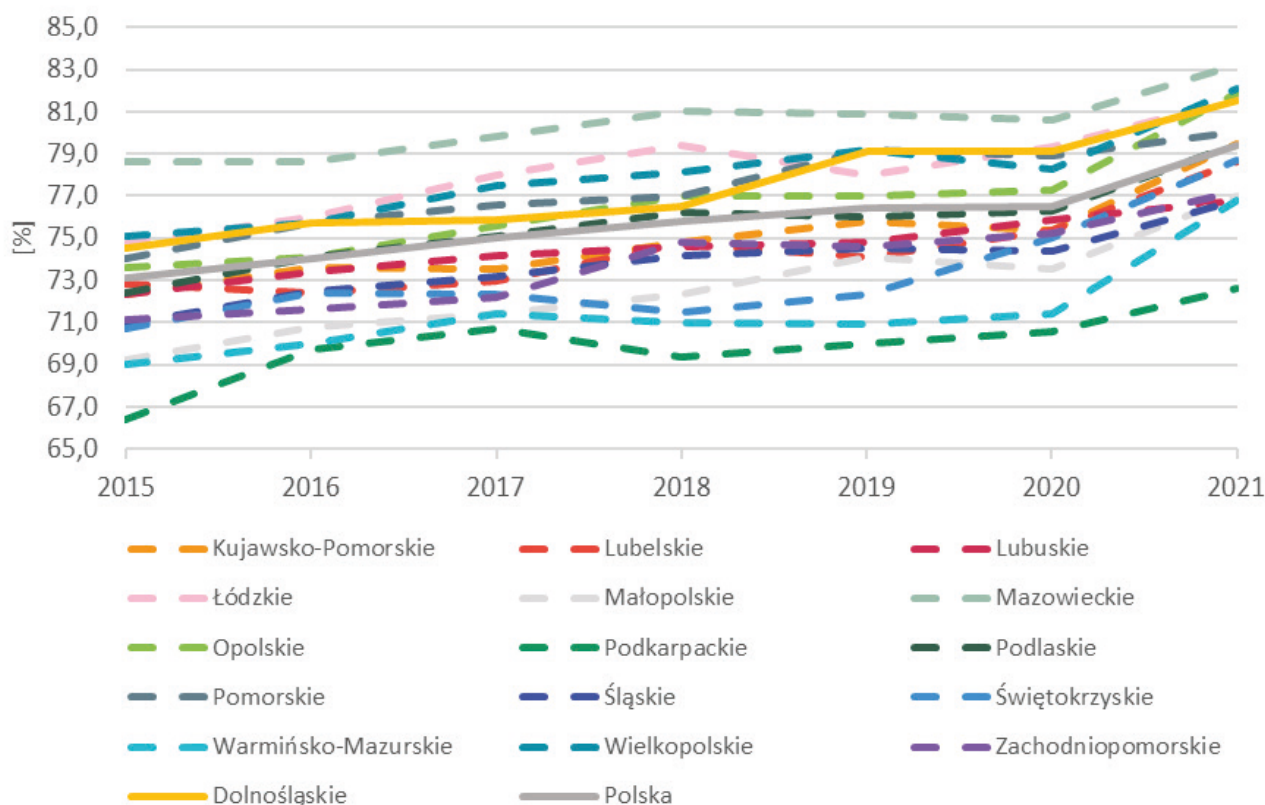

Ryc. 24. Wskaźnik zatrudnienia w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Biorąc pod uwagę współczynnik aktywności zawodowej osób w wieku 18-59/64 lata w przedziale czasowym od 2015 do 2021 roku, podobnie jak w przypadku wskaźnika zatrudnienia, najwyższą jego wartość w województwie dolnośląskim odnotowano w 2021 roku, kiedy wyniosła ona 81,5%, a najniższą na poziomie 74,5% w roku 2015 (ryc. 25). Podobna sytuacja wystąpiła w zdecydowanej większości województw. W latach 2019 i 2020 w omawianym regionie wartość współczynnika aktywności zawodowej w grupie wiekowej 18-59/64 utrzymywała się na takim samym poziomie 79,1%, aby w roku 2021 wraz ze wzrostem o 2,4 p.p. przyjąć wartość 81,5%. Zahamowanie trendu wzrostowego w roku 2020 mogło być

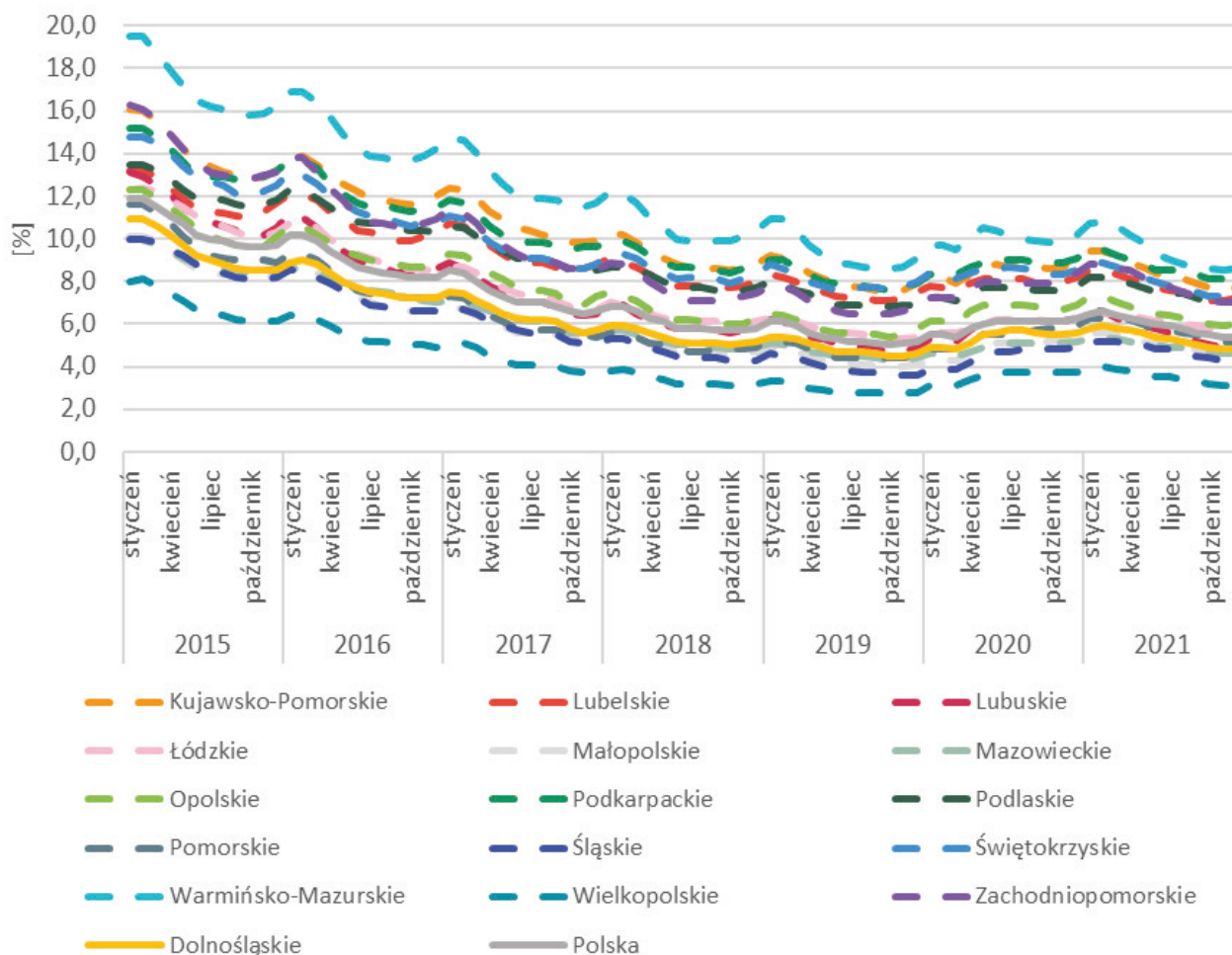
spowodowane, podobnie jak w przypadku wskaźnika zatrudnienia, przejściowymi zawirowaniami na rynku pracy związanymi z pandemią COVID-19. Nie był to jednak na tyle silny impuls aby spowodować odwrócenie obserwowanego trendu na Dolnym Śląsku. Jednoroczny spadek wartości wskaźnika aktywności zawodowej pomiędzy rokiem 2019 i 2020 nastąpił natomiast w sześciu województwach. W roku 2021 województwo dolnośląskie pod względem wartości analizowanego zjawiska zajęło 5. miejsce w kraju.

Ryc. 25. Współczynnik aktywności zawodowej w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W przypadku analizy stopy bezrobocia w ujęciu miesięcznym można dostrzec wpływ pandemii COVID-19. Jest on widoczny szczególnie w 2020 roku, podczas gdy w roku 2021 nie jest wyraźnie zauważalny. Należy zaznaczyć, że zjawisko bezrobocia wykazuje się sezonowością, zgodnie z którą wyższy poziom stopy bezrobocia obserwuje się w okresie zimowym natomiast niższy w sezonie letnim. Jest to związane z większą podażą miejsc pracy w lecie m.in. w rolnictwie czy działalności turystycznej. Sezonowość wysokości stopy bezrobocia występuje w różnym natężeniu w poszczególnych jednostkach administracyjnych. Dla przykładu w latach 2015-2021 było ono bardzo widoczne w województwie warmińsko-mazurskim notującym najwyższe wartości stopy bezrobocia w Polsce, a bardzo słabo zauważalne w przypadku województwa wielkopolskiego charakteryzującego się najniższymi wartościami w tym względzie. Dodatkowo na zjawisko sezonowości bezrobocia w Polsce nałożył się wyraźny trend spadkowy obserwowany w opisywanym przedziale czasowym, który został zaburzony w roku 2020. W analizowanym okresie najwyższą stopę bezrobocia w województwie dolnośląskim odnotowano w styczniu i lutym 2015 roku kiedy wyniosła ona 10,9%, natomiast najniższą jej wartość wynoszącą 4,5% charakteryzowały się październik i listopad 2019 roku (ryc. 26). W roku 2020 w województwie dolnośląskim, odmiennie od pozostałych lat poddanych analizie, po trzech pierwszych miesiącach roku, kiedy to stopa bezrobocia utrzymywała się na poziomie 4,8%-4,9%, nie zaobserwowano w następnych miesiącach trendu spadkowego jak miało to miejsce w latach poprzednich, a zauważalny był wzrost wartości opisywanego zjawiska. W kwietniu stopa bezrobocia osiągnęła poziom 5,1%, a szczytowymi wartościami dla 2020 roku wynoszącymi 5,7% charakteryzowały się miesiące letnie – lipiec i sierpień.

Ryc. 26. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwach w latach 2015-2021.

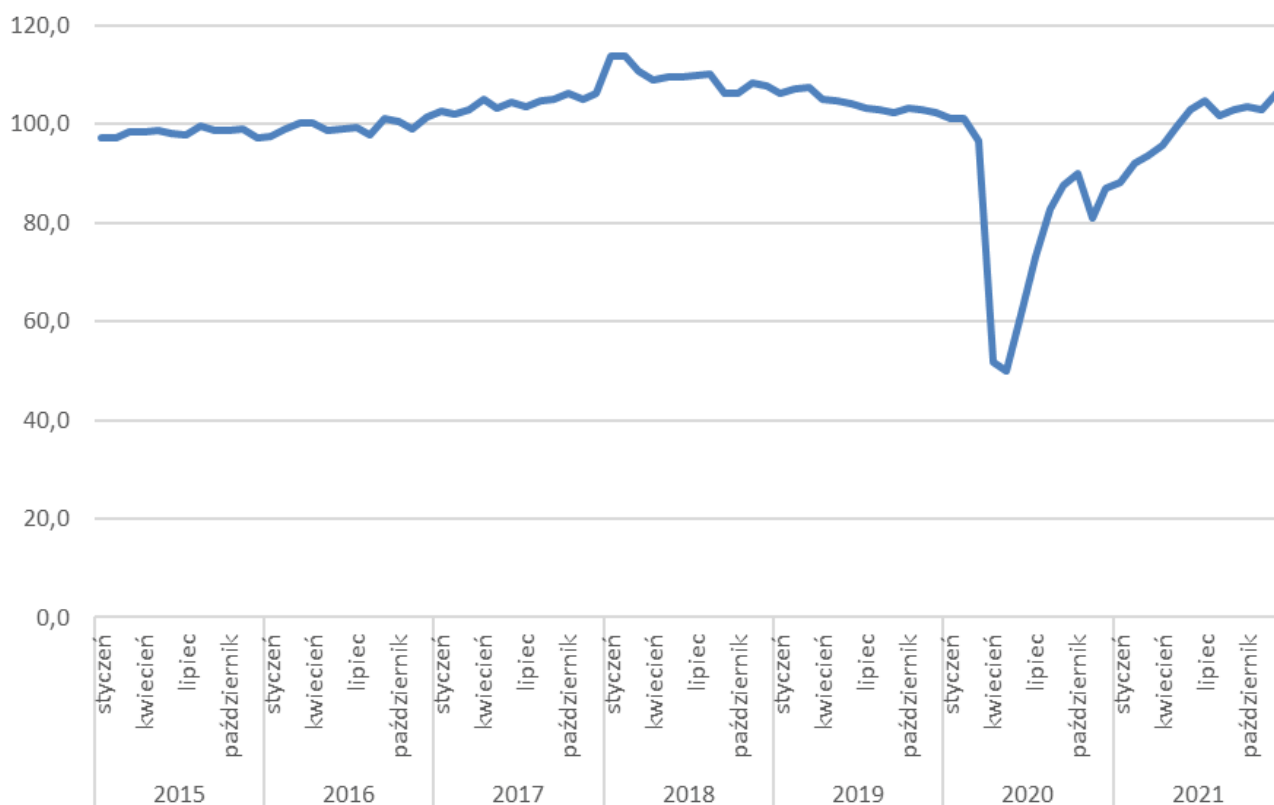
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Od września do grudnia 2020 roku stopa bezrobocia utrzymywała się na poziomie 5,5%-5,6% czyli minimalnie niższym, o 0,1-0,2 p.p., w porównaniu do lipca i sierpnia. W roku 2021 nie wystąpiły już obserwowane rok wcześniej zaburzenia w trendzie ukazującym wielkość stopy bezrobocia. Po okresie od stycznia do marca, kiedy to stopa bezrobocia oscylowała w granicach 5,8%-5,9%, na wiosnę zaczął następować jej spadek utrzymujący się do końca roku 2021, kiedy to w listopadzie i grudniu osiągnęła ona wartość 4,8%. Podobne fluktuacje w poziomie bezrobocia jakie wystąpiły w 2020 roku były również charakterystyczne dla pozostałych województw składając się w tym względzie na ogólnopolski trend. Województwo dolnośląskie w całym analizowanym przedziale czasowym należało do regionów o najniższym poziomie stopy bezrobocia. Można przypuszczać, że na sytuację obserwowaną na rynku pracy w 2020 roku istotnie wpłynęło zamrożenie światowej gospodarki, w tym polskiej, które wystąpiło w pierwszych miesiącach trwania pandemii COVID-19 oraz niepewność związana z dalszym rozwojem wydarzeń w skali mikro, mezo i makro w tym względzie. Bardzo silne powiązania gospodarek poszczególnych państw w zglobalizowanej światowej gospodarce w przededniu pandemii COVID-19 doprowadziło do wielu zaburzeń w funkcjonowaniu poszczególnych przedsiębiorstw, w tym polskich i dolnośląskich na przykład poprzez zerwane łańcuchy dostaw.

4.2.2. Klimat koniunktury gospodarczej

Ważnym źródłem informacji o sytuacji i nastrojach panujących w całej gospodarce, jak również poszczególnych jej działach, są publikowane co miesiąc przez Główny Urząd Statystyczny oraz poszczególne oddziały Urzędów Statystycznych raporty dotyczące koniunktury gospodarczej. Ze względu na rozbudowaną metodologię wspomnianego badania nie zostanie ona przytoczona w niniejszym opracowaniu. Osoby zainteresowane tą tematyką mogą znaleźć niezbędne informacje w tym względzie w publikacji wydanej przez Główny Urząd Statystyczny pt. *Zeszyt metodologiczny. Badanie koniunktury gospodarczej* (Główny Urząd Statystyczny, 2018).

Jako pierwszy w analizie zostanie przedstawiony ogólny wskaźnik syntetyczny koniunktury gospodarczej GUS (SI) w latach 2015-2021. Wskaźnik ten jest *zestandardyzowany wobec poziomu 100*, w związku z tym wartości tego wskaźnika powyżej 100 wskazują, że SI kształtuje się na poziomie powyżej długookresowej średniej, podczas gdy wartości poniżej 100 – SI jest poniżej tej średniej (Główny Urząd Statystyczny, 2018). Ogólny wskaźnik syntetyczny koniunktury gospodarczej GUS został obliczony jedynie dla Polski bez uszczegółowiania go do poziomu wojewódzkiego. Pomimo ukazywania przez niego ogólnokrajowych trendów w zakresie koniunktury gospodarczej, można przypuszczać, że odzwierciedlają one przynajmniej częściowo sytuację panującą w województwie dolnośląskim pod tym względem. Opisowany wskaźnik do końca 2016 roku przyjmował przez większość miesięcy wartości minimalnie poniżej 100,0 (ryc. 27). Od początku 2017 roku do lutego 2020 roku jego wartość w każdym miesiącu tego okresu przekraczała 100,0 osiągając swój szczyt w styczniu i lutym 2018 roku kształtując się na poziomie 113,8. Pierwsze symptomy nadchodzącego załamania koniunktury gospodarczej pojawiły się już w marcu 2020 roku, kiedy wartość omawianego wskaźnika po raz pierwszy od 2016 roku spadła poniżej 100,0 do poziomu 96,7. Największa zapaść w analizowanym względzie wystąpiła w kwietniu i maju 2020 roku kiedy wskaźnik SI osiągnął wartości odpowiednio 51,8 i 49,9. Wskazują one jak bardzo negatywnie przez przedsiębiorców była postrzegana sytuacja gospodarcza związana z rozwojem pandemii COVID-19 i wprowadzeniem lockdownu na wiosnę 2020 roku. Od czerwca do października 2020 występował w omawianym względzie trend wzrostowy, jednak wartość wskaźnika SI nie przekroczyła 90,0. W listopadzie 2020 roku nastąpił ponowny, trwający tylko miesiąc, spadek do wartości 81,0. Był to okres szczytowy II fali COVID-19 co skutkowało zaostrzeniem różnego rodzaju restrykcji, w tym tych oddziałujących na funkcjonowanie przedsiębiorstw w wybranych sektorach gospodarki. Od grudnia 2020 roku po listopadowym spadku wartość wskaźnika SI zaczęła znów wzrastać, aby w czerwcu 2021 roku po raz pierwszy od lutego 2020 roku przekroczyć wartość 100,0. Podsumowując pokrótce przedstawione powyżej zjawisko można dostrzec przemożny wpływ pandemii COVID-19 i wprowadzanych w związku z nią restrykcji na obserwowaną koniunkturę gospodarczą w Polsce. Szczególnie mocno jej wpływ zaznaczył się w roku 2020. Ze względu na odniesienie wartości ogólnego wskaźnika syntetycznego koniunktury gospodarczej GUS do średniej długookresowej nie zaobserwowano niekorzystnych tendencji w koniunkturze gospodarczej obserwowanych także w 2021 roku. Są one natomiast widoczne w przedstawionej poniżej analizie, w której to obliczany wskaźnik nie nawiązywał do wartości średniej długookresowej.

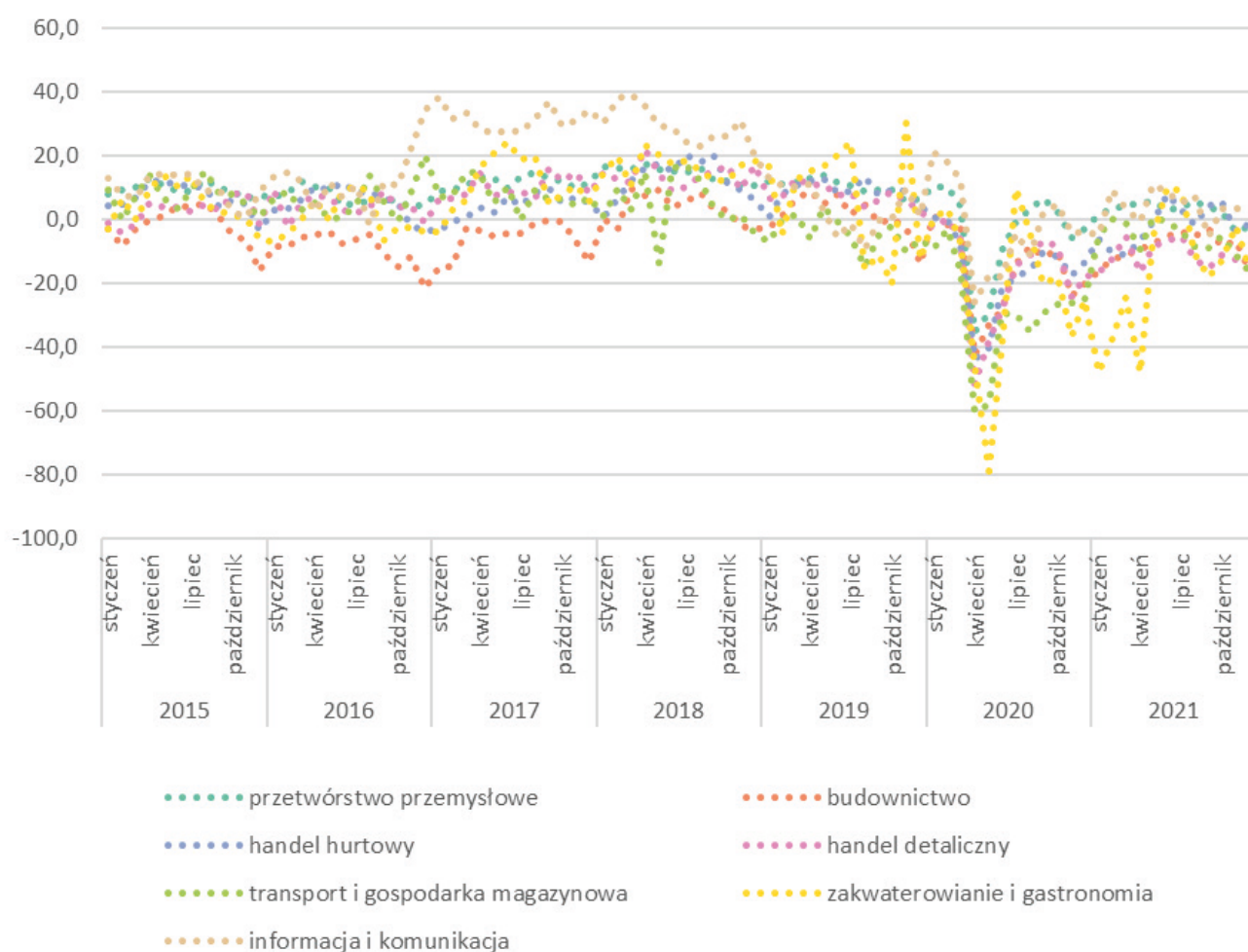

Ryc. 27. Ogólny wskaźnik syntetyczny koniunktury gospodarczej GUS (SI) w latach 2015-2021 w Polsce w ujęciu miesięcznym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego na temat Koniunktury w przetwórstwie przemysłowym, budownictwie, handlu i usługach 2000-2022.

W drugiej części analizy dotyczącej klimatu koniunktury gospodarczej zjawisko to zostało przedstawione w odniesieniu do województwa dolnośląskiego, wykorzystując wskaźniki ogólnego klimatu koniunktury w podziale na siedem rodzajów działalności gospodarczej. Były to: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, handel hurtowy, handel detaliczny, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia oraz informacja i komunikacja. Zakres czasowy analizy objął ponownie lata 2015-2021, a wartości wskaźnika zostały ukazane w ujęciu miesięcznym. Szczegółowe informacje dotyczące metodyki jego obliczania znajdują się we wspomnianej już wcześniej publikacji *Zeszyt metodologiczny. Badanie koniunktury gospodarczej* (Główny Urząd Statystyczny, 2018). Biorąc pod uwagę okres od stycznia 2015 roku do lutego 2020 roku, czyli do ostatniego miesiąca przed oficjalnym stwierdzeniem pierwszego zakażenia SARS-CoV-2 w Polsce i w województwie dolnośląskim, najgorzej koniunktura gospodarcza była postrzegana w budownictwie. Podczas 62 miesięcy wspomnianego okresu w przypadku budownictwa przez 39 miesięcy (62,9%) obserwowano wartości wskaźnika ogólnego klimatu koniunktury poniżej 0 (ryc. 28). W odniesieniu do działów transport i gospodarka magazynowa oraz zakwaterowanie i gastronomia taka sytuacja utrzymywała się przez odpowiednio 18 (29,0%) i 17 (27,4%) miesięcy. Zdecydowanie lepiej koniunktura gospodarcza była postrzegana w handlu hurtowym, detalicznym oraz informacji i komunikacji, w których to opisywany wskaźnik przyjmował wartości poniżej 0 odpowiednio przez następującą liczbę miesięcy – 7 (11,3%), 6 (9,7%) i 5 (8,1%). W przypadku działu informacja i komunikacja należy podkreślić panującą w niej bardzo dobrą koniunkturę w roku 2017 i 2018 kiedy przez większość miesięcy wyraźnie odbiegała ona *in plus* od pozostałych sześciu analizowanych działów gospodarki, a wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury niejednokrotnie przyjmował dla niej wartości wyższe niż 20,0 a nawet 30,0. Dział przetwórstwo przemysłowe był jedynym wśród siedmiu działów poddanych analizie, dla którego w okresie od stycznia 2015 roku do lutego 2020 roku ani razu nie odnotowano wartości opisywanego wskaźnika poniżej 0.

Sytuacja związana z obserwowaną w poszczególnych działach gospodarki koniunkturą gospodarczą uległa diametralnej zmianie w marcu 2020 roku wraz z pojawieniem się pierwszych przypadków zakażenia SARS-CoV-2 oraz wywołanej przez niego choroby COVID-19 w Polsce i w województwie dolnośląskim. Zarządzone w związku z rozwijającą się pandemią ograniczenia, w tym wprowadzenie pierwszego lockdownu w Polsce oraz wielu innych państwach na świecie, jak i rysująca się niepewność sytuacji gospodarczej w przyszłości, spowodowała drastyczny spadek koniunktury gospodarczej na poziomie nieobserwowanym we wcześniejszym przedziale czasu objętym analizą. W marcu 2020 roku już tylko w przetwórstwie przemysłowym oraz informacji i komunikacji notowano dodatnie wartości omawianego wskaźnika, jednak tendencja spadkowa była zauważalna także w tych działach. Dla większości analizowanych rodzajów działalności gospodarczej, oprócz zakwaterowania i gastronomii, najgorszy klimat koniunktury w latach 2015–2021 został odnotowany w kwietniu 2020 roku. Opisany

Ryc. 28. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury dla wybranych typów działalności gospodarczej w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 w ujęciu miesięcznym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego na temat Koniunktury w przetwórstwie przemysłowym, budownictwie, handlu i usługach 2000-2022.

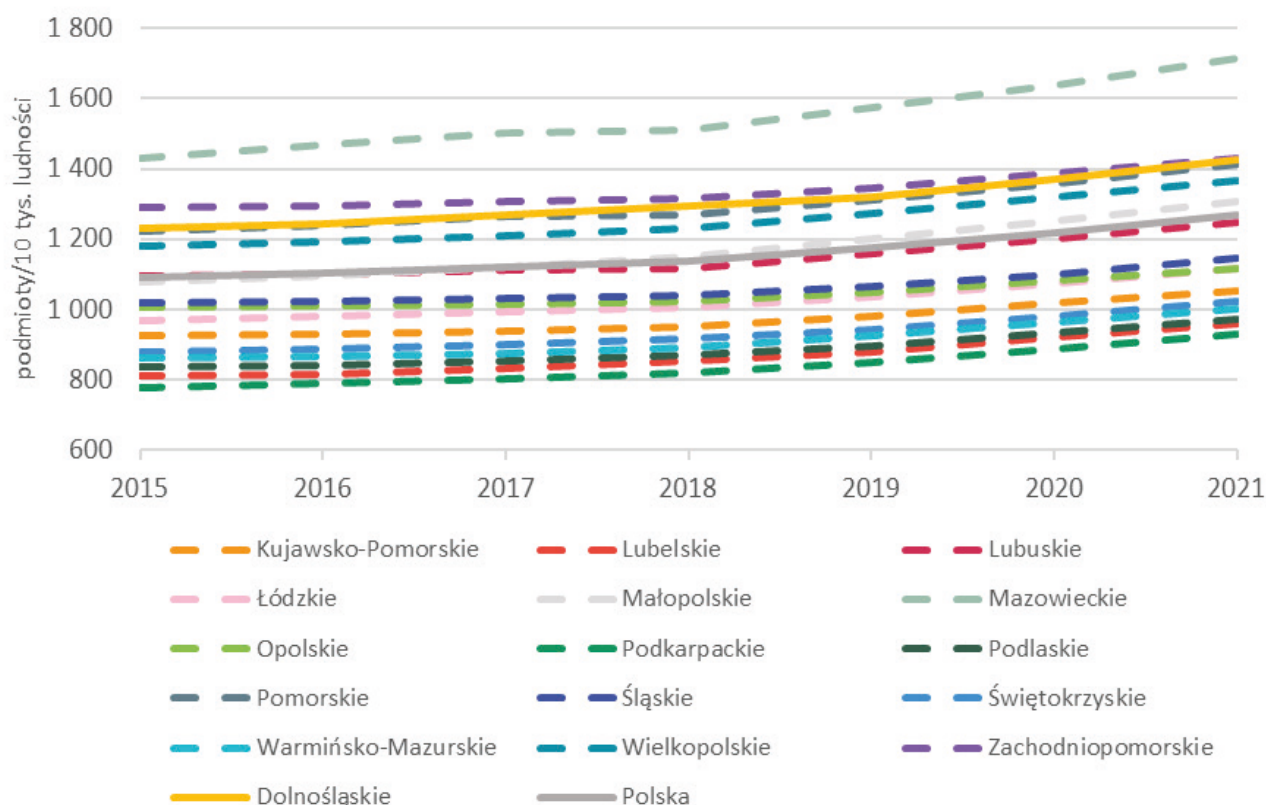
wskaźnik we wspomnianym miesiącu przyjął następujące wartości dla poszczególnych działów: transport i gospodarka magazynowa - -60,4, handel detaliczny - -51,8, zakwaterowanie i gastronomia - -45,9, handel hurtowy - -43,8, budownictwo - -42,5, przetwórstwo przemysłowe - -35,2, informacja i komunikacja - -26,3. W przypadku działu zakwaterowanie i gastronomia najniższa wartość wskaźnika została odnotowana miesiąc później spadając do poziomu -79,1. Była to najniższa wartość wśród wszystkich działów gospodarki dla ujętego w niniejszej analizie okresu od 2015 do 2021 roku. W późniejszych miesiącach sytuacja uległa pewnej poprawie, co było szczególnie widoczne w miesiącach

letnich, jednak nadal większość działów uwzględnionych w badaniu charakteryzowała się ujemnymi wartościami opisywanego wskaźnika. W listopadzie i grudniu 2020 roku ponownie dla wszystkich ujętych w analizie siedmiu typów działalności gospodarczej zanotowano ujemne wartości wskaźnika klimatu koniunktury. Pomiedzy poszczególnymi działami gospodarki ujętymi w badaniu w czasie pandemii COVID-19 widoczne było zróżnicowanie wspomnianego wskaźnika oraz okresu czasu w jakim wystąpiły jego minimalne bądź maksymalne wartości. Działem gospodarki bardzo czułym na wprowadzane obostrzenia covidowe, które niejednokrotnie w przemożny sposób wpływały na niego, ograniczając lub wręcz uniemożliwiając jego normalne funkcjonowanie w określonych przedziałach czasu podczas pandemii, było zakwaterowanie i gastronomia. Dla przykładu przez sześć miesięcy od listopada 2020 roku do kwietnia 2021 roku wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury dla wspomnianego działu przyjmował wartości poniżej -20,0, a przez dwa miesiące nawet poniżej -40,0. Wśród poddanych analizie działów gospodarki podczas pandemii COVID-19 względnie najlepsza sytuacja w opisywanym względzie panowała w przetwórstwie przemysłowym oraz informacji i komunikacji. Jedynie w tych dwóch działach gospodarki przez większą liczbę miesięcy od marca 2020 roku do grudnia 2021 roku (22 miesiące) notowano wartości analizowanego wskaźnika powyżej 0,0. Dla przetwórstwa przemysłowego taka sytuacja zachodziła przez 14 miesięcy (63,6%), a dla informacji i komunikacji przez 12 miesięcy (54,5%). Dla pozostałych opisywanych rodzajów działalności gospodarczej przez zdecydowaną większość miesięcy od marca 2020 roku do grudnia 2021 roku wspomniany wskaźnik przyjmował wartości poniżej 0,0. W przypadku handlu hurtowego, zakwaterowania i gastronomii oraz transportu i gospodarki magazynowej ujemne wartości notowano odpowiednio przez następującą liczbę tygodni – 18 (81,8%), 19 (86,4%) i 20 (90,9%). W budownictwie i handlu detalicznym przez wszystkie 22 miesiące omawianego okresu utrzymywały się wartości wskaźnika poniżej 0,0.

Stosunkowo mniejsze pogorszenie klimatu koniunktury gospodarczej w przypadku przetwórstwa przemysłowego mogło być związane z brakiem restrykcji skutkujących zamykaniem zakładów produkcyjnych tak jak to miało miejsce w przypadku innych wybranych działów gospodarki. Wydaje się, że przestoje w zakładach produkcyjnych w Polsce, w tym w województwie dolnośląskim, występujące w początkowym etapie pandemii na wiosnę 2020 roku były spowodowane raczej m.in. przerwaniem łańcuchów dostaw, czasowym spadkiem popytu na niektóre dobra czy niepewnością przyszłej sytuacji gospodarczej, a nie odgórnymi obostrzeniami ingerującymi bezpośrednio w samo funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych. Dział informacja i komunikacja powiązany z sektorem IT, który również został mniej dotknięty spadkami wskaźnika ogólnego klimatu koniunktury, może zapewne po części zawdzięczać to czynnikom takim jak szybkie upowszechnienie się pracy zdalnej w sektorze IT oraz nieprzerwanemu przez pandemię popytowi na tego typu usługi. Pandemia mogła wręcz wymusić tworzenie nowych oraz rozwój już istniejących rozwiązań informatycznych będących odpowiedzią na lockdowny, pracę i naukę zdalną oraz zmiany ludzkich zachowań i stylu życia.

4.2.3. Podmioty gospodarki narodowej

Biorąc pod uwagę liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2015-2021 zarówno w województwie dolnośląskim jak i całej Polsce można zauważyć stałą tendencję wzrostową, która nie została zahamowana w latach 2020 i 2021. W opisywanym regionie w 2015 roku funkcjonowało 1 230 podmiotów na 10 tys. ludności, natomiast 6 lat później w roku 2021 liczba ich wzrosła do 1 427 czyli o 197 podmiotów (ryc. 29). W latach 2020 i 2021 nastąpiło wręcz przyspieszenie wzrostu w omawianej materii.

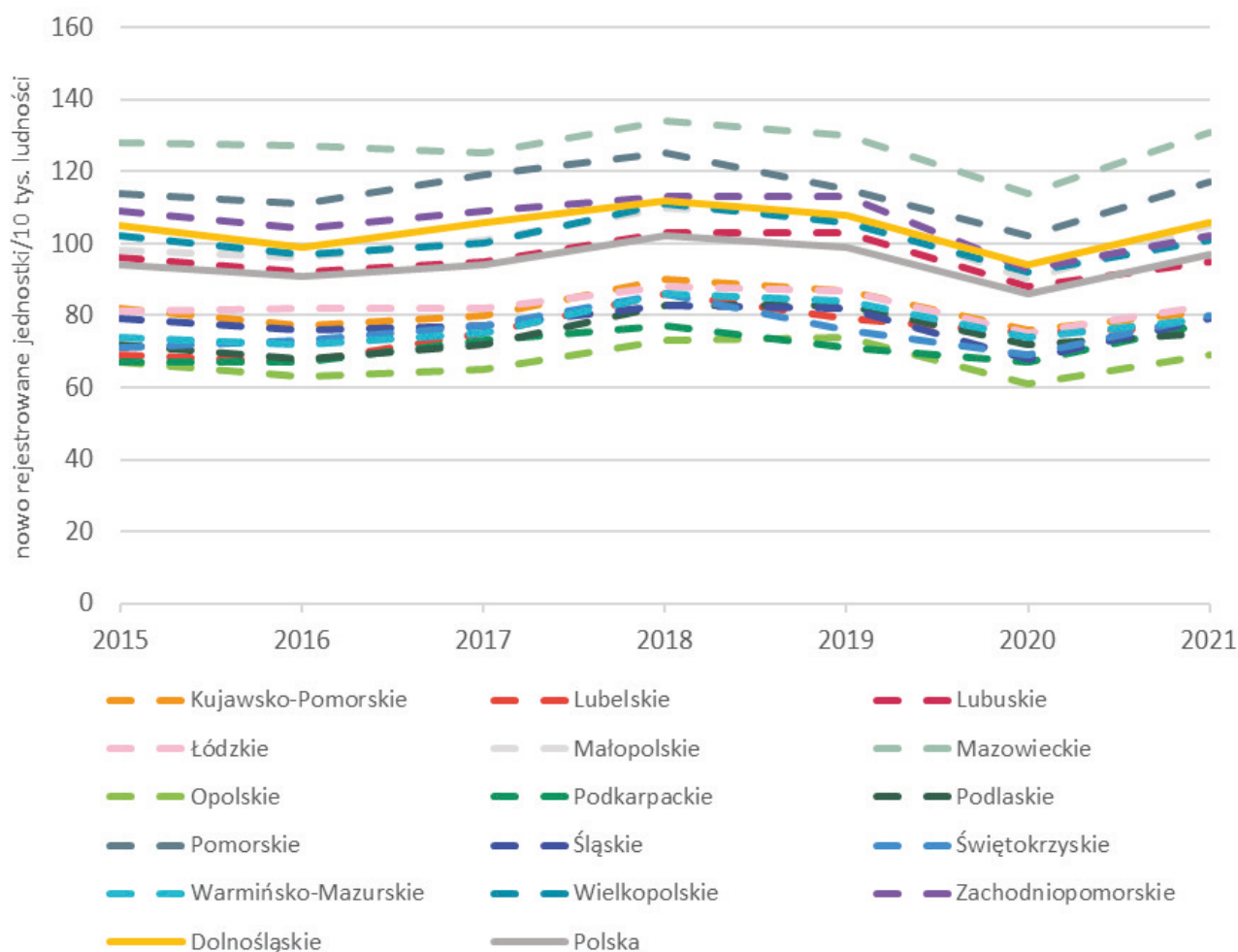

Ryc. 29. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na 10 000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Pomiędzy rokiem 2019 i 2020 liczba podmiotów powiększyła się o 50 podmiotów/10 tys. ludności a pomiędzy 2020 i 2021 rokiem o 57 podmiotów. Z kolei w latach 2015-2019 ich liczba w ujęciu rocznym nie wzrastała o więcej niż 30 podmiotów. W roku 2021 województwo dolnośląskie plasowało się na 3. miejscu pod opisywanym względem, za województwem mazowieckim i zachodniopomorskim, a obserwowane w nim wartości wyraźnie przewyższały średnią krajową.

Na zmiany w liczbie podmiotów gospodarki narodowej, w ujęciu bezwzględnym jak i względnym, wpływa zarówno liczba nowo zarejestrowanych jednostek jak i jednostek wyrejestrowywanych z bazy REGON. Biorąc pod uwagę przedział czasowy od 2015 do 2021 roku w województwie dolnośląskim największą liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów w REGON-ie na 10 000 ludności odnotowano w 2018 roku – 112 jednostek, a najmniejszą w 2020 roku i wyniosła ona 94 jednostki (ryc. 30). W przypadku zdecydowanej większości województw oraz średniej krajowej można było zauważyć podobne tendencje jak w województwie dolnośląskim – najwyższą wartość omawiany wskaźnik osiągnął w roku 2018, a najniższą w 2020 roku.

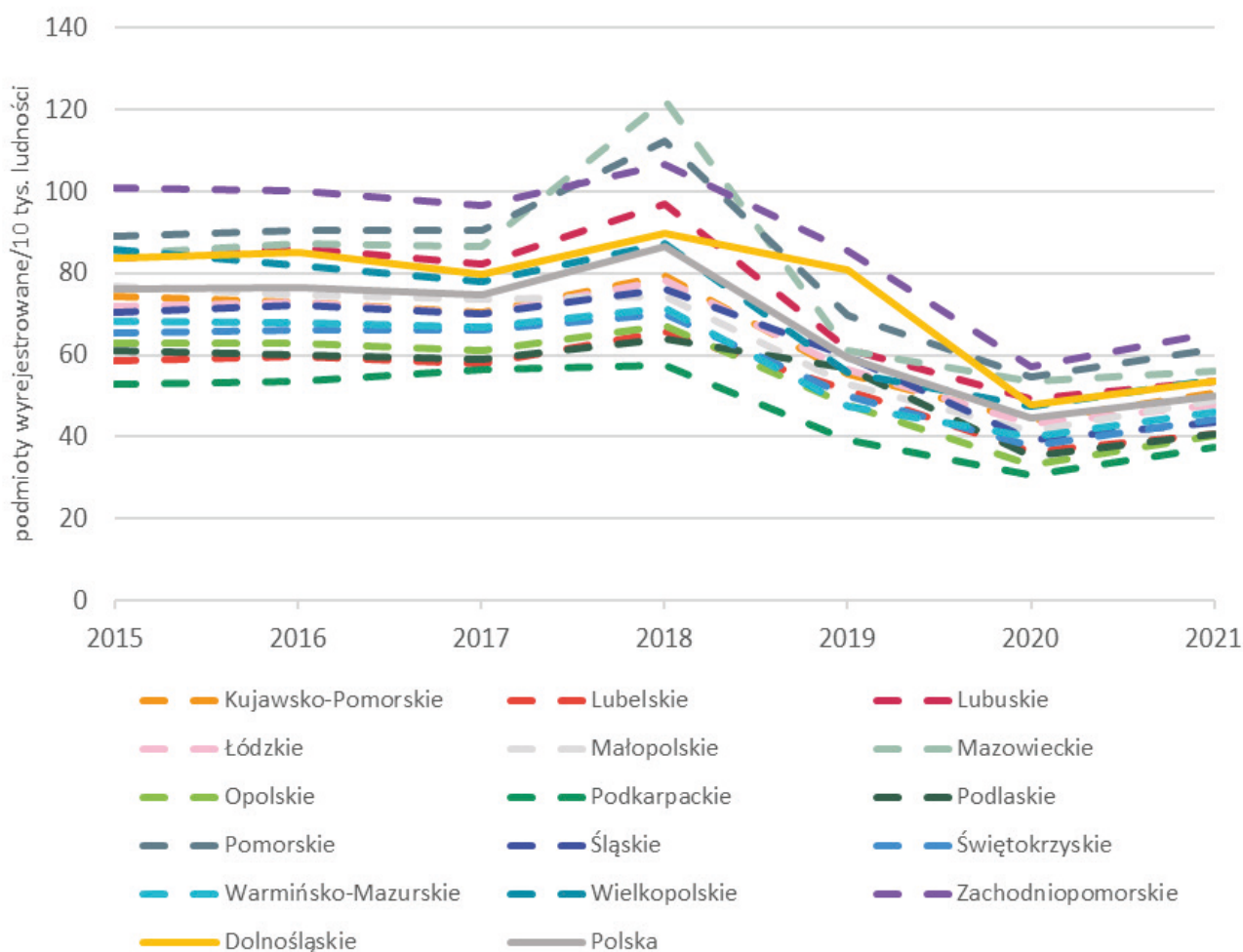

Ryc. 30. Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tym samym podczas pierwszego roku pandemii COVID-19 dostrzegalny był spadek w zakresie liczby nowo zarejestrowanych jednostek na 10 000 ludności w rejestrze REGON w porównaniu do dwóch poprzedzających go lat. Z kolei w roku 2021 wartość analizowanego wskaźnika powróciła w województwie dolnośląskim do tendencji wzrostowej obserwowanej w latach 2016-2018. W publikowanym na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego *Dashboardie gospodarczym*, ukazującym m.in. dzienną liczbę rejestrowanych działalności gospodarczych w ujęciu krajowym, uwidocznili się wyraźny ich spadek w marcu i kwietniu 2020 roku, czyli w początkowym etapie pandemii COVID-19, po czym w pozostałych miesiącach wspomnianego roku ich poziom nie odbiegał znacznie od wartości obserwowanych przed pandemią w 2019 roku (Główny Urząd Statystyczny, b.d.). Można przypuszczać, że w województwie dolnośląskim miała miejsce podobna tendencja w tym względzie ponieważ czynnik przyczyniający się do takiego stanu rzeczy miał zasięg ogólnokrajowy.

W przypadku wskaźnika ukazującego liczbę podmiotów wyrejestrowanych na 10 000 ludności w latach 2015-2021 można zauważyć wyraźny spadek jego wartości w ostatnich latach. Wspomniane spadki wartości były już widoczne w 2019 roku, a w roku 2020 osiągnęły swoje minima dla opisywanego przedziału czasowego (ryc. 31). W następnym 2021 roku nadal utrzymywały się na niskim poziomie.

Ryc. 31. Podmioty wyrejestrowane z rejestru REGON na 10 000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

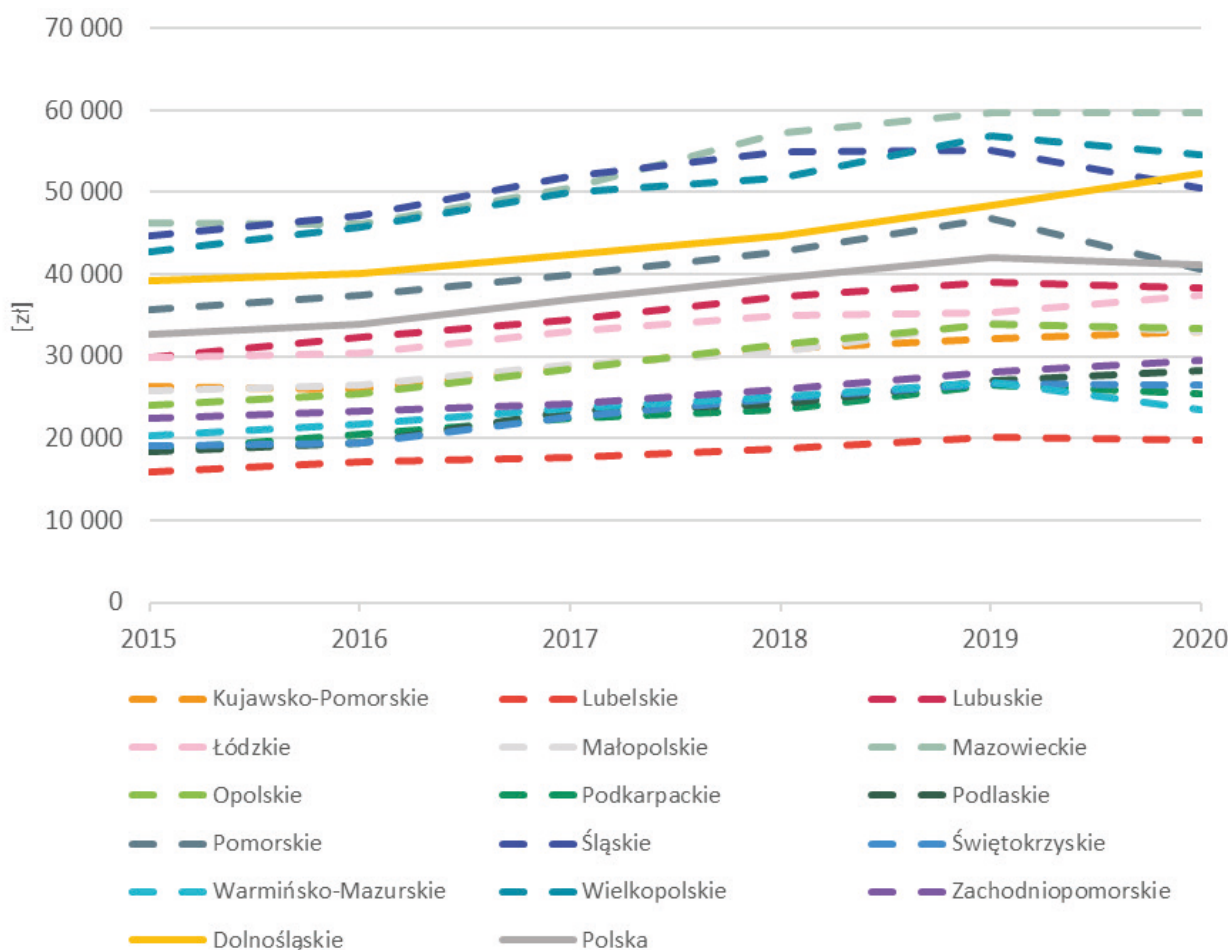
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Taka sytuacja miała miejsce zarówno w województwie dolnośląskim jak i w pozostałych regionach. Dodatkowo należy zaznaczyć, wyróżniający się na tle pozostałych lat poddanych analizie, wzrost wartości wskaźnika wyrejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności jaki miał miejsce w 2018 roku. Dla przykładu w województwie dolnośląskim w roku 2018 wykreślono aż 90 podmiotów/10 tys. ludności, podczas gdy w roku 2020 było to tylko 48 podmiotów.

Tym samym opisywany powyżej wzrost wartości wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych w REGON-ie w województwie dolnośląskim w pandemicznych latach 2020-2021 był w głównej mierze spowodowany dużym spadkiem liczby podmiotów wykreślanych, a nie wzrostem nowo zapisywanych jednostek do Rejestru Gospodarki Narodowej. Przy analizie danych pochodzących z rejestru REGON należy wspomnieć o jego słabych stronach mogących się przyczyniać do błędnej interpretacji niektórych zjawisk i trendów dotyczących podmiotów gospodarki narodowej. Uwagi te dotyczą m.in. wyraźnie zawyżonej liczby podmiotów w Rejestrze Gospodarki Narodowej w porównaniu do bazy prowadzonej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, które należy uznać za bardziej miarodajne (Bartman, 2020).

4.2.4. Przemysł i budownictwo

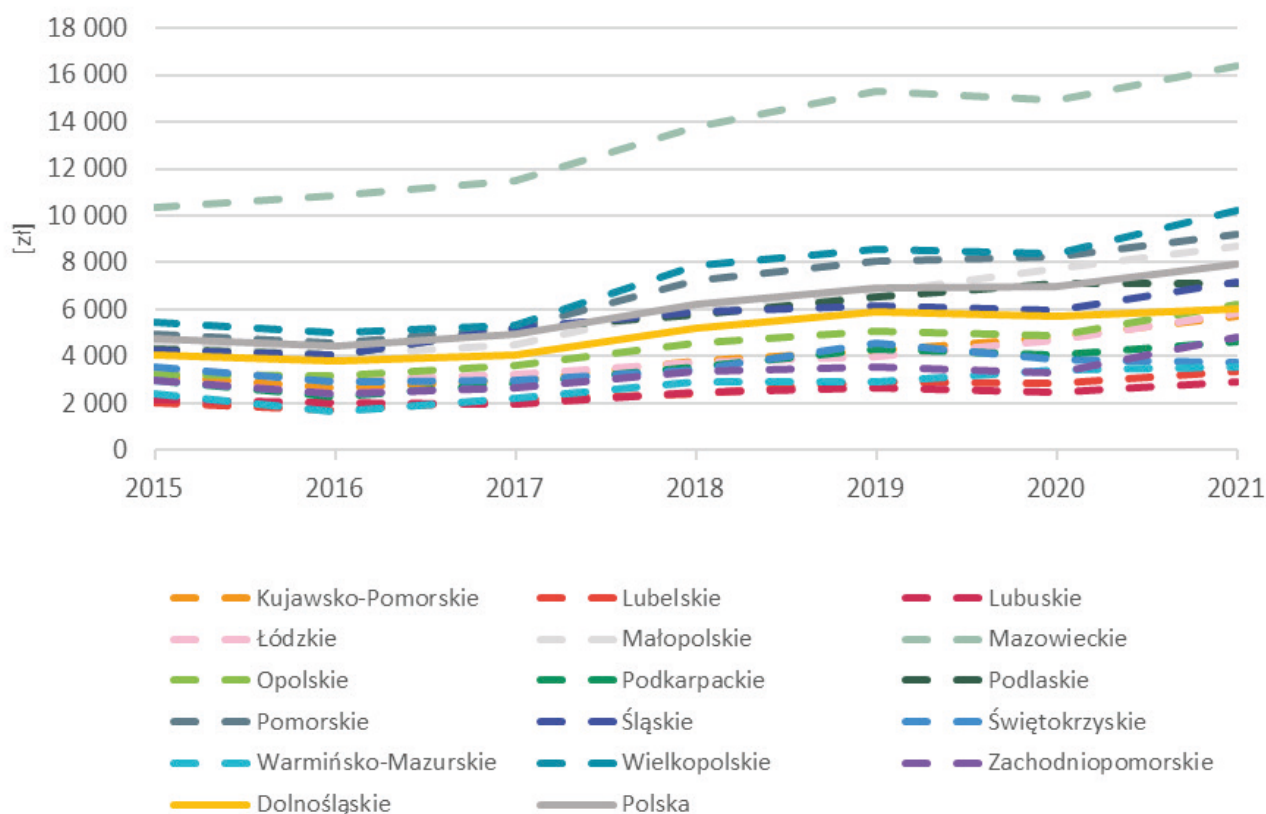
Przemysł jako jeden z trzech podstawowych sektorów gospodarki został poddany analizie w niniejszym opracowaniu na podstawie wskaźnika ukazującego produkcję sprzedaną przemysłu na 1 mieszkańca. Ze względu na brak danych dla roku 2021 analiza wartości wspomnianego wskaźnika została przedstawiona dla krótszego o rok przedziału czasowego obejmującego lata 2015-2020. W województwie dolnośląskim w okresie od 2015 do 2020 roku występował ciągły trend wzrostowy w opisywanej materii (ryc. 32). Podczas gdy w roku 2015 wartość produkcji sprzedanej przemysłu wyniosła 39 198 zł/1 mieszkańca w 2020 roku ukształtowała się na poziomie 52 343 zł. Należy nadmienić, że województwo dolnośląskie było jednym z 5 województw, w których pomiędzy rokiem 2019 i 2020 nastąpił wzrost wartości analizowanego wskaźnika. Wyniósł on 8,1%, co było najwyższym procentowym wzrostem wśród województw. Dla porównania średnia krajowa produkcji sprzedanej przemysłu na 1 mieszkańca w roku 2020 w odniesieniu do roku 2019 spadła o 2,1%. W 2021 roku województwo dolnośląskie ustępowało pod względem wartości opisywanego wskaźnika jedynie województwu mazowieckiemu i wielkopolskiemu. Na podstawie przedstawionych danych można domniemywać, że działalność przemysłowa w województwie dolnośląskim w 2020 roku, przynajmniej biorąc pod uwagę wartość produkcji sprzedanej, charakteryzowała się bardzo korzystną sytuacją w porównaniu do pozostałych województw. Na tle wybranych działalności zaliczających się do sektora usług sytuacja w przemyśle, przynajmniej w roku 2020 pod względem analizowanego wskaźnika, przedstawiała się pozytywnie. Należy wspomnieć, że działalność przemysłowa nie została objęta tak restrykcyjnymi działaniami jak miało to miejsce w przypadku wielu działalności usługowych. Nie można jednocześnie wykluczyć, że negatywne skutki pandemii COVID-19 w związku z pewną inercją uwidocznią się w późniejszym okresie czasu. Będzie je jednak trudno oddzielić od innych negatywnych bodźców kształtujących stan sektora przemysłowego i ogólnych negatywnych impulsów pojawiających się zarówno w polskiej jak i ogólnoświatowej gospodarce.

Ryc. 32. Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w województwach w latach 2015-2020.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Podobnie jak w przypadku przemysłu także dla budownictwa przedstawiono dane dotyczące produkcji sprzedanej w cenach bieżących przeliczeniu na 1 mieszkańca. Różnica zaszła w przypadku okresu analizy, która objęła standardowo stosowany w niniejszym raporcie przedział czasowy od 2015 do 2021 roku. Wspomniany wskaźnik w latach 2015-2021 w województwie dolnośląskim dwukrotnie notował niższe wartości w porównaniu do roku poprzedzającego. Taka sytuacja wystąpiła dla roku 2016 i 2020 (ryc. 33). Biorąc pod uwagę cały analizowany przedział czasowy można zauważyć w opisywanym regionie podobnie jak w innych województwach zaznaczającą się tendencję wzrostową. W województwie dolnośląskim oraz 13 innych województwach najniższe wartości produkcji sprzedanej budownictwa na 1 mieszkańca odnotowano w roku 2016, a najwyższe w 2021 roku. Województwo dolnośląskie w opisywanej materii w 2016 osiągnęło wartość 3 808 zł, a w 2021 roku 6 049 zł. W roku 2020, jak już było

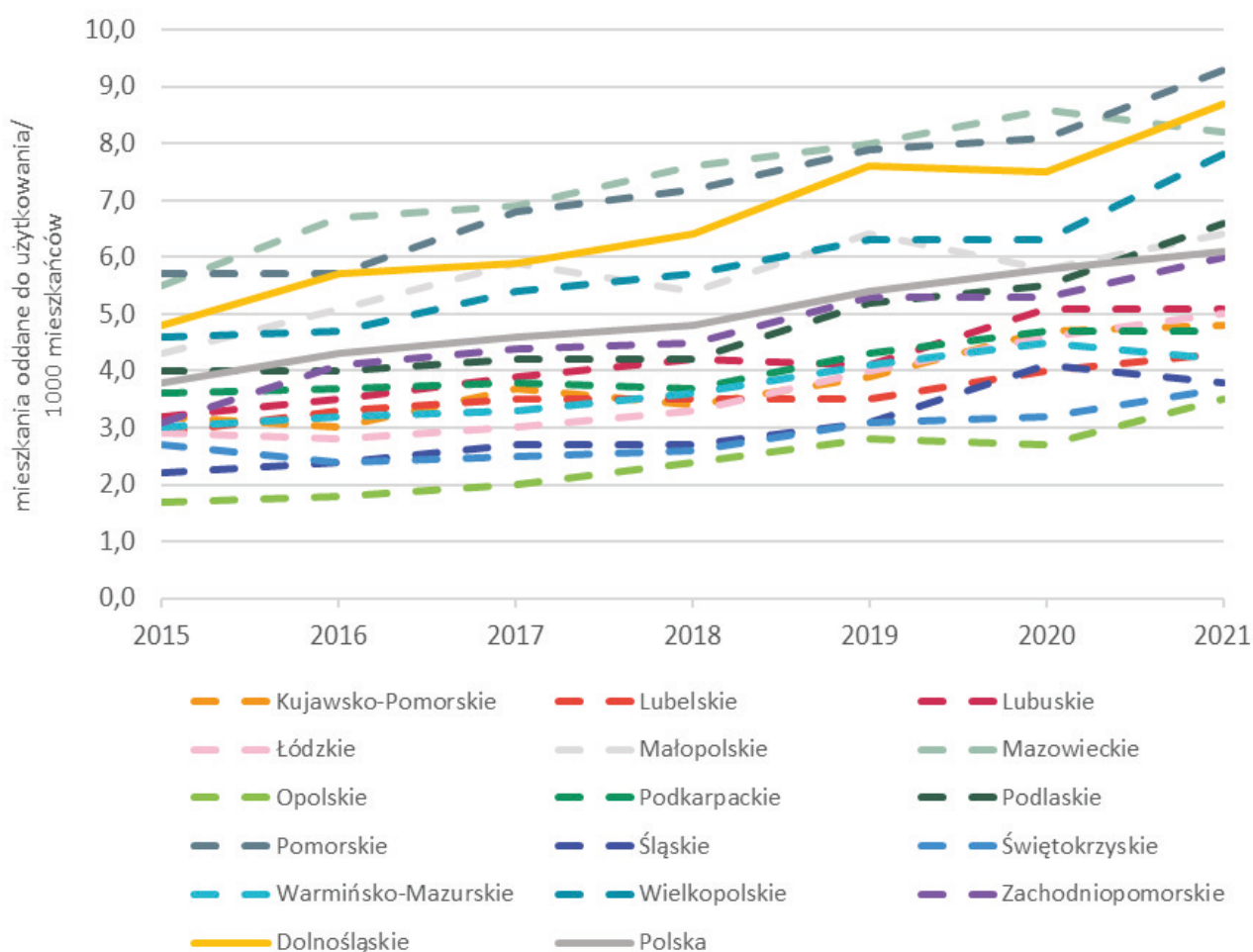

Ryc. 33. Produkcja sprzedana budownictwa na 1 mieszkańca w cenach bieżących w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

wspomniane wcześniej, zaznaczył się spadek wartości analizowanego wskaźnika w porównaniu do roku 2019 o 3,4%. Oprócz województwa dolnośląskiego taka sytuacja wystąpiła także w dziewięciu innych regionach. Średnia ogólnopolska wzrosła natomiast o 0,7%. W roku 2021 w stosunku do roku poprzedzającego zanotowano już wzrost wartości produkcji sprzedanej budownictwa na 1 mieszkańca, jednak należał on w województwie dolnośląskim w ujęciu procentowym do jednych z najniższych w kraju. Jego wartość wzrosła o 5,8%, podczas gdy wzrost średniej krajowej w tym samym czasie ukształtował się na poziomie 14,3%. Tym samym w przypadku produkcji sprzedanej budownictwa sytuacja w województwie dolnośląskim nie kształtowała się na tle pozostałych województw, podczas 2 lat pandemii COVID-19, tak korzystnie jak miało to miejsce w odniesieniu do produkcji sprzedanej przemysłu.

Tendencje zachodzące w sektorze budownictwa zostały przedstawione również na podstawie analizy wskaźnika ukazującego liczbę mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców. W latach 2015-2021 w województwie dolnośląskim wspomniany wskaźnik wzrósł z wartości 4,8 mieszkań oddanych do użytkowania/1000 mieszkańców w roku 2015 do wartości 8,7 mieszkań w roku 2021 (ryc. 34). Jedynie w roku 2020 nastąpił minimalny spadek wartości obserwowanego wskaźnika o 0,1 mieszkania. Wspomniany spadek pomiędzy rokiem 2019 i 2020, poza województwem dolnośląskim, był obserwowany jedynie w dwóch województwach. Po wspomnianym spadku w roku 2021 liczba mieszkań oddawanych do użytkowania powróciła do tendencji wzrostowej w regionie dolnośląskim. Wzrost wartości wspomnianego wskaźnika pomiędzy rokiem 2020 i 2021 był obserwowany łącznie w 12 województwach, w 3 regionach odznaczał się tendencją spadkową, a w jednym pozostał na takim samym poziomie. W 2021 roku województwo dolnośląskie uplasowało się na 2. miejscu biorąc pod

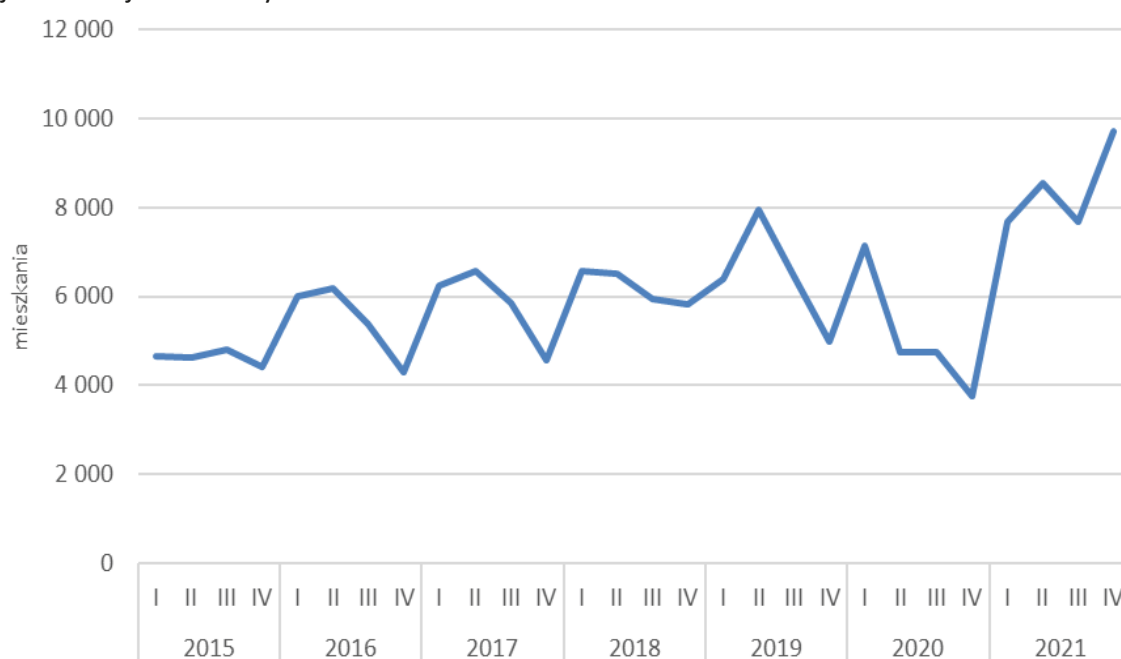
Ryc. 34. Mieszkania oddane do użytkowania na 1 000 mieszkańców w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

uwagę liczbę mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców, ustępując w tym względzie jedynie województwu pomorskiemu. Przedstawione dane nie dają raczej podstaw do stwierdzenia, że w latach 2020 i 2021 pandemia COVID-19 istotnie wpłynęła na liczbę oddanych do użytkowania mieszkań na Dolnym Śląsku i w całej Polsce. Należy jednak stwierdzić, że niektóre zjawiska charakteryzują się pewną inercją, a ogólne tendencje gospodarcze, na które oddziaływała pandemia COVID-19, mogą w najbliższych latach mieć przemożny wpływ na stan budownictwa mieszkaniowego w Polsce i na Dolnym Śląsku, przyczyniając się do jego stagnacji bądź recesji. Trudno będzie je jednak oddzielić od innych niekorzystnych czynników coraz silniej wpływających na sytuację gospodarczą zarówno w kraju jak i na całym świecie.

4.2.5. Rynek nieruchomości

Rynek nieruchomości jest szczególnie powiązany z opisanym powyżej sektorem budownictwa. Sytuacja na rynku nieruchomości w niniejszym raporcie zostanie przedstawiona na podstawie liczby lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych, zarówno na rynku pierwotnym jak i wtórnym, w latach 2015-2021 w ujęciu kwartalnym. W województwie dolnośląskim spadki w zakresie liczby sprzedawanych mieszkań w ramach transakcji, na rynku pierwotnym oraz wtórnym, uwidoczniły się na początku pandemii w II kwartale 2020 roku. W większości lat ujętych w analizie w II kwartale danego roku liczba sprzedawanych mieszkań utrzymywała się na podobnym poziomie lub wzrastała w odniesieniu do I kwartału (ryc. 35). W roku 2020 wystąpiła natomiast odmienna sytuacja w porównaniu do przedstawionego powyżej schematu. Po tym jak w I kwartale 2020 roku sprzedano 7 154 lokale mieszkalne w następnym kwartale tego roku ich liczba spadła do poziomu 4 734 mieszkań. W III kwartale uzyskano bardzo podobną wartość wynoszącą 4 731 mieszkań. Kolejnym dużym spadkiem sprzedanych lokali mieszkalnych charakteryzował się IV kwartał 2020 roku, w którym to ich liczba zmniejszyła się do poziomu 3 767. Była to najniższa wartość kwartalna dla uwzględnionych w analizie lat 2015-2021. Początek 2021 roku przyniósł znaczną poprawę w analizowanej kwestii. W I kwartale liczba sprzedanych mieszkań w ramach transakcji rynkowych wzrosła do 7 665, a w II do 8 560. W III kwartale 2021 roku liczba sprzedanych lokali mieszkalnych przyjęła niemalże taką samą wartość jak w I kwartale tego roku – 7 678. Ostatni kwartał 2021 roku cechował się ponownym wysokim wzrostem liczby sprzedanych lokali mieszkalnych, która zwiększyła się do 9 703. Była to najwyższa wartość w ujęciu kwartalnym w latach 2015-2021. Na podstawie przeprowadzonej analizy można wydzielić dwa trendy podczas pandemicznych lat 2020 i 2021 w sferze rynku nieruchomości, scharakteryzowanego na podstawie wskaźnika liczby lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych. Rok 2020 cechował się spadkiem liczby przeprowadzonych transakcji sprzedaży lokali mieszkalnych. Był on widoczny od II do IV kwartału wspomnianego roku. Odmienna sytuacja wystąpiła w kolejnym 2021 roku, w którym to w poszczególnych kwartałach notowano największą liczbę tego typu transakcji w porównaniu do tych samych kwartałów w innych latach. Do wzrostu sprzedanych lokali mieszkaniowych, zarówno na rynku pierwotnym i wtórnym mogła się przyczynić polityka finansowa banku centralnego polegająca na obniżeniu stopy referencyjnej do rekordowo niskiego poziomu, co z kolei przełożyło się m.in. na obniżenie oprocentowania kredytów hipotecznych. Warto w tym miejscu odnotować, że w okresie od 29 maja 2020 roku do 7 października 2021 roku stopa referencyjna utrzymywała się na poziomie 0,1 procenta. Wzrost liczby sprzedawanych mieszkań zaobserwowany w roku 2021 mógł być również częściowo pochodną realizacji transakcji odroczonej w roku 2020.

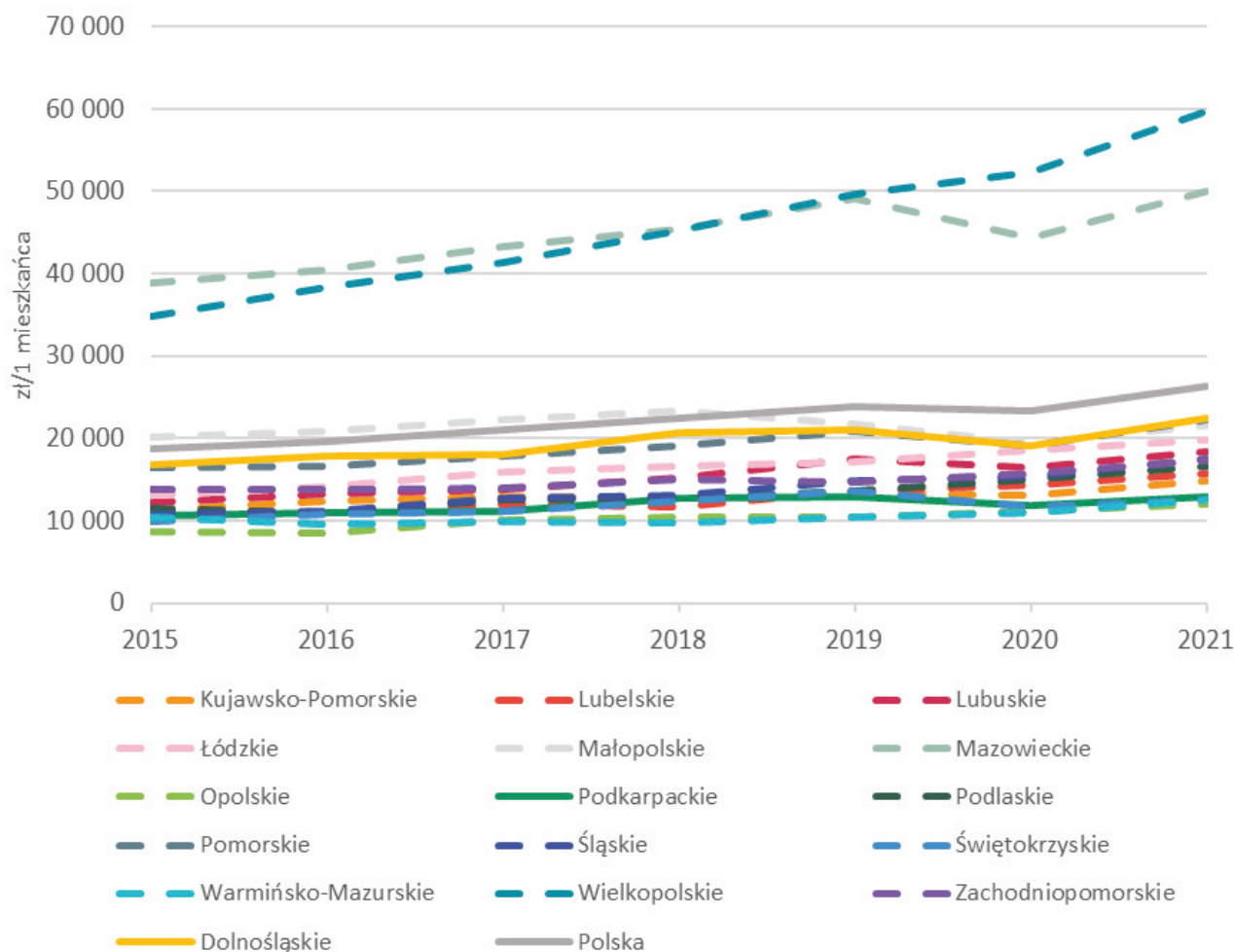
Ryc. 35. Lokale mieszkalne sprzedane w ramach transakcji rynkowych (rynek pierwotny i wtórny) w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 w ujęciu kwartalnym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4.2.6. Handel

Handel należał do tych rodzajów działalności gospodarczej, na których funkcjonowanie mocno oddziaływały obostrzenia covidowe. Przyjmowane rozporządzenia Rady Ministrów wprowadzały między innymi swoimi postanowieniami zamknięcie w wybranych przedziałach czasowych obiektów takich jak wielkopowierzchniowe sklepy budowlane i meblarskie oraz centra i galerie handlowe za wyjątkiem znajdujących się w nich niektórych placówek handlowych na przykład sklepów spożywczych, aptek i drogerii, księgarń i salonów prasowych. Dodatkowo nakładane były również limity liczby klientów mogących jednocześnie przebywać w danej placówce handlowej oraz wprowadzono godziny, w których zakupy mogli realizować jedynie seniorzy. W celu zobrazowania sytuacji w handlu podczas pandemii COVID-19 uwagę skupiono na handlu detalicznym. Do analizy wybrano wskaźnik ukazujący sprzedaż detaliczną towarów na 1 mieszkańca.

W województwie dolnośląskim, podobnie jak w większości regionów w latach 2015-2021, najwyższą sprzedaż detaliczną towarów na 1 mieszkańca odnotowano w 2021 roku, natomiast najniższą w roku 2015 (ryc. 36). Opisany region, poza 2020 rokiem, w pozostałych latach charakteryzował się tendencją wzrostową w analizowanym względzie. Wyjątkiem od tej reguły był rok 2020 kiedy to wartość omawianego wskaźnika spadła o 1 984 zł w stosunku do roku poprzedzającego. W ujęciu procentowym spadek ten wyniósł 9,4% i biorąc zarówno pod uwagę przedstawioną wartość procentową jak i bezwzględną należał do najwyższych spadków odnotowanych w kraju. Pomiędzy rokiem 2019 i 2020 spadki w analizowanym względzie wystąpiły w 8 województwach i w takiej samej ich liczbie miały miejsce wzrosty. W następnym 2021 roku w województwie dolnośląskim nastąpił zdecydowany wzrost sprzedaży detalicznej towarów na 1 mieszkańca, który wyniósł w ujęciu rocznym 3 288 zł i był jedynie niższy od wzrostu zanotowanego w województwie wielkopolskim (+7 349 zł) i mazowieckim (+5 669 zł), w których swoje siedziby mają największe przedsiębiorstwa handlu detalicznego w Polsce, a ich dominującą pozycję na tle pozostałych regionów dobrze podkreślają dane przedstawione na rycinie 36. Biorąc z kolei pod uwagę zmianę wartości analizowanego wskaźnika w ujęciu procentowym pomiędzy rokiem 2020 i 2021 można zauważyć, że to województwo dolnośląskie zanotowało najwyższy wzrost w tej materii, który wyniósł 17,2%. W oparciu o przedstawione dane można przypuszczać, że w 2020 roku zaistniała wtedy sytuacja społeczno-gospodarcza oraz wprowadzone obostrzenia covidowe przyczyniły się w województwie dolnośląskim do jednorocznego spadku wartości sprzedaży detalicznej towarów przypadającej na 1 mieszkańca. W kolejnym 2021 roku wartość analizowanego wskaźnika zdecydowanie zwiększyła się, a obserwowany wzrost był najwyższy w kraju. Na częściowe „podbicie” wartości sprzedanych towarów w handlu detalicznym w Polsce w 2021 roku mogło wpłynąć również zjawisko nasilającej się inflacji.

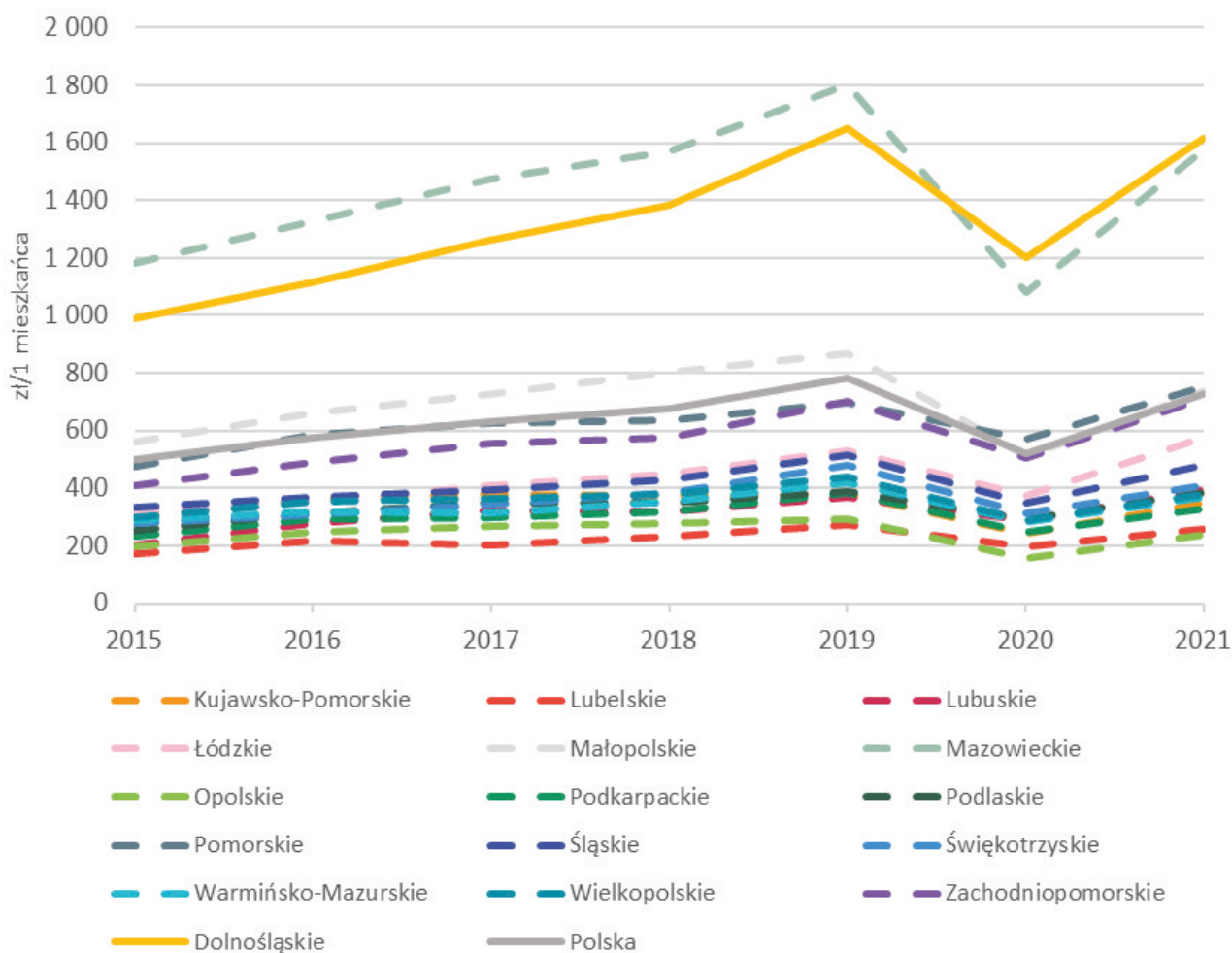
Ryc. 36. Sprzedaż detaliczna towarów na 1 mieszkańca w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4.2.7. Gastronomia

Kolejnym działem gospodarki narodowej bardzo silnie doświadczonym przez pandemię COVID-19 i wprowadzane w związku z nią obostrzenia była działalność gastronomiczna. Dla przykładu placówki gastronomiczne pozostawały zamknięte od 14 marca do 18 maja 2020 roku oraz, za wyjątkiem świadczenia usług na wynos, od 24 października 2020 roku do 15 maja 2021 roku, kiedy to w wyniku poluzowania obostrzeń działalność gastronomiczna mogła być ponownie świadczona na świeżym powietrzu, a 28 maja goście mogli zacząć korzystać z usług gastronomicznych wewnątrz lokali. Oprócz wspomnianych powyżej okresów w wybranych przedziałach czasowych obowiązywały limity gości wewnątrz lokali. Bardzo trudną sytuację we wspomnianym rodzaju działalności gospodarczej ukazywały przedstawione już we wcześniejszej części opracowania dane dotyczące klimatu koniunktury gospodarczej. Na potrzeby analizy wykorzystano wskaźnik pokazujący przychody z działalności gastronomicznej na 1 mieszkańca. Prezentowane dane, których dysponentem jest Główny Urząd Statystyczny odnoszą się do przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników. Nie uwzględniają tym samym bardzo istotnej części podmiotów gospodarczych – mikroprzedsiębiorstw – realizujących działalność gastronomiczną. Pomimo nieuwzględnienia mikroprzedsiębiorstw wspomniane powyżej dane mogą pokazać ogólne tendencje zachodzące w działalności gastronomicznej podczas pandemii COVID-19. Należy jednak pamiętać o ich wspomnianym ograniczeniu.

Już pobieżna analiza danych dotyczących przychodów uzyskiwanych z działalności gastronomicznej na 1 mieszkańca w latach 2015-2021 pozwala zauważyć jak duży negatywny wpływ wywarła na nią pandemia COVID-19 *sensu stricte* oraz poprzez rygorystyczne obostrzenia dotyczące działalności gastronomicznej. W 2020 roku we wszystkich województwach wartość opisywanego wskaźnika uległa znacznemu obniżeniu w odniesieniu do poprzedniego roku (ryc. 37). W województwie dolnośląskim zanotowano spadek z wartości 1650,93 zł w roku 2019 do wartości 1199,59 zł w roku 2020. Tym samym

Ryc. 37. Przychody z działalności gastronomicznej na 1 mieszkańca w województwach w latach 2015-2021.

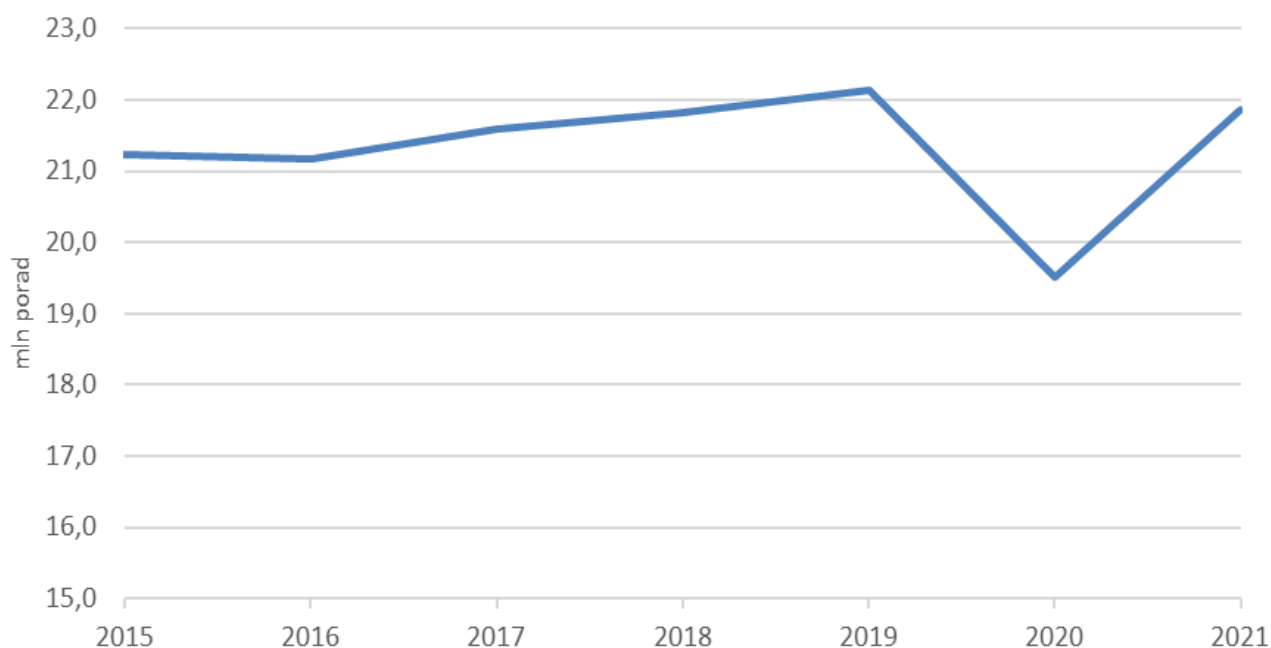
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

wartość dochodów z działalności gastronomicznej na 1 mieszkańca uległa obniżeniu o 451,33 zł, co stanowiło spadek w ujęciu procentowym o 27,3%. W kolejnym 2021 roku w opisywanym regionie miał miejsce wzrost wartości omawianego wskaźnika o 416,71 zł, czyli o 34,7% w porównaniu do roku 2020. Pomimo wyraźnego odnotowanego wzrostu wartości przychodów z działalności gastronomicznej nadal była ona nieznacznie niższa od wartości osiągniętej w roku 2019, czyli przed pandemią COVID-19. W sumie w dwunastu województwach wartość analizowanego wskaźnika w roku 2021 nie przewyższyła tej z roku 2019. W 2021 roku województwo dolnośląskie podobnie jak w roku 2020 cechowało się najwyższą wartością opisywanego zjawiska na tle pozostałych regionów. Przypuszczalnie, mogło to być spowodowane zarejestrowaniem na obszarze Dolnego Śląska dużych przedsiębiorstw prowadzących tego typu działalność.

4.2.8. Opieka zdrowotna i leczenie uzdrowiskowe

Pandemia COVID-19 wywarła również przemożny wpływ na funkcjonowanie opieki zdrowotnej i leczenia uzdrowiskowego w Polsce i na Dolnym Śląsku. Przekierowanie w opiece zdrowotnej dużych zasobów ludzkich i materialnych na walkę ze skutkami pandemii, w tym szczególnie leczenia pacjentów covidowych, spowodowało ograniczenia i perturbacje w jej funkcjonowaniu w pozostałych obszarach. Kryzys w służbie zdrowia w okresie pandemicznym uwidocznił się w niektórych statystykach dotyczących m.in. porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, liczby osób, którym udzielono świadczeń zdrowotnych w szpitalnych oddziałach ratunkowych i izbach przyjęć czy wykorzystania łóżek w szpitalach ogólnych.

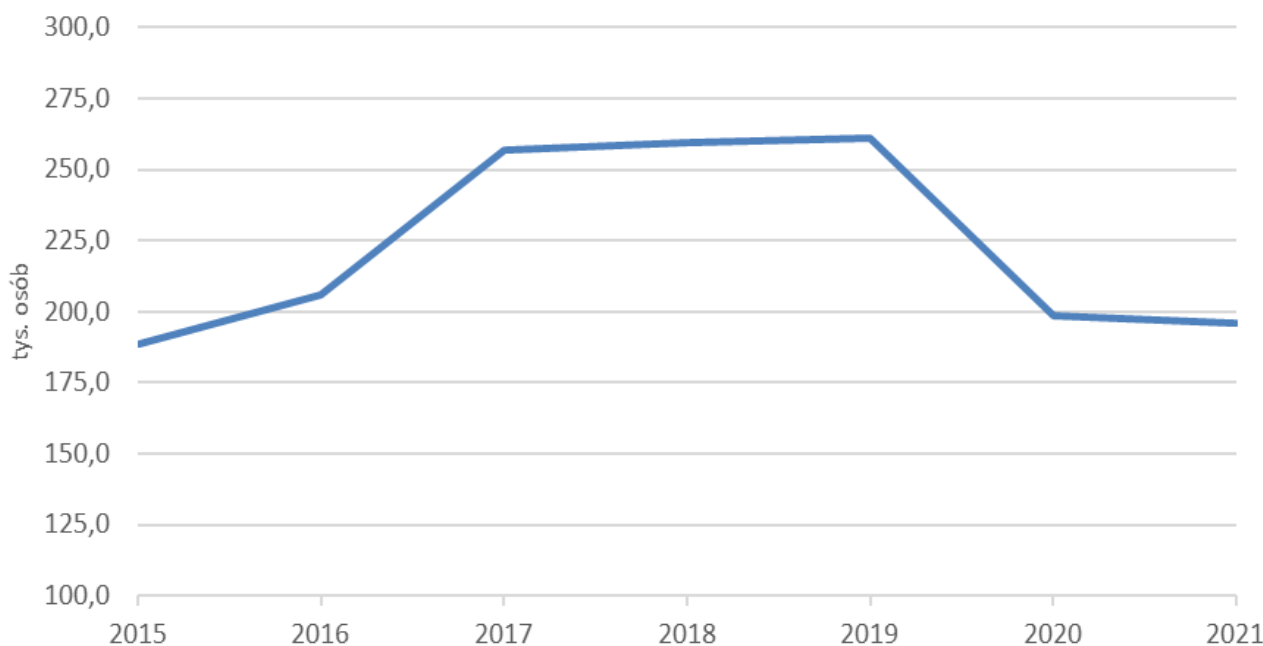
Biorąc pod uwagę porady lekarskie udzielane w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej, podstawowej i specjalistycznej, zauważalny był ich znaczący spadek szczególnie w 2020 roku (ryc. 38). W latach 2015-2018 liczba udzielonych porad zawierała się w przedziale od 21,2 mln do 21,8 mln. W roku 2019 ich liczba wzrosła do 22,1 mln. Po rekordowym pod analizowanym względem 2019 roku liczba udzielonych porad lekarskich spadła w 2020 roku do poziomu 19,5 mln, co było wartością niższą o 11,9% w porównaniu do roku poprzedzającego. Taki sam procentowy spadek odnotowano w odniesieniu do całego kraju. W 2021 roku sytuacja uległa znacznej poprawie. W województwie dolnośląskim we wspomnianym roku udzielono 21,9 mln porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej co było wartością jedynie nieznacznie niższą, o 1,8%, od tej osiągniętej w roku 2019.

Ryc. 38. Liczba udzielonych porad w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej - podstawowej i specjalistycznej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Do istotnego załamania podczas pandemii COVID-19 doszło także w przypadku świadczeń zdrowotnych udzielanych w szpitalnych oddziałach ratunkowych i izbach przyjęć. Liczba osób korzystających z tego typu świadczeń zdrowotnych wykazywała się na Dolnym Śląsku w latach 2015-2019 ciągłą tendencją wzrostową ze 188,6 tys. do 260,8 tys. (ryc. 39). W 2020 roku nastąpił jednak zdecydowany spadek w tym względzie do poziomu 198,4 tys. osób. W ujęciu procentowym był to spadek aż o 23,9%.

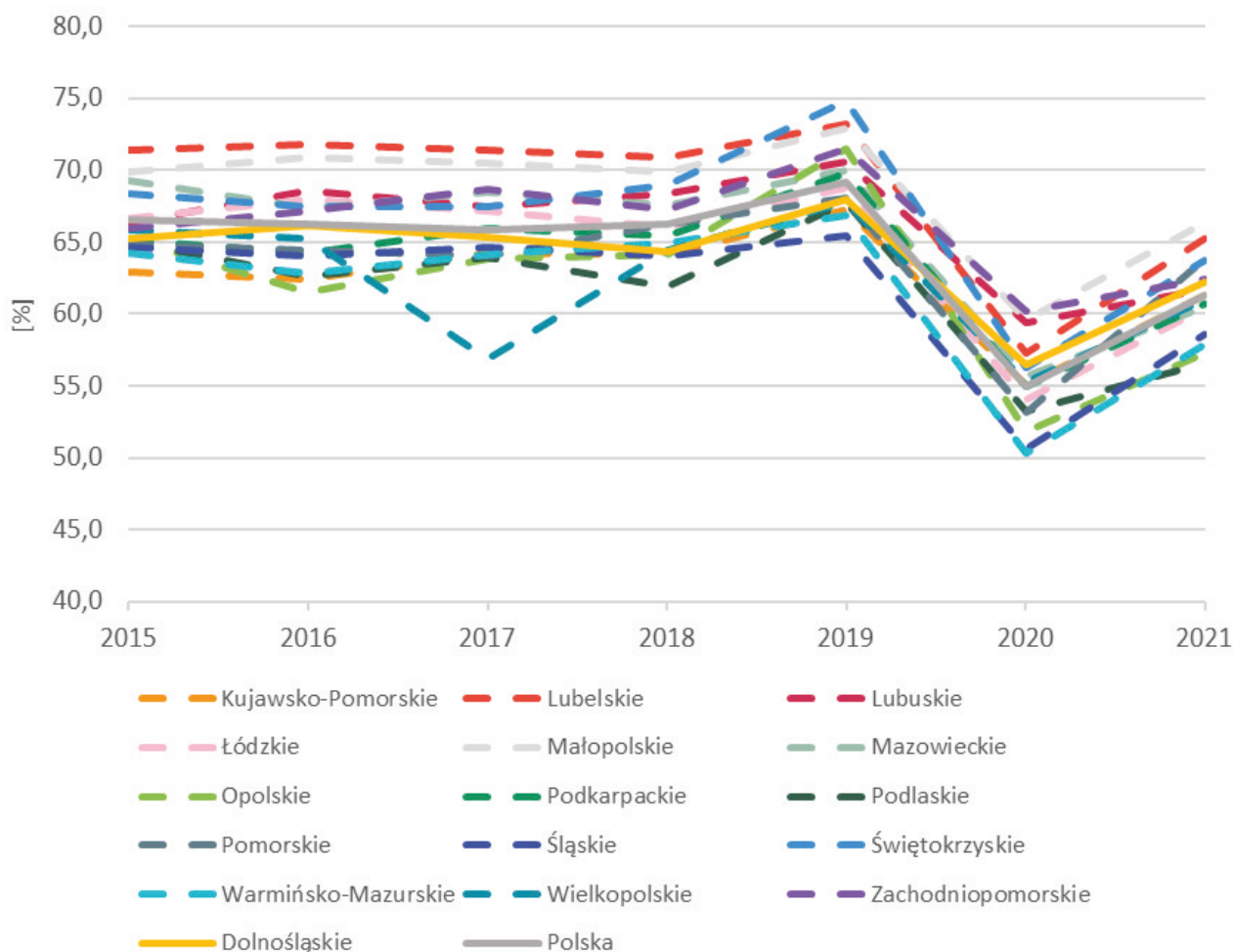

Ryc. 39. Liczba osób korzystająca z świadczeń zdrowotnych udzielanych w szpitalnych oddziałach ratunkowych i izbach przyjęć.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W przypadku średniej krajowej w ujęciu procentowym doszło do jeszcze większego obniżenia wartości względem 2019 roku - o 29,0%. W następnym, 2021 roku liczba osób korzystających ze wspomnianych powyżej świadczeń utrzymała się na podobnie niskim poziomie jak w roku poprzednim, nieznacznie spadając do wartości 195,8 tys. osób.

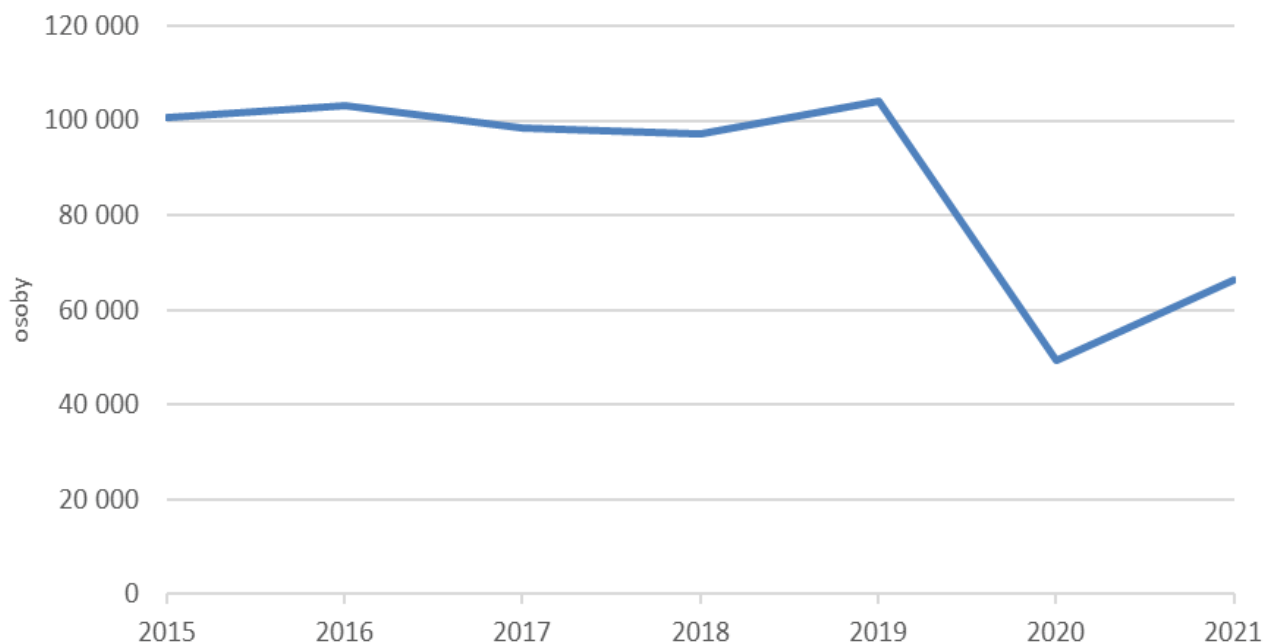
W przypadku stopnia wykorzystania łóżek w szpitalach ogólnych w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 można wyróżnić kilka charakterystycznych zmian wartości wspomnianego wskaźnika. W latach 2015-2018 osiągał on podobne względem siebie wartości zawierające się w przedziale od 65,8% do 66,6% (ryc. 40). W 2019 roku, nastąpił wzrost wykorzystania łóżek do poziomu 69,2%. W kolejnym, 2020 roku miało miejsce wyraźne załamanie, kiedy to wartość opisywanego wskaźnika spadła do poziomu 55,0%, czyli aż o 19,2 p.p. niższej względem poprzedniego roku. W 2021 roku doszło do wzrostu stopnia wykorzystania łóżek w szpitalach ogólnych do wartości 61,3% ale wciąż była to wartość wyraźnie niższa od tych odnotowywanych w przedpandemicznych latach 2015-2019. Podobne tendencje można było zauważyć również w innych polskich regionach oraz w odniesieniu do średniej krajowej.

Ryc. 40. Stopień wykorzystania łóżek w szpitalach ogólnych w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Pandemia COVID-19 i wprowadzane w związku z nią obostrzenia miały również duży wpływ na liczbę kuracjuszy leczonych stacjonarnie w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych. Podczas gdy w latach 2015-2019 liczba wspomnianych kuracjuszy w województwie dolnośląskim kształtowała się w przybliżeniu na poziomie około 100 000 osób w kolejnych dwóch latach – 2020 i 2021 – nastąpił zdecydowany spadek liczby osób objętych leczeniem w tego typu placówkach (ryc. 41). W roku 2020 ich liczba spadła do 49 236 osób, natomiast w roku 2021 osiągnęła wartość 66 448 osób. W ujęciu procentowym liczba kuracjuszy względem roku 2019 spadła o 52,8% biorąc pod uwagę rok 2020 oraz o 36,2% w przypadku roku 2021. Przy opisie powyższych danych należy wspomnieć o dwukrotnym zawieszaniu działalności uzdrowiskowej w Polsce podczas trwania pandemii COVID-19. Pierwsze zamknięcie uzdrowisk nastąpiło 14 marca 2020 roku i trwało trzy miesiące do 15 czerwca 2020 roku. Objęło więc swoim zasięgiem czasowym okres wystąpienia I fali COVID-19 w Polsce. Ponowne zawieszenie działalności uzdrowiskowej nastąpiło 24 października 2020 roku i obowiązywało do 11 marca 2021 roku czyli przez niespełna pięć miesięcy. Tym samym drugi lockdown w działalności uzdrowiskowej obowiązywał podczas II fali COVID-19 i został zniesiony kiedy zaczęła się rozwijać III fala.

Ryc. 41. Liczba kuracjuszy leczonych stacjonarnie w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

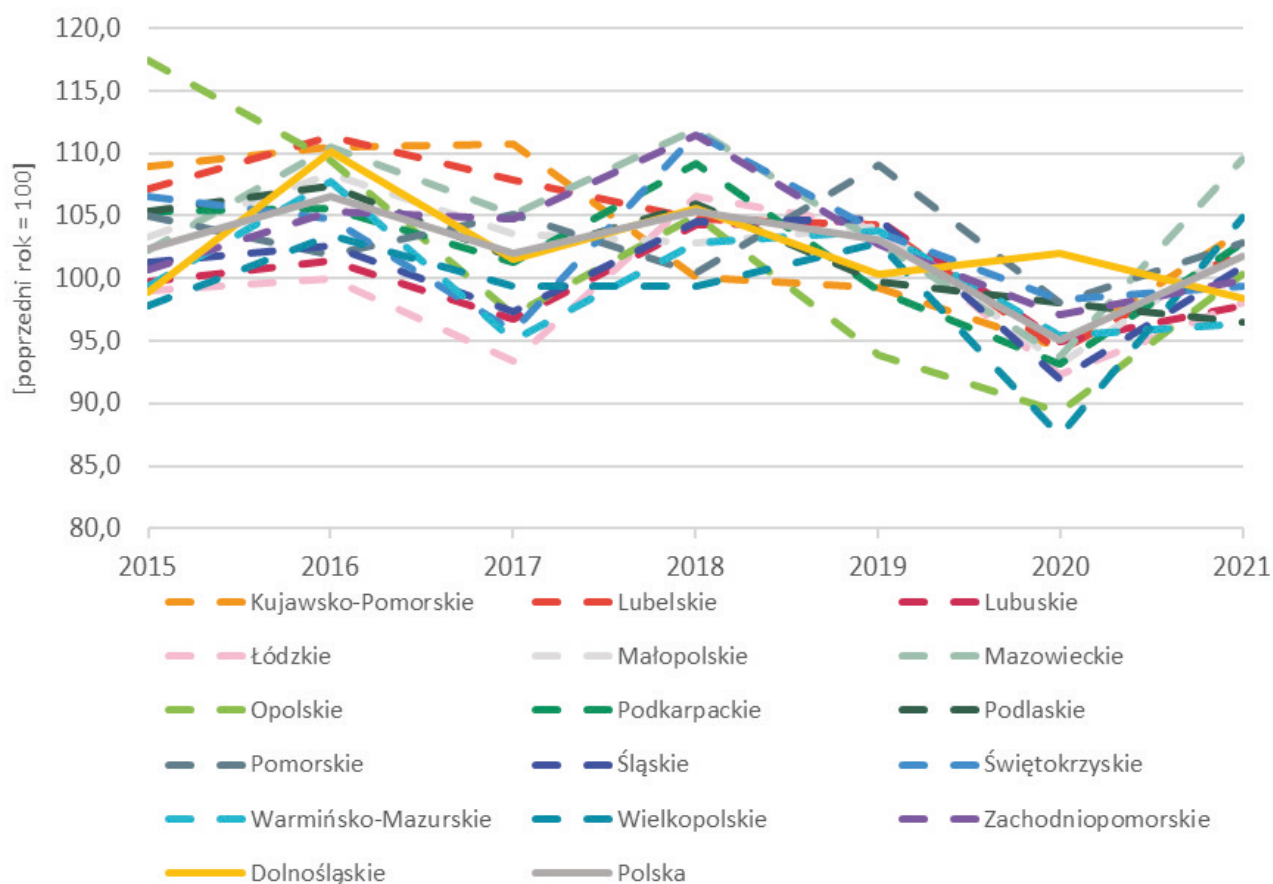
4.2.9. Turystyka

Sektor turystyczny w niniejszym opracowaniu został przedstawiony na podstawie danych dotyczących turystycznych obiektów noclegowych³. Podobnie jak dla gastronomii i handlu także dla działalności związanej z zakwaterowaniem okres pandemii COVID-19 wiązał się z licznymi ograniczeniami, w tym okresami lockdownów, podczas których działalność gospodarcza w tym zakresie nie mogła być prowadzona. Pierwszy lockdown w sektorze usług związanych z zakwaterowaniem trwał od 1 kwietnia do 4 maja 2020 roku, kiedy to powróciła możliwość świadczenia usług związanych z zakwaterowaniem z pewnymi ograniczeniami. Ponowne zamknięcie obiektów noclegowych, poza nielicznymi wyjątkami, nastąpiło 7 listopada 2020 roku i trwało do 12 lutego 2021 roku. Wspomnianego dnia otwarto obiekty noclegowe w reżimie sanitarnym. Trzeci lockdown wiążący się z zamknięciem obiektów noclegowych w trakcie trwania pandemii COVID-19 obowiązywał od 20 marca do 8 maja 2021 roku. Poza wspomnianymi powyżej przedziałami czasowymi w wybranych okresach obowiązywały także restrykcje związane m.in. z limitami gości w obiektach tego typu.

Pierwszym z omówionych zagadnień dotyczących działalności związanej z zakwaterowaniem była dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych w latach 2015-2021. W 2021 roku w województwie dolnośląskim liczba miejsc noclegowych całorocznych wyniosła 66 755 i była o ponad 10 000 wyższa w porównaniu do roku 2015, kiedy ukształtowała się na poziomie 56 169. W opisywanym regionie w latach 2016-2020 dynamika całorocznych miejsc noclegowych przyjmowała wartości powyżej 100, która została przyjęta jako poziom odniesienia określający wartość analizowanego zjawiska w roku poprzednim (ryc. 42). Z kolei w latach 2015 i 2021 spadła ona poniżej 100 przyjmując odpowiednio

³ Według informacji podawanej przez Główny Urząd Statystyczny do obiektów noclegowych zaliczono hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły ogólnodostępnych domków turystycznych, pola biwakowe, kempingi, obiekty do wypoczynku sobotnio-niedzielnego i świątecznego, zakłady uzdrowiskowe i inne. Począwszy od danych za rok 2012 badanie KT-1 dotyczy wszystkich turystycznych obiektów noclegowych posiadających 10 i więcej miejsc noclegowych. Również od danych za 2012 r. do turystycznych obiektów noclegowych ogółem doliczono kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne (kwatery prywatne) natomiast dane szczegółowe dla tych obiektów dostępne są od poziomu województwa. Dane o wynajętych pokojach dotyczą tylko hoteli, moteli, pensjonatów i innych obiektów hotelowych.

wartości 99,0 i 98,4. W roku 2020, pierwszym roku pandemii COVID-19, województwo dolnośląskie było jedynym regionem w Polsce, w którym dynamika całorocznych miejsc noclegowych przekroczyła wartość 100 wyłamując się tym samym z ogólnopolskiego trendu. Średnia krajowa wyniosła w tym względzie 95,1. W pozostałych województwach notowano wartości poniżej 100, co oznaczało spadki w liczbie miejsc noclegowych w porównaniu do roku 2019. W 2021 roku, tak jak już wspomniano wcześniej, w województwie dolnośląskim dynamika miejsc noclegowych spadła do poziomu 98,4 w odniesieniu do roku 2020. Taka sytuacja wystąpiła jeszcze w 6 innych województwach, natomiast w 9 regionach notowano wartości powyżej 100. Średnia krajowa wyniosła dla wspomnianego roku 101,8. Na tle innych województw sytuacja w województwie dolnośląskim podczas pandemicznych lat 2020 i 2021 wydawała się być stosunkowo korzystna. Podczas gdy w 2020 roku w pozostałych województwach notowano stosunkowo wysokie spadki dynamiki liczby całorocznych miejsc noclegowych w stosunku do roku 2019 w województwie dolnośląskim nastąpił ich wzrost. Pomimo tego, że w następnym 2021 roku w opisywanym regionie dynamika spadła do poziomu poniżej 100, a w części województw przekroczyła tą wartość to należy pamiętać, że wzrosty w tych regionach w wielu przypadkach były stosunkowo niewielkie w porównaniu do spadków obserwowanych rok wcześniej.

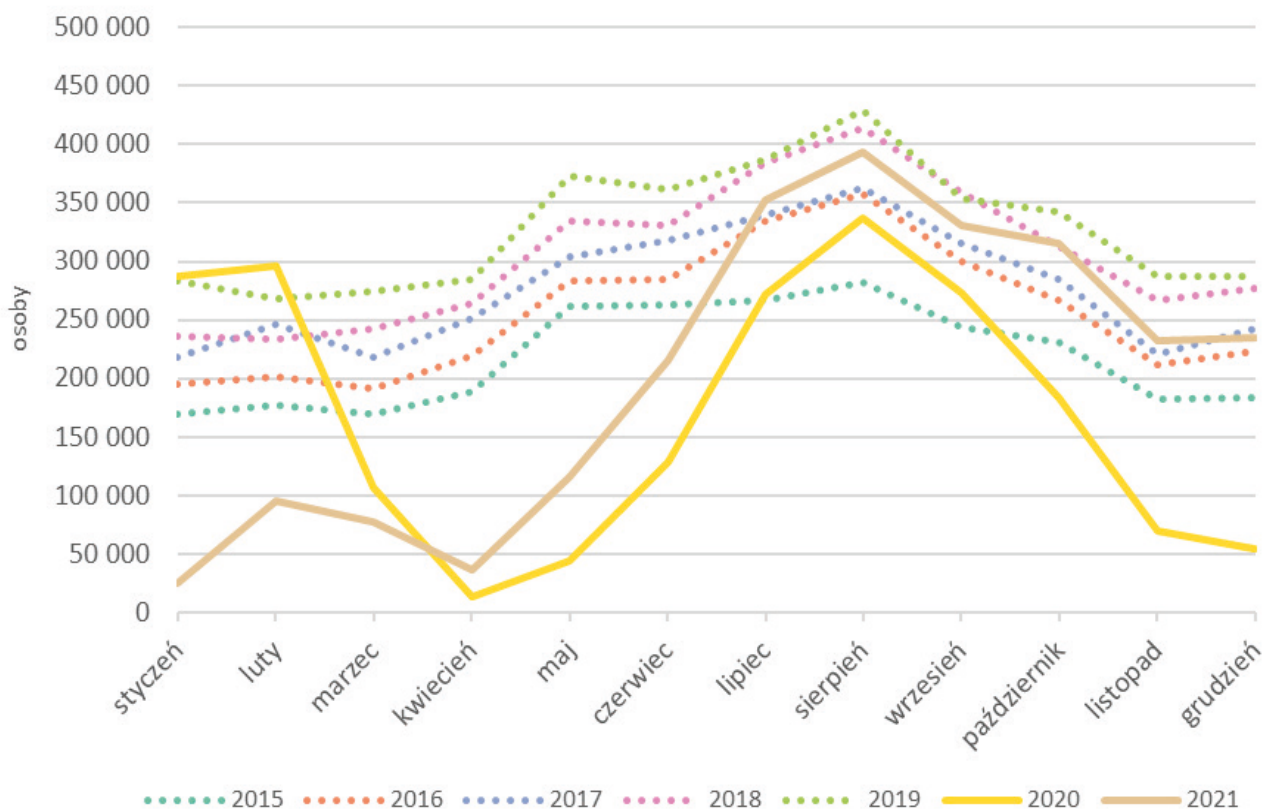

Ryc. 42. Dynamika liczby całorocznych miejsc noclegowych w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Do zarysowania sytuacji panującej w turystyce podczas pandemii posłużyła również przedstawiona w ujęciu miesięcznym analiza zmian liczby turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2015-2021. Na podstawie zaprezentowanych danych wyraźnie uwidacznia się wpływ pandemii COVID-19 i wprowadzanych w związku z nią obostrzeń na analizowane zjawisko. Zdecydowany spadek liczby turystów korzystających z noclegów w obiektach turystycznych był widoczny już w marcu 2020 roku (ryc. 43). Miesiąc później w kwietniu omawiane zjawisko osiągnęło swoje minimum kiedy to liczba turystów spadła do poziomu 13 657 osób, podczas gdy w latach 2015-2019 jego wartość zawierała się w przedziale od 188 499 do 285 207 osób. Od maja liczba turystów

zaczęła wzrastać wraz z końcem lockdownu w obiektach noclegowych, który nastąpił 4 maja. Podczas szczytu sezonu wakacyjnego w sierpniu 2020 roku liczba turystów korzystających z noclegów przewyższyła wartość zanotowaną w 2015 roku, ale była niższa od wartości z lat 2016-2019 oraz z roku 2021. Wraz z rozwojem II fali COVID-19 liczba korzystających z noclegów w obiektach turystycznych ponownie zaczęła spadać.

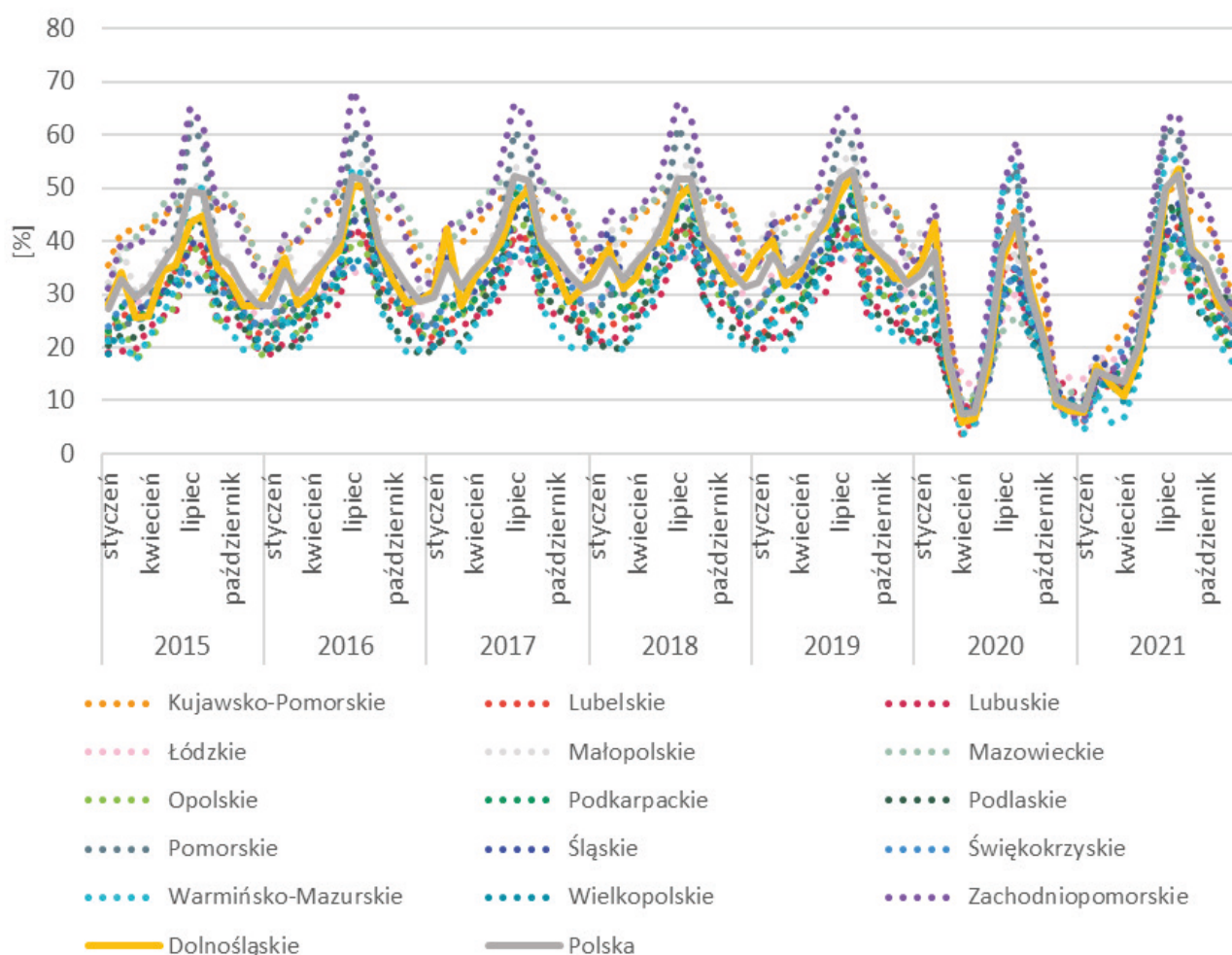

Ryc. 43. Liczba turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Szczególnie uwidocznili się to w listopadzie i grudniu, po wprowadzeniu 7 listopada ponownego zamknięcia hoteli i innych obiektów noclegowych z nielicznymi wyjątkami od tej reguły. W grudniu 2020 roku liczba turystów korzystających z noclegów osiągnęła poziom 54 129 osób, podczas gdy w latach 2016-2019 za każdym razem dla wspomnianego miesiąca przekraczała poziom 200 000 osób. Dalszy spadek wartości w tym względzie był obserwowany w styczniu 2021 roku kiedy liczba turystów wyniosła jedynie 25 608 osób, co było 2. najniższą miesięczną wartością w opisywanym przedziale czasu po kwietniu 2020 roku. Otwarcie obiektów noclegowych w reżimie sanitarnym 12 lutego 2021 roku spowodowało wzrost liczby turystów obserwowanych w lutym 2021 roku do poziomu 95 640 osób. Była to jednak wartość zdecydowanie niższa w odniesieniu do wartości notowanej w tym miesiącu w latach 2015-2020. Rozwój III fali COVID-19 i ponowne zamknięcie obiektów noclegowych od 20 marca do 8 maja 2021 roku doprowadziło do kolejnego spadku liczby turystów. W kwietniu 2021 roku z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych skorzystało jedynie 36 194 osoby. Po zakończeniu wspomnianego lockdownu liczba turystów zaczęła rosnąć, osiągając swój szczyt w sierpniu podczas sezonu wakacyjnego. We wspomnianym miesiącu ukształtowała się ona na poziomie 392 988 osób. Ustąpiła w tym względzie jedynie wartościom notowanym w sierpniu 2018 i 2019 roku. W drugiej połowie 2021 roku obserwowana liczba turystów charakteryzowała się trendem podobnym do lat 2015-2019. Utrzymywała się jednak nadal na niższym poziomie od wartości notowanych w latach 2018 i 2019. Brak wystąpienia tak wysokich spadków jakimi cechowała się jesień 2020 roku był spowodowany m.in. brakiem wprowadzenia kolejnego lockdownu dotyczącego działalności gospodarczej w zakresie zakwaterowania.

Biorąc pod uwagę stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych również dostrzegalny był w tym względzie wpływ pandemii COVID-19. Analizowane zagadnienie zostało przedstawione dla lat 2015-2021 w ujęciu miesięcznym. W przypadku województwa dolnośląskiego w latach 2015-2019 wyraźnie zaznaczała się sezonowość analizowanego zjawiska, a dynamika zmian wykorzystania miejsc noclegowych charakteryzowała się podobnym trendem poprzez poszczególne lata (ryc. 44). Najwyższe obłożenie miejsc noclegowych występowało w województwie dolnośląskim w sezonie letnim z sierpniowym szczytem, kiedy to jego wartość przekraczała w niektórych latach 50%. Minimalne wartości były natomiast obserwowane w przeważającej mierze w marcu i listopadzie. Charakterystyczne dla województwa dolnośląskiego było również występowanie pomniejszego szczytu w lutym podczas okresu zimowego. Zapewne był on związany z okresem ferii zimowych oraz sezonem narciarskim w Sudetach. W innych województwach również widoczna była sezonowość obłożenia miejsc noclegowych jednak niejednokrotnie różniła się ona od tej obserwowanej w województwie dolnośląskim.

Ryc. 44. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania turystycznego w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

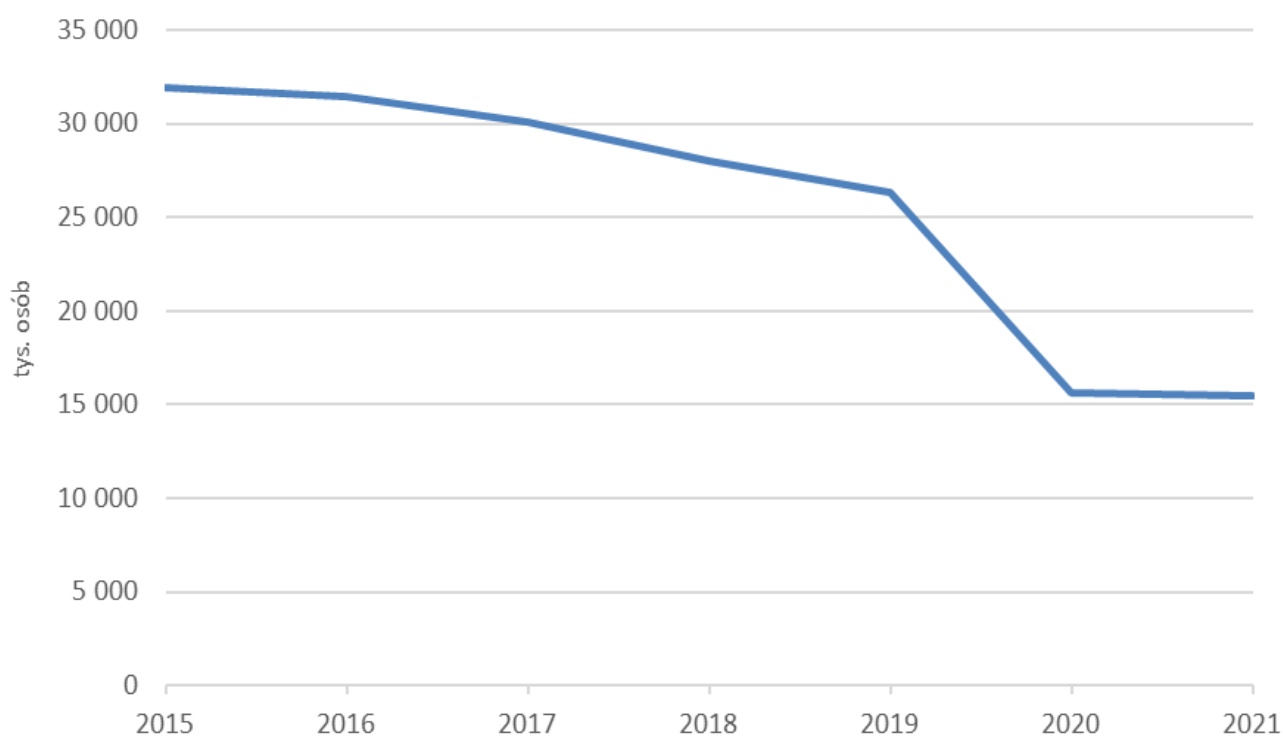
Zaburzenie obserwowanej w latach 2015-2019 sezonowości nastąpiło wraz z nadejściem roku 2020 i rozpoczęciem pandemii COVID-19. W latach 2020-2021 również można dostrzec zmiany sezonowe biorąc pod uwagę niniejsze zjawisko tym nie mniej jednak obserwowane w tych dwóch latach wartości zdecydowanie różniły się od tych notowanych w latach 2015-2019. W 2020 roku po szczycie sezonu zimowego zaobserwowanym w województwie dolnośląskim, podobnie jak w poprzednich latach w lutym, nastąpił gwałtowny spadek obłożenia miejsc noclegowych. Był on już wyraźnie widoczny w marcu 2020 roku, a jego wartość minimalna wystąpiła w kwietniu i wyniosła jedynie 5,9%. Na bardzo niskim poziomie utrzymywał się on nadal w maju (6,8%), po czym zaczął dynamicznie wzrastać osiągając maksymalną wartość w podobnie jak w latach poprzednich w sierpniu (43,3%). Była ona jednak zdecydowanie niższa od wartości obserwowanych we wspomnianym miesiącu w latach 2015-2019. Osiągnęła ona jedynie poziom szczytu lutowego z roku 2020 ostatniego miesiąca przed pojawieniem się pierwszego przypadku zakażenia SARS-CoV-2 w Polsce i na Dolnym Śląsku. Wraz z nastaniem II fali COVID-19 oraz wprowadzeniem kolejnego lockdownu obejmującego usługi zakwaterowania turystycznego po raz kolejny zaczęto odnotowywać bardzo niskie wartości wykorzystania miejsc noclegowych. Przez trzy miesiące od listopada 2020 roku do stycznia 2021 roku obłożenie miejsc noclegowych w województwie dolnośląskim utrzymywało się na poziomie poniżej 10,0%. Należy przy tym nadmienić, że tak jak już to było wspomniane przy wcześniej omawianym zjawisku w tym podrozdziale, obostrzenia skutkujące zamknięciem obiektów noclegowych obowiązywały od 7 listopada 2020 roku do 12 lutego 2021 roku. W lutym 2021 roku w województwie dolnośląskim, podobnie jak we wcześniejszych latach wystąpił niewielki wzrost stopnia wykorzystania miejsc noclegowych do poziomu 16,7%. Przez kolejne dwa miesiące, marzec i kwiecień, podczas których obowiązywał trzeci już lockdown obejmujący działalność gospodarczą związaną z zakwaterowaniem, stopień obłożenia spadł do poziomu odpowiednio 13,0% i 10,9%. Od maja, po zniesieniu dużej części obostrzeń covidowych, nastąpił trwający do sierpnia dynamiczny wzrost wartości analizowanego zjawiska. Tak samo jak w latach 2015-2020 letni szczyt obłożenia miejsc noclegowych wystąpił w sierpniu osiągając wartość 53,5% najwyższą jaka była zaobserwowana w latach 2015-2021. W listopadzie i grudniu poziom wykorzystania miejsc noclegowych utrzymywał się na niższym poziomie w porównaniu do wartości obserwowanych w tych miesiącach w latach 2015-2019 jednocześnie będąc zdecydowanie wyższym od wartości charakteryzujących listopad i grudzień 2020 roku. Sytuacja ta mogła być spowodowana nie wprowadzeniem lockdownu obejmującego działalność związaną z zakwaterowaniem podczas IV fali COVID-19. Pomimo różnic w sezonowości stopnia obłożenia miejsc noclegowych w poszczególnych województwach we wszystkich regionach podczas pandemii można było obserwować, podobnie jak w województwie dolnośląskim, wyraźne spadki.

4.2.10. Transport

W niniejszym podrozdziale zostanie przedstawiona sytuacja dotycząca działalności transportowej podczas pandemii COVID-19 na podstawie danych odnoszących się do transportu pasażerskiego w podziale na jego 3 rodzaje: samochodowy (autobusowy), kolejowy i lotniczy. Działalność związana z usługami transportowymi została dotknięta w dwojaki sposób przez pandemię COVID-19. Niektóre z tych czynników miały charakter bezpośredni, a inne pośredni. Do czynników bezpośrednio wpływających na sektor transportu należały na przykład limity pasażerów obowiązujące w wybranych przedziałach czasowych w środkach pasażerskiego transportu publicznego czy bardzo duże ograniczenia nałożone na transport lotniczy, zarówno w ruchu krajowym jak i międzynarodowym, które na pewien czas całkowicie go uziemiły. Do czynników nieodnoszących się bezpośrednio do działalności transportowej, mających na nią jednak przemożny wpływ należały m.in. wprowadzone obostrzenia zakazujące lub ograniczające przemieszczanie się czy wprowadzenie i upowszechnianie się pracy i nauki zdalnej.

Jako pierwsza w omawianym względzie zostanie przedstawiona sytuacja w transporcie samochodowym (autobusowym) biorąc pod uwagę liczbę przewiezionych pasażerów w latach 2015-2021⁴. Pomimo nieuwzględnienia istotnej części sektora usług transportowych czyli przedsiębiorstw wykonujących usługi transportowe, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób dane te zdają się dobrze przedstawiać pewne trendy dotyczące całego sektora transportu autobusowego. W przypadku liczby przewiezionych pasażerów międzymiastowym transportem autobusowym w latach 2015-2021 w województwie dolnośląskim zaznaczyła się tendencja spadkowa. We wspomnianym powyżej przedziale czasowym ze względu na kształtowanie się wartości opisywanego zjawiska można wyróżnić dwa podokresy obejmujące lata 2015-2019 oraz 2020-2021. W latach 2015-2019 był zauważalny ciągły trend spadkowy z wartości 31 958 tys. pasażerów odnotowanych w 2015 roku do 26 375 tys. pasażerów przewiezionych transportem autobusowym w roku 2019, co stanowiło spadek o 17,5% (ryc. 45). Wraz z nastaniem pandemii COVID-19 nastąpiło załamanie wartości przewożonych pasażerów o nienotowanej dotychczas skali z 26 375 tys. w 2019 roku do 15 604 tys. w roku 2020, czyli o 40,8%.

W roku 2021 liczba przewiezionych pasażerów utrzymała się na bardzo podobnym poziomie co rok wcześniej, osiągając wartość 15 469 tys.– spadek o 0,9% w porównaniu do poprzedniego roku. Na podstawie przedstawionych powyżej danych należy stwierdzić, że pandemia COVID-19 miała przemożny wpływ na przewozy pasażerów transportem autobusowym przyczyniając się do bardzo dużych spadków w tym względzie. Spadki te mocno wpłynęły na kondycję poszczególnych przedsiębiorstw co można wywnioskować z wielu doniesień medialnych raportujących m.in. o trudnej sytuacji bądź upadłości kolejnych przedsiębiorstw transportowych wywodzących się ze struktur PKS-u. Niekorzystne tendencje na rynku przewozów autobusowych przyczyniają się do cięć w siatce połączeń, a to z kolei skutkuje powiększaniem się obszarów wykluczenia transportowego.

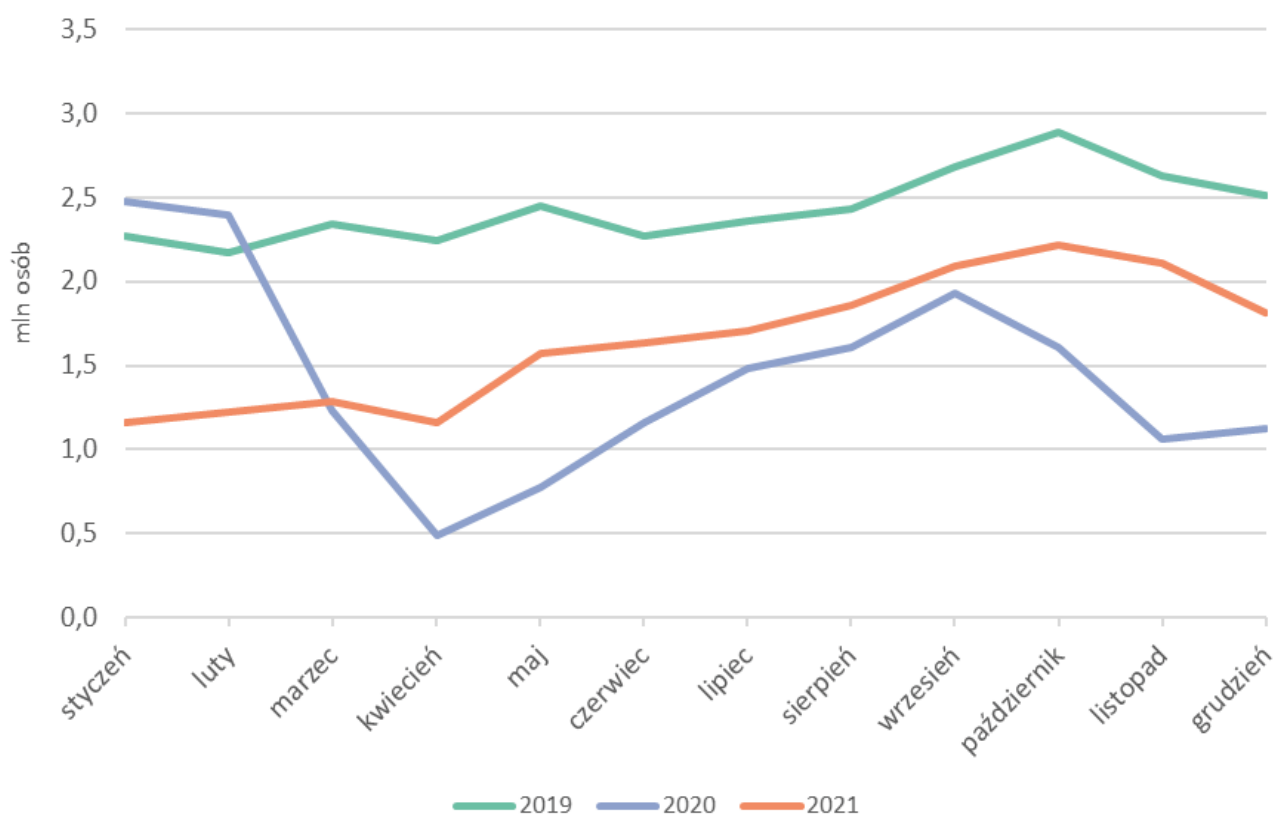

Ryc. 45. Przewozy pasażerów transportem autobusowym międzymiastowym w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego zawartych w publikacji Transport – wyniki działalności z poszczególnych lat objętych analizą.

⁴ Dane publikowane w tej materii przez Główny Urząd Statystyczny uwzględniają jedynie przedsiębiorstwa powyżej 9 osób i nie ujmują przedsiębiorstw komunikacji miejskiej. Podział na województwa został dokonany na podstawie lokalizacji siedziby przedsiębiorstw.

Sytuację w pasażerskim transporcie kolejowym ukazano na podstawie danych dotyczących liczby pasażerów przewiezionych tym rodzajem transportu w województwie dolnośląskim w latach 2019-2021 w ujęciu miesięcznym. Już samo porównanie wolumenu przewiezionych pasażerów w transporcie kolejowym w poszczególnych trzech latach ujętych w analizie ukazuje duże zmiany jakie zaszły w tym względzie w latach 2020-2021. Podczas gdy w roku 2019 liczba przewiezionych pasażerów wyniosła 29,3 mln osób to już w latach 2020 i 2021 ukształtowała się na poziomie odpowiednio 17,3 mln i 19,8 mln osób. Załamanie wolumenu przewiezionych pasażerów nastąpiło w marcu 2020 roku kiedy to ich liczba spadła do 1,2 mln osób, podczas gdy rok wcześniej ukształtowała się na poziomie 2,3 mln (ryc. 46). Najniższą wartość w analizowanym przedziale czasowym odnotowano miesiąc później w kwietniu 2020 roku, kiedy to liczba pasażerów ukształtowała się na poziomie 0,5 mln osób, czyli ponad czterokrotnie niższym niż w roku 2019 kiedy wyniosła 2,2 mln osób. Tak niskie wartości odnotowane w kwietniu 2020 roku były związane w dużej mierze z wprowadzeniem wspomnianych już we wcześniejszych częściach pracy obostrzeń dotyczących zakazu przemieszczania się. Od maja do września 2020 roku wystąpiła tendencja wzrostowa w opisywanym względzie. Notowane w tym czasie wartości były jednak zdecydowanie niższe w porównaniu do tych obserwowanych w roku 2019. We wrześniu 2020 roku liczba przewiezionych pasażerów wyniosła 1,9 mln osób, co było najwyższą wartością zanotowaną od marca do grudnia 2020 roku. Była to odmienna sytuacja w porównaniu do roku 2019 i 2021 kiedy to najwyższymi wartościami w skali roku charakteryzował się październik. Szczyt pasażerów odnotowywany w październiku jest związany z rozpoczynającym się wtedy rokiem akademickim. Jednak w roku 2020 od października, wraz z rozwojem II fali COVID-19 skutkującej powrotem wielu obostrzeń, przechodzeniem uczniów na naukę zdalną oraz przywróceniem w części podmiotów gospodarczych pracy zdalnej, ponownie zaznaczyła się tendencja spadkowa biorąc pod uwagę omawiane zjawisko. Notowane od października do grudnia 2020 roku wartości były zdecydowanie niższe od tych obserwowanych nie tylko w 2019 roku, ale także w roku 2021.

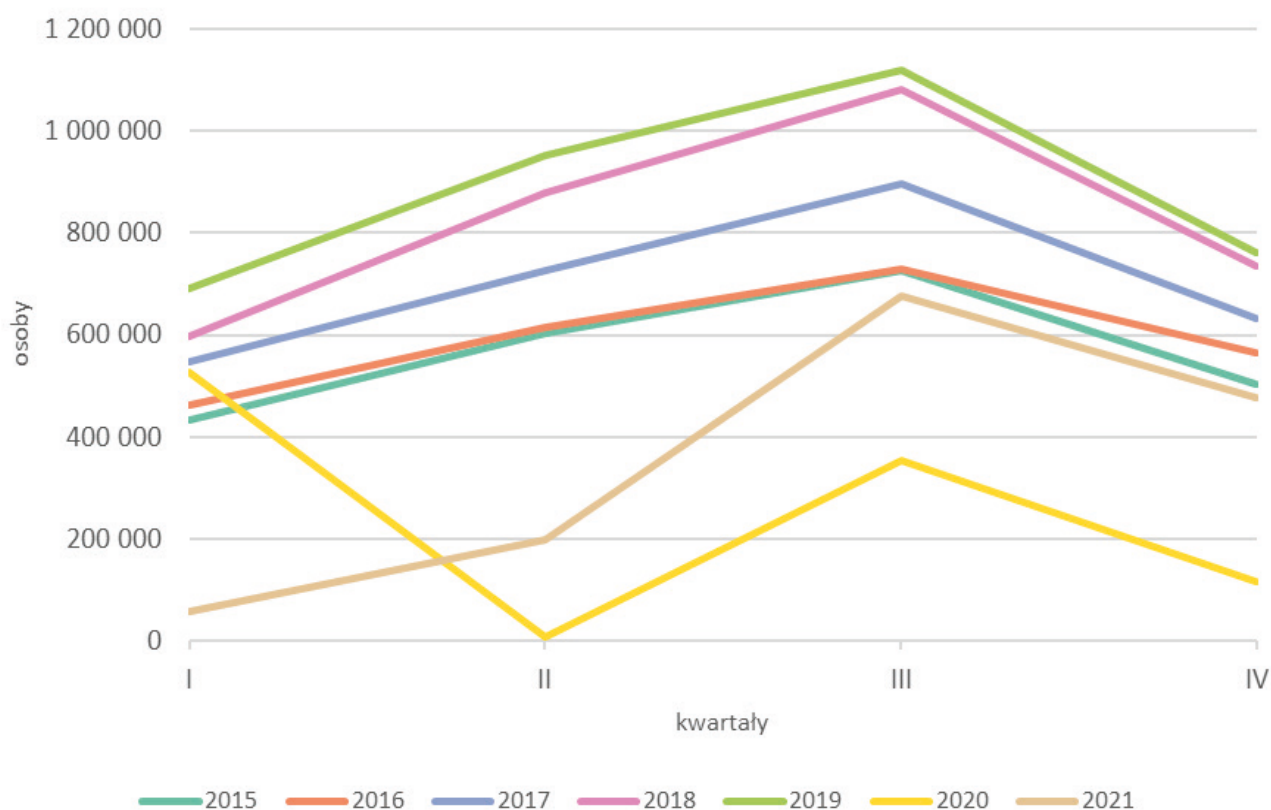

Ryc. 46. Przewozy pasażerów transportem kolejowym w województwie dolnośląskim w latach 2019-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

Od stycznia do kwietnia 2021 roku liczba przewożonych pasażerów transportem kolejowym w województwie dolnośląskim oscylowała w przedziale od 1,1 mln do 1,3 mln osób podczas gdy w roku 2019 były to wartości utrzymujące się pomiędzy 2,1–2,4 mln osób. Tym samym spadek liczby pasażerów korzystających z kolejowych przewozów na Dolnym Śląsku był nadal wyraźnie widoczny. Od maja do października 2021 roku liczba pasażerów przewiezionych koleją z miesiąca na miesiąc wzrastała osiągając swój szczyt, podobnie jak w 2019 roku, w październiku przyjmując wartość 2,2 mln pasażerów. W listopadzie i grudniu zanotowano spadki w tym względzie, które były również charakterystyczne dla przedpandemicznego roku 2019. W drugiej połowie 2021 roku liczba przewiezionych pasażerów była nadal zdecydowanie niższa w porównaniu do roku 2019. W poszczególnych miesiącach były to wartości mniejsze o 0,5–0,7 mln pasażerów. Z drugiej strony obserwowany trend ukazujący miesięczne wzrosty i spadki charakteryzował się podobnym przebiegiem do tego zaobserwowanego w roku 2019. W przypadku pasażerskiego transportu kolejowego podobnie jak w odniesieniu do transportu autobusowego ujawniły się bardzo duże spadki w wolumenie przewożonych pasażerów w latach 2020-2021. Uszczegółowienie danych do ujęcia miesięcznego pozwoliło ukazać jak wprowadzanie bądź znoszenie obostrzeń oraz sam przebieg pandemii COVID-19 wpływały na obraz analizowanego zjawiska.

Jako ostatnia w tej części pracy zostanie scharakteryzowana sytuacja dotycząca liczby obsłużonych pasażerów w porcie lotniczym Wrocław-Strachowice (port lotniczy Wrocław im. Mikołaja Kopernika) w ruchu krajowym i międzynarodowym uwzględniając zarówno loty regularne i czarterowe w odniesieniu do lat 2015-2021. W latach 2015-2019 można zauważyć podobny schemat dotyczący kształtowania się wartości liczby obsłużonych pasażerów we wrocławskim porcie lotniczym w poszczególnych kwartałach. Najniższe wartości notowano w I kwartale, a szczyt w liczbie obsłużonych pasażerów był osiągany w III kwartale (ryc. 47). Należy również zwrócić uwagę na fakt, że w latach 2015-2019 miał miejsce ciągły trend wzrostowy, zgodnie z którym w każdym z czterech kwartałów z roku na rok wzrastała liczba pasażerów

Ryc. 47. Pasażerowie obsłużeni w ruchu krajowymi i międzynarodowym w porcie lotniczym Wrocław-Strachowice w latach 2015-2021 w ujęciu kwartalnym*.

* uwzględniono zarówno ruch regularny jak i czarterowy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Lotnictwa Cywilnego.

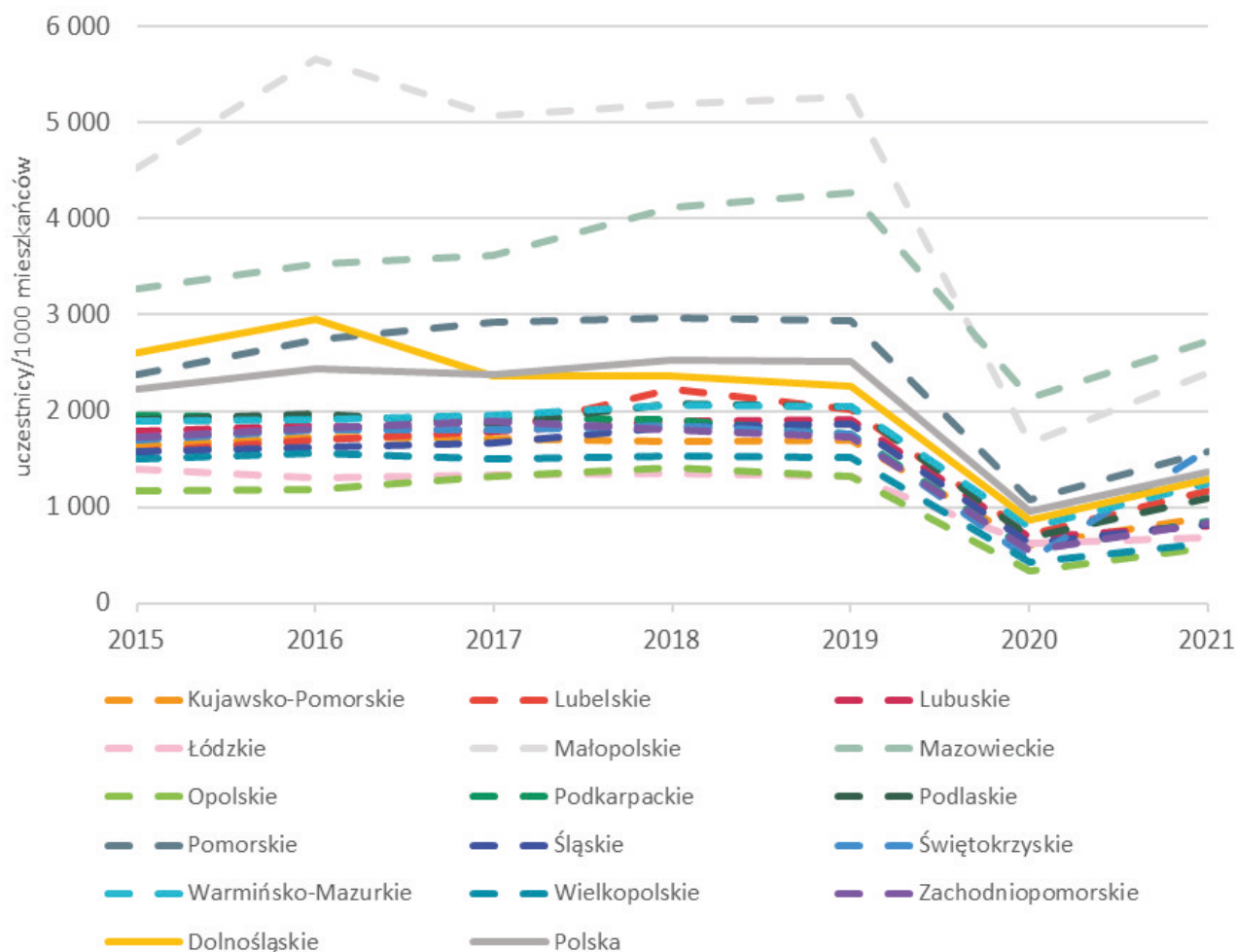
obsłużonych na wrocławskim lotnisku. Pogorszenie sytuacji na rynku lotniczym było zauważalne już w danych z I kwartału 2020 roku kiedy to odnotowana liczba pasażerów była niższa od tej zaobserwowanej dla tego samego kwartału w latach 2017-2020. Przy analizie opisywanych danych należy pamiętać, że 15 marca 2020 roku zawieszono w Polsce międzynarodowy ruch lotniczy, a dzień później 16 marca taka sama decyzja została wprowadzona dla krajowego ruchu lotniczego. Wznowienie krajowego ruchu lotniczego nastąpiło 1 czerwca 2020 roku, natomiast częściowe odwieszenie międzynarodowego ruchu lotniczego miało miejsce 17 czerwca 2020 roku. Należy wspomnieć, że w późniejszym czasie w ruchu międzynarodowym często były wprowadzane ograniczenia w lotach do poszczególnych krajów w zależności od kształtującej się w poszczególnych państwach sytuacji epidemicznej. Wprowadzone obostrzenia doprowadziły do czasowego zamrożenia ruchu lotniczego w Polsce. W II kwartale 2020 roku liczba obsłużonych pasażerów we wrocławskim porcie lotniczym zmalała do zaledwie 6 694 osób. Dla porównania rok wcześniej w tym samym kwartale obsłużono 953 304 pasażerów. W III kwartale 2020 roku nastąpił wzrost liczby pasażerów do poziomu 355 225 osób, jednak nadal była to wartość ponad trzykrotnie niższa od tej zanotowanej w III kwartale 2019 roku kiedy to wyniosła ona 1 120 216 osób. W IV kwartale 2020 roku oraz I kwartale 2021 roku utrzymywała się tendencja spadkowa a liczba obsłużonych pasażerów wyniosła odpowiednio 115 102 oraz 56 804 osoby. Były to bardzo niskie wartości, o kilka a nawet kilkanaście razy niższe od tych obserwowanych dla wspomnianych kwartałów w latach 2015-2019. W II kwartale 2021 roku pomimo niewielkiego wzrostu w stosunku do poprzedniego kwartału nadal charakteryzował się on bardzo niską wartością biorąc pod uwagę analizowane zjawisko. Sytuacja w tym względzie uległa zdecydowanej poprawie w III i IV kwartale 2021 roku kiedy liczba obsłużonych pasażerów we wrocławskim porcie lotniczym wzrosła odpowiednio do 675 740 i 477 546 osób. Były to wartości nadal niższe od tych notowanych w latach 2015-2019, ale dysproporcje pomiędzy nimi nie były już tak duże jak we wcześniejszych kwartałach 2021 roku. Podsumowując można stwierdzić, że podobnie jak w przypadku opisanych wcześniej dwóch rodzajów transportu, pandemia COVID-19 także w przypadku transportu lotniczego wywołała bardzo rozległe zmiany w jego funkcjonowaniu w latach 2020-2021. W przeciwieństwie jednak do transportu kolejowego i autobusowego ze względu na charakter przewozów lotniczych i ich znaczenie w ruchu międzynarodowym zostały one w całości zawieszane w okresie wiosennym 2020 roku, co nie nastąpiło w dwóch pozostałych opisywanych rodzajach transportu pasażerskiego.

4.2.11. Kultura i rozrywka

Działalność w sferze kultury i rozrywki podobnie jak wiele innych przedstawionych powyżej sfer życia społeczno-gospodarczego bardzo silnie odczuła negatywne skutki związane z pandemią COVID-19. W wybranych okresach lat 2020-2021 działalność tego typu została objęta lockdownem. Organizowanie imprez masowych, zarówno kulturalnych, rozrywkowych jak i sportowych podlegało zakazowi wynikającemu z wprowadzanych obostrzeń antycovidowych. Wspomniane oddziaływanie pandemii COVID-19 i obowiązujących w związku z nią obostrzeń na sferę kultury i rozrywki ujawniło się w wartościach wybranych analizowanych poniżej statystyk.

Jako pierwszy w tej kwestii przedstawiono wskaźnik ukazujący liczbę widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzających muzea i oddziały muzealne, uczestników imprez w domach, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzających obiekty działalności wystawienniczej na 1000 mieszkańców w latach 2015-2021. W województwie dolnośląskim liczba widzów, słuchaczy oraz zwiedzających wspomniane powyżej instytucje kultury w latach 2015-2019 oscylowała w granicach od 2 259 do 2 956 osób na 1000 mieszkańców (ryc. 48). W 2020 liczba osób odwiedzających powyższe instytucje spadła do poziomu 869 na 1000 mieszkańców, co było względem roku 2019 spadkiem aż o 61,5%. W roku 2021 sytuacja uległa pewnej poprawie a liczba odwiedzających tego typu miejsca wzrosła do 1 361 osób/1000 mieszkańców. Nadal jednak w porównaniu do roku 2019 była to wartość niższa o 42,9%. W przypadku Polski procentowy spadek opisywanej wartości pomiędzy rokiem 2019

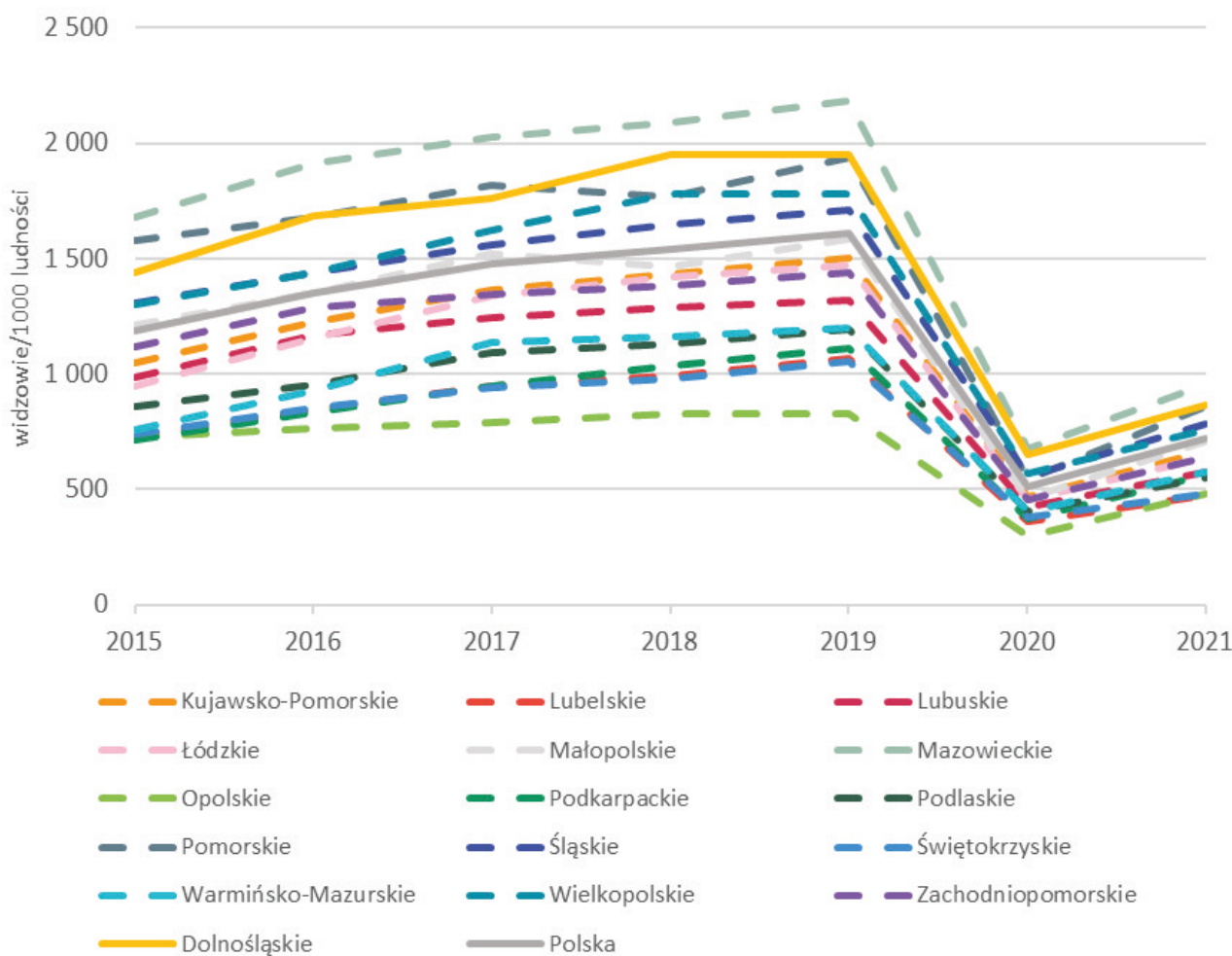
i 2020 był bardzo podobny względem województwa dolnośląskiego i wyniósł 62,0% natomiast w 2021 roku względem roku 2019 jego procentowa wartość zmniejszyła się o 45,9%. Był to tym samym spadek wyższy o 3 p.p. w odniesieniu do Dolnego Śląska. Spadki w latach 2020-2021 o różnej intensywności w omawianym względzie były również zauważalne w pozostałych regionach Polski.

Ryc. 48. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzający muzea i oddziały muzealne, uczestnicy imprez w domach, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzający obiekty działalności wystawienniczej na 1000 mieszkańców w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

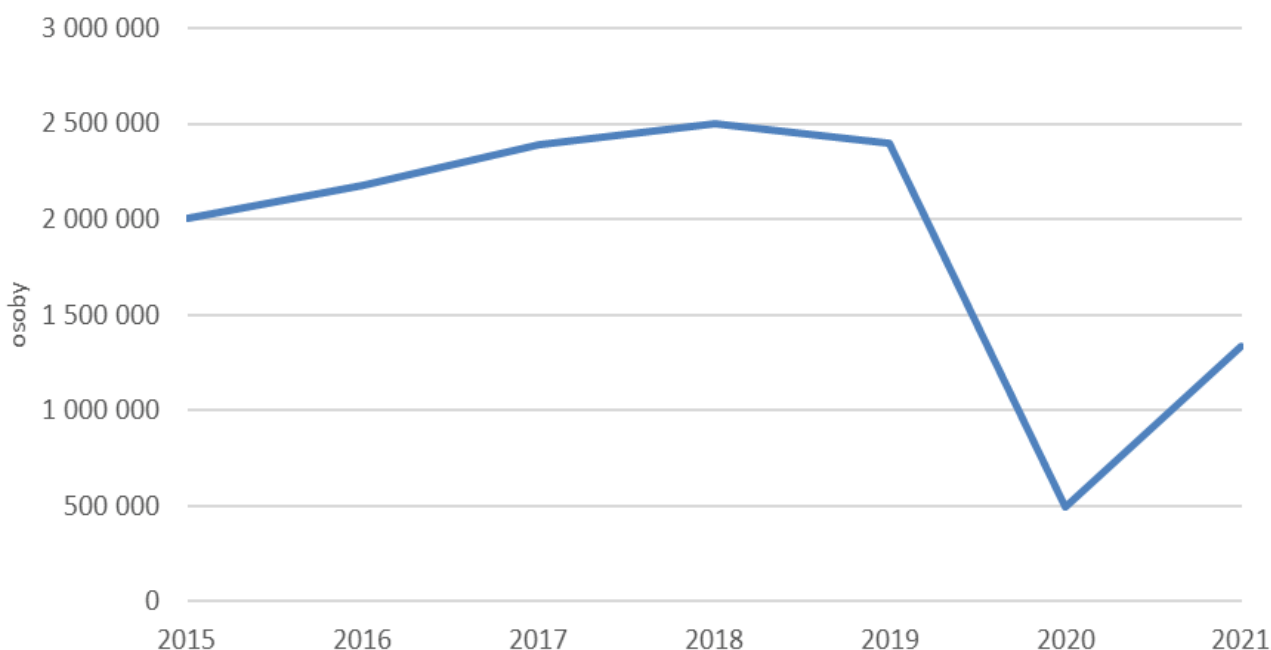
Podczas pandemii intensywne spadki nastąpiły także w liczbie widzów w kinach stałych na 1000 ludności. W latach 2015-2019 w województwie dolnośląskim biorąc pod uwagę analizowane zjawisko dostrzegalna była tendencja wzrostowa. Liczba widzów na 1000 ludności zwiększyła się z 1 437 osób w 2015 roku do 1 951 osób w roku 2019 (ryc. 49). Sytuacja ta zmieniła się wraz z nadejściem pandemii. W 2020 roku odnotowano bardzo duży spadek wartości opisywanego wskaźnika do poziomu 511 osób/1000 ludności, czyli aż o 66,7% w odniesieniu do roku 2019. Pewna poprawa była widoczna w roku 2021 kiedy to liczba widzów w kinach stałych na 1000 ludności wzrosła na Dolnym Śląsku do 723 osób. Nadal jednak w porównaniu do 2019 roku była to wartość niższa o 55,0%. Podobne procentowe spadki w tym względzie były widoczne biorąc pod uwagę inne województwa oraz średnią krajową.

Ryc. 49. Widzowie w kinach stałych na 1000 ludności w województwach w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

W przypadku liczby uczestników imprez masowych, zarówno artystyczno-rozrywkowych jak i sportowych, również odnotowano załamanie liczby osób biorących udział w tego typu wydarzeniach w latach 2020 i 2021. W województwie dolnośląskim w przedziale czasowym lat 2015-2019 ich liczba oscylowała pomiędzy 2 009 240 do 2 503 188 osób (ryc. 50). W roku 2020 wystąpił bardzo silny spadek uczestników imprez masowych w regionie do poziomu 494 488 osób. W ujęciu procentowym oznaczało to spadek aż o 79,4% względem roku 2019. W przypadku Polski spadek ten był jeszcze wyższy i osiągnął 82,3% czyli o 2,9 p.p. więcej niż w województwie dolnośląskim. W 2021 roku wystąpiła wyraźna poprawa w opisywanym względzie, objawiająca się wzrostem osób uczestniczących w imprezach masowych do 1 340 240. W porównaniu jednak do przedpandemicznego 2019 roku była to nadal wartość niższa o 44,2%. W odniesieniu do Polski liczba uczestników imprez masowych w 2021 roku względem roku 2019 spadła o zdecydowanie większą wartość – aż o 60,5%.

Ryc. 50. Uczestnicy imprez masowych (artystyczno-rozrywkowych i sportowych) w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

4.3. Podsumowanie

Pandemia COVID-19 w sposób bezpośredni i pośredni wywarła istotny wpływ na wiele zjawisk demograficznych, społecznych i gospodarczych zachodzących w województwie dolnośląskim, które zostały przedstawione w powyższym raporcie. Ze względu na ich dużą złożoność trudno rozgraniczyć oddziaływanie konkretnych czynników na poszczególne zjawiska, tym nie mniej jednak zaobserwowane zmiany w latach 2020-2021 w trendach wielu opisanych w niniejszym raporcie zjawisk każą domniemywać, że pandemia COVID-19 *per se* oraz w wyniku podjętych w odpowiedzi na nią wielorakich działań była często ich główną przyczyną.

Zgodnie z chronologią opisu zjawisk w niniejszym raporcie jako pierwsze w podsumowaniu zostały przedstawione wyniki analiz dotyczące zjawisk demograficznych i społecznych. Rozpoczynając od zmian w liczbie ludności województwa dolnośląskiego można zauważyć zdecydowane przyspieszenie w latach 2020-2021 negatywnego trendu demograficznego objawiającego się spadkiem liczby ludności w opisywanym regionie. Spadek liczby ludności w województwie dolnośląskim następował już w latach poprzedzających pandemię COVID-19, jednak w latach 2020-2021 uległ bardzo wyraźnemu przyspieszeniu. Obserwowane tendencje w regionie miały charakter ogólnopolski. Opisywany spadek liczby ludności wywarł również wpływ na notowane w województwie dolnośląskim coraz niższe ujemne wartości współczynnika zmiany liczby ludności na 1000 mieszkańców.

W przypadku współczynnika urodzeń żywych na 1000 ludności w województwie dolnośląskim, po wzrostach w latach 2015-2017, od roku 2018 nastąpiło odwrócenie trendu na spadkowy. W latach 2020-2021 spadkowy trend był kontynuowany bez jego wyraźnego przyspieszenia bądź spowolnienia. W roku 2020 i 2021, podczas pandemii COVID-19, zaobserwowano bardzo duży wzrost liczby zgonów w porównaniu do poprzednich lat, co spowodowało dynamiczny przyrost wartości współczynnika zgonów na 1000 ludności. Biorąc pod uwagę liczbę zgonów we wspomnianych dwóch pandemicznych latach w odniesieniu do średniej z lat 2015-2019 wyraźnie zaznaczają się trzy okresy bardzo silnego wzrostu liczby zgonów, które korespondują z trzema z czterech fal COVID-19 jakie miały miejsce w województwie

dolnośląskim. Wspomniane wzrosty nawiązują do fal od II do IV natomiast nie odnotowano wzrostu liczby zgonów w przypadku I fali z wiosny 2020 roku. Podobnie przedstawiała się sytuacja w odniesieniu do wartości bezwzględnych. Pomimo pewnych różnic w przebiegu krzywej zgonów w latach 2020-2021 w porównaniu do średniej z lat 2015-2019 w poszczególnych dolnośląskich podregionach, dla każdego z nich można wyróżnić podobnie jak dla całego województwa dolnośląskiego trzy okresy wyraźnego wzrostu liczby notowanych zgonów w odniesieniu do okresu bazowego, które korespondowały z falami COVID-19 od II do IV.

Obserwowany w latach 2020 i 2021 wzrost liczby zgonów w województwie dolnośląskim był wynikiem znaczącej nadumieralności w wybranych grupach wiekowych. W porównaniu do średniej z lat 2015-2019 w młodszych grupach wiekowych nie obserwowano wzrostu liczby zgonów. Zaznaczyła się ona natomiast w gronie osób w wieku 35-49 lat. Anomalię pod analizowanym względem zaobserwowano w grupach wiekowych obejmujących osoby w wieku 50-59 lat, w których liczba zgonów w roku 2020 i 2021 utrzymywała się na podobnym bądź niższym poziomie w porównaniu do średniej z lat 2015-2019. Szczególnie silnie zjawisko nadumieralności uwidoczniło się w grupach wiekowych 65-69 lat oraz 70-74 lata. Bardzo wysokim wzrostem liczby zgonów charakteryzowała się także najstarsza grupa wiekowa osób w wieku 90 lat i więcej. Wśród osób w wieku 75-89 lat także notowano wzrosty umieralności w stosunku do średniej z lat 2015-2019 to jednak nie cechowały się one tak wysokimi wzrostami procentowymi jak wspomniane powyżej rekordowe pod tym względem grupy wiekowe.

Wspomniany wcześniej bardzo wysoki wzrost wartości współczynnika zgonów w latach 2020-2021 przy jednocześnie utrzymującej się spadkowej tendencji współczynnika urodzeń doprowadziły do pogłębienia się negatywnego trendu w zakresie przyrostu naturalnego. W województwie dolnośląskim od dłuższego czasu współczynnik przyrostu naturalnego przyjmował ujemne wartości, a lata 2020-2021 przyniosły w tym względzie kolejne bardzo dynamiczne spadki wartości i zdecydowane pogłębienie się negatywnego trendu. Podobne zjawisko można było obserwować także w innych województwach oraz w odniesieniu do średniej krajowej.

Współczynnik zawieranych małżeństw w województwie dolnośląskim wykazywał się wyraźnym jednorocznym spadkiem wartości w roku 2020, po czym w roku 2021 powrócił do wartości notowanych przed pandemią COVID-19. W przeciwieństwie do zawieranych małżeństw w przypadku rozwodów w województwie dolnośląskim nie nastąpił tak wyraźny ich spadek w latach 2020-2021. Tym nie mniej jednak w 2020 roku odnotowano najniższą wartość współczynnika rozwodów w opisywanym regionie biorąc pod uwagę lata 2015-2021. Separacje są zjawiskiem, w zakresie ruchu naturalnego ludności, zdecydowanie rzadziej występującym w porównaniu do opisanych powyżej małżeństw oraz rozwodów, co należy brać pod uwagę przy jego analizie. W latach 2020 i 2021 w województwie dolnośląskim można było zauważyć spadki wartości współczynnika separacji w porównaniu do jego poziomu z lat 2015-2019.

Wpływ pandemii COVID-19 był widoczny również w odniesieniu do migracji wewnętrznych. W latach 2015-2019 obserwowana była tendencja świadcząca o wzroście natężenia omawianego zjawiska. Załamanie obserwowanego trendu nastąpiło w 2020 roku kiedy to współczynnik migracji wewnętrznych wyraźnie obniżył swoją wartość względem roku 2019 w województwie dolnośląskim oraz pozostałych regionach. W roku 2021 wartość opisywanego współczynnika powróciła na ścieżkę wzrostu, ale była ona nadal niższa od tej zanotowanej w rekordowym pod tym względem roku 2019.

Zdecydowane zmiany w roku 2020 i 2021 zaszły także biorąc pod uwagę zachowania przestrzenne ludności. Ukazano je posługując się danymi udostępnionymi przez Google dotyczącymi liczby lub czasu odwiedzin w wybranych kategoriach miejsc w ujęciu dziennym od 4 marca 2020 roku do 31 grudnia 2021 roku. Wśród kategorii miejsc poddanych analizie najwięcej dni ze spadkami liczby bądź czasu odwiedzin w odniesieniu do poziomu bazowego zostało odnotowanych w przypadku: stacji i przystanków transportowych, miejsc pracy oraz obiektów związanych z handlem i rozrywką. Przewaga dni ze spadkami została odnotowana także w przypadku sklepów spożywczych i aptek, jednak była ona stosunkowo niewielka w porównaniu do wcześniej przedstawionych kategorii miejsc. W odniesieniu do

miejsc zamieszkania odnotowano zdecydowaną przewagę dni z wartościami powyżej przyjętego poziomu odniesienia. Dla parków także przez większą część dni analizowanego okresu czasu notowano wartości powyżej wartości bazowych. Mając jednak na względzie zastosowaną metodologię należy zachować szczególną ostrożność przy wyciąganiu wniosków w odniesieniu do wspomnianej kategorii miejsc. Szczególnie duże spadki wartości, za wyjątkiem miejsc zamieszkania gdzie notowano rekordowe wzrosty, wystąpiły na wiosnę 2020 roku podczas obowiązywania najbardziej restrykcyjnych obostrzeń dotyczących bardzo wielu dziedzin życia społeczno-gospodarczego. Kolejne wyraźne spadki korespondowały w dużej mierze z następnymi falami COVID-19 oraz powiązaniem z nimi zaostrzeniem restrykcji.

Jako drugie w kolejności w niniejszym podsumowaniu zostaną przedstawione zagadnienia odnoszące się do wpływu pandemii COVID-19 na poszczególne elementy powiązane z gospodarką regionu. Także w ich przypadku, podobnie jak w odniesieniu do zjawisk demograficznych i społecznych, dostrzegalne były wielokrotnie wyraźne zmiany trendów obserwowane w latach 2020 i 2021. W odniesieniu do zjawisk gospodarczych większą rolę na ich przebieg w porównaniu do zjawisk o charakterze demograficznym i społecznym mogły odegrać różnego rodzaju działania przedsięwzięte w odpowiedzi na pandemię COVID-19 niż ona sama przez się. Zachodzące dynamicznie procesy oraz liczne kryzysy, uwidaczniające się wyraźnie w 2022 roku, przekształcające w sposób diametralny otoczenie polityczne i społeczno-gospodarcze w jakich przez lata była zakotwiczona Polska, a tym samym i Dolny Śląsk, mogą utrudniać porównywanie i wnioskowanie na podstawie danych z okresu pandemicznego i postpandemicznego. Tym samym należy ostrożnie podchodzić do wyciągania wniosków na jak trwale pandemia COVID-19 odcisnęła swój wpływ na różnorodne procesy gospodarcze, ponieważ obserwowanie trendy w tym względzie w najbliższych latach mogą być wynikiem szerszych globalnych zawirowań i niepewności, a nie samym pokłosiem pandemii.

Przegląd zagadnień gospodarczych zostanie rozpoczęty od sytuacji na rynku pracy. Dla wskaźnika zatrudnienia oraz współczynnika aktywności zawodowej, określających aktywność ekonomiczną ludności, nie notowano znaczących zmian wartości w latach 2020-2021, które mogłyby wskazywać na wyraźny wpływ pandemii COVID-19 na wspomnianą sferę. Pomniejsze oddziaływanie pandemii na wartości obydwu wskaźników mogło zaznaczyć się w pewnym stopniu w roku 2020 kiedy to w ich przypadku stwierdzono wyhamowanie trendu wzrostowego. Były to jednak na tyle niewielkie zmiany, że trudno wskazywać jednoznacznie jaki czynnik mógł się do tego w głównej mierze przyczynić. Wpływ pandemii COVID-19 był natomiast zauważalny biorąc pod uwagę wielkość stopy bezrobocia, szczególnie w 2020 roku. Perturbacje w światowej jak i krajowych, regionalnych i lokalnych gospodarkach, spowodowane ich zamrożeniem w początkowym okresie trwania pandemii, przyczyniły się do obserwowanego także w województwie dolnośląskim wzrostu stopy bezrobocia. W 2020 roku po miesiącach zimowych wystąpiła tendencja wzrostowa stopy bezrobocia podczas gdy w innych latach zauważalny był spadek opisywanego zjawiska. W miesiącach letnich 2020 roku notowano najwyższe wartości stopy bezrobocia, co było wyraźną anomalią w porównaniu do innych lat uwzględnionych w analizie. W roku 2021 przebieg krzywej wartości stopy bezrobocia powrócił do tendencji obserwowanych przed pandemią COVID-19. W grudniu 2021 roku w województwie dolnośląskim stopa bezrobocia powróciła do poziomu jaki wystąpił w marcu 2020 roku.

Pandemia COVID-19 istotnie wpłynęła na panujący w województwie dolnośląskim klimat koniunktury gospodarczej. Analizie we wspomnianym względzie poddano następujące typy działalności gospodarczej: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, handel hurtowy, handel detaliczny, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia oraz informacja i komunikacja. Już w początkowym okresie trwania pandemii COVID-19 klimat koniunktury gospodarczej w opisywanym regionie spadł do poziomów nieobserwowanych w okresie objętym analizą czyli od 2015 roku. Negatywne tendencje w tym względzie dały się zauważyć we wszystkich uwzględnionych w badaniu działach gospodarki, przy czym największe spadki podczas wiosny 2020 roku i wprowadzonego w tym czasie lockdownu

obserwowano w odniesieniu do zakwaterowania i gastronomii, transportu i gospodarki magazynowej oraz handlu detalicznego. W kolejnych miesiącach 2020 roku oraz w roku 2021 sytuacja uległa pewnej poprawie, jednak nadal w większości działów ujętych w analizie dominowały miesiące charakteryzujące się ujemnymi wartościami wskaźnika klimatu koniunktury gospodarczej. W okresie od marca 2020 roku do grudnia 2021 roku w przypadku budownictwa oraz handlu detalicznego przez wszystkie miesiące obejmujące wspomniany przedział czasowy notowano ujemne wartości opisywanego wskaźnika. W przypadku działów takich jak handel hurtowy, zakwaterowanie i gastronomia oraz transport i gospodarka magazynowa przez zdecydowaną większość miesięcy wspomnianego powyżej przedziału czasowego także występowały ujemne wartości w tej materii. Lepiej pod tym względem przedstawiała się sytuacja w odniesieniu do przetwórstwa przemysłowego oraz informacji i komunikacji, które były jedynymi działami poddanymi analizie, dla których przez większą część miesięcy notowano dodatnie wartości wskaźnika klimatu koniunktury gospodarczej.

Następnym opisywanym elementem w raporcie była liczba podmiotów gospodarki narodowej. Wskaźnik ukazujący liczbę podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 10 000 ludności w województwie dolnośląskim charakteryzował się w latach 2015-2021 ciągłą tendencją wzrostową. W ostatnich dwóch pandemicznych latach objętych analizą wzrost wartości opisywanego wskaźnika był nawet większy niż w latach 2015-2019. Biorąc pod uwagę liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 000 ludności można było zaobserwować w województwie dolnośląskim, że najniższą wartość tego wskaźnika w latach 2015-2021 uzyskano dla roku 2020, czyli w pierwszym roku pandemii COVID-19. W roku 2021 jego wartość powróciła w województwie dolnośląskim do tendencji wzrostowej obserwowanej w latach 2016-2018. W przypadku wskaźnika przedstawiającego liczbę wyrejestrowanych podmiotów z rejestru REGON na 10 000 ludności od roku 2019 obserwuje się wyraźny spadek jego wartości. Najniższa jego wartość w województwie dolnośląskim i innych regionach została odnotowana dla roku 2020, a w następnym 2021 roku nadal utrzymywała się na niskim poziomie. Na podstawie trzech zaprezentowanych wskaźników ukazujących zagadnienia związane z podmiotami gospodarki narodowej można dojść do wniosku, że obserwowane w ostatnich latach przyspieszenie tendencji wzrostowej liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON-ie było w dużej mierze pokłosiem znaczącego spadku liczby podmiotów wyrejestrowywanych z niego, który można obserwować od 2019 roku. Przy analizie danych pochodzących z Rejestru Gospodarki Narodowej należy mieć na uwadze jego ograniczenia, które mogą prowadzić do błędnej interpretacji niektórych zjawisk i tendencji dotyczących podmiotów gospodarki narodowej.

W raporcie zawarto także informacje na temat produkcji sprzedanej przemysłu i budownictwa oraz liczby mieszkań oddanych do użytkowania. W województwie dolnośląskim w latach 2015-2020 wskaźnik przedstawiający produkcję sprzedaną przemysłu na 1 mieszkańca charakteryzował się ciągłą tendencją wzrostową, która objęła wszystkie lata ujęte w analizie. Region dolnośląski wchodził w skład grupy pięciu województw, w których pomiędzy rokiem 2019 i 2020 zanotowano wzrost wartości wspomnianego wskaźnika. W porównaniu do wielu rodzajów działalności usługowej przedstawionych w dalszej części niniejszego podsumowania działalność przemysłowa, przynajmniej charakteryzowana poprzez produkcję sprzedaną przemysłu na 1 mieszkańca, nie wykazywała się negatywnymi trendami w pandemicznym roku 2020. W przypadku wartości wskaźnika przedstawiającego produkcję sprzedaną budownictwa na 1 mieszkańca w cenach bieżących zauważa się spadek jego wartości w 2020 w porównaniu do roku 2019 oraz wzrost w roku 2021 w odniesieniu do roku 2020. Na tle pozostałych regionów sytuacja w województwie dolnośląskim nie przedstawiała się tak korzystnie jak w przypadku produkcji sprzedanej przemysłu. Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców w latach 2020-2021 nie zaszły w województwie dolnośląskim wyraźne zmiany trendów w tym względzie.

Analizie poddana została również sytuacja na rynku nieruchomości. W odniesieniu do lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych, zarówno tych na rynku pierwotnym jak i wtórnym, można zauważyć dwa zarysowujące się trendy w latach 2020 i 2021. W pierwszym

pandemicznym roku 2020 od II do IV kwartału zaznaczył się wyraźny spadek w analizowanej kwestii w porównaniu chociażby do poprzedzającego go roku 2019. W kolejnym 2021 roku notowano natomiast najwyższą liczbę zawartych transakcji sprzedaży lokali mieszkalnych dla poszczególnych kwartałów uwzględniając przedział czasowy od 2015 do 2021 roku. W przypadku obserwowanego spadku w 2020 roku znaczącą rolę zapewne odegrała pandemia COVID-19 i szereg czynników powiązanych z nią, które kształtowały życie społeczno-gospodarcze. Wzrosty w roku 2021 mogły być natomiast powiązane z polityką prowadzoną przez bank centralny w Polsce polegającą na obniżeniu stopy referencyjnej do rekordowo niskiego poziomu 0,1 procenta, co wpłynęło na obniżenie oprocentowania kredytów hipotecznych. Drugą przyczyną takiego stanu rzeczy mogło być zrealizowanie transakcji sprzedaży lokali mieszkaniowych, które wstępnie miały zostać dokonane w 2020, ale z powodu pandemii zostały przełożone na rok 2021.

W celu opisanie sytuacji w działalności handlowej podczas pandemii COVID-19 posłużono się wskaźnikiem wartości sprzedaży detalicznej towarów na 1 mieszkańca. W województwie dolnośląskim w pierwszym pandemicznym roku 2020 zanotowano spadek wartości wspomnianego wskaźnika. Silny wpływ na taką sytuację mogły mieć obostrzenia dotyczące handlu detalicznego, takie jak zamykanie niektórych obiektów handlowych oraz wprowadzanie limitów klientów. W kolejnym 2021 roku w omawianym regionie nastąpił wysoki wzrost wartości sprzedaży detalicznej towarów wyraźnie przewyższający odnotowany rok wcześniej spadek w tej materii. Na wspomniany wzrost w roku 2021 mogło mieć również częściowy wpływ zjawisko wzrastającej inflacji.

Następnym rodzajem działalności gospodarczej omówionym w niniejszym raporcie była gastronomia. Biorąc pod uwagę przychody z działalności gastronomicznej na 1 mieszkańca w województwie dolnośląskim, jak i w pozostałych regionach, w 2020 roku zauważalny był bardzo silny spadek wartości opisywanego wskaźnika. Był on zapewne w dużej mierze pochodną wprowadzonych ograniczeń w funkcjonowaniu branży gastronomicznej, a także ogólnej niesprzyjającej koniunktury w omawianej branży podczas pandemii COVID-19. W roku 2021 negatywny trend w województwie dolnośląskim został odwrócony, jednak należy podkreślić, że wartość przychodów z działalności gastronomicznej na 1 mieszkańca utrzymywała się nadal na niższym poziomie w odniesieniu do roku 2019.

Pandemia COVID-19 przyczyniła się również do bardzo dużych zmian w zakresie funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej i lecznictwa uzdrowiskowego. W roku 2020 nastąpiły intensywne spadki w zakresie udzielanych porad lekarskich w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej (podstawowej i specjalistycznej) oraz liczby osób korzystających ze świadczeń zdrowotnych udzielanych w szpitalnych oddziałach ratunkowych i izbach przyjęć. Rok 2021 w porównaniu do roku 2020 charakteryzował się zdecydowaną poprawą biorąc pod uwagę liczbę udzielonych porad lekarskich w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej oraz kontynuacją niskich wartości w przypadku drugiego z wymienionych powyżej zjawisk. Wyraźne zmiany były także widoczne w odniesieniu do stopnia wykorzystania łóżek w szpitalach ogólnych. Silne załamanie wystąpiło w odniesieniu do tego zjawiska w roku 2020. W kolejnym 2021 roku obłożenie łóżek szpitalnych wzrosło ale nadal kształtowało się na poziomie poniżej wartości z roku 2019. Przechodząc do analizy liczby kuracjuszy leczonych stacjonarnie w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 również i w tej kwestii zarysowuje się silny negatywny wpływ pandemii COVID-19. W latach 2020 i 2021 odnotowano bardzo wysokie spadki liczby kuracjuszy w dolnośląskich szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych w porównaniu do lat 2015-2019. Należy podkreślić, że na obszarze całej Polski dwukrotnie w czasie trwania pandemii COVID-19 działalność uzdrowiskowa była zawieszona.

Turystyka była kolejnym rodzajem działalności, której funkcjonowanie zostało mocno zaburzone poprzez pandemię COVID-19 oraz wprowadzane w związku z nią obostrzenia. Jako pierwszą w tym względzie przeanalizowano dynamikę liczby całorocznych miejsc noclegowych. W województwie dolnośląskim w roku 2020 zanotowano ich nieznaczny wzrost względem roku 2019. Była to sytuacja wyjątkowa na tle pozostałych województw, w których liczba całorocznych miejsc noclegowych uległa

zmniejszeniu. W kolejnym 2021 roku w analizowanym regionie liczba całorocznych miejsc noclegowych zmniejszyła się. Pomimo wspomnianego spadku w 2021 roku, na tle pozostałych regionów, sytuację w województwie dolnośląskim podczas pandemicznych lat 2020 i 2021 pod opisywanym względem należy uznać za stosunkowo korzystną. Jako kolejna w opisywanej sferze została zarysowana sytuacja w kontekście liczby turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 w ujęciu miesięcznym. W roku 2020 wyraźnie zaznaczyły się dwa okresy załamania wartości liczby turystów korzystających z noclegów. Pierwszy z nich rozpoczął się w marcu i trwał przez całą wiosnę. Można go wiązać z wprowadzonym wtedy lockdownem obejmującym działalność związaną z zakwaterowaniem. W okresie letnim 2020 roku miał miejsce wzrost liczby turystów korzystających z noclegów jednak ich liczba była niższa od tej notowanej w latach 2016-2019. Wraz z rozwojem II fali COVID-19 w okresie jesiennym 2020 roku wartości opisywanego zjawiska ponownie spadły do bardzo niskich poziomów. Wspomniane niskie wartości utrzymywały się przez całą zimę sezonu 2020/2021 oraz dużą część wiosny w 2021 roku kiedy to wystąpiła III fala COVID-19. Podczas wskazanego powyżej przedziału czasowego dwukrotnie wprowadzono lockdown w sektorze związanym z usługami zakwaterowania. W sezonie letnim 2021 roku ponownie liczba turystów zdecydowanie wzrosła nie przekraczając jednak wartości obserwowanych w miesiącach letnich w latach 2018-2019. Na jesieni 2021 roku pomimo wystąpienia IV fali COVID-19 nie zaobserwowano już takich spadków jak w roku 2020. Podobne do powyższych tendencje były widoczne biorąc pod uwagę stopień wykorzystania miejsc noclegowych w obiektach zakwaterowania turystycznego.

Działalność transportowa została dotknięta skutkami pandemii COVID-19 zarówno w sposób bezpośredni (np. limity pasażerów w środkach komunikacji, zawieszenie lotów pasażerskich) jak i pośredni (np. obostrzenia dotyczące przemieszczania się, upowszechnianie się pracy i nauki w formie zdalnej). Jako pierwszą w opracowaniu zaprezentowano sytuację w transporcie autobusowym. Na podstawie danych przedstawionych przez GUS w województwie dolnośląskim w latach 2015-2021 można zauważyć ciągłą tendencję spadkową w przypadku liczby przewiezionych pasażerów przez przedsiębiorstwa transportowe zatrudniające powyżej 9 pracowników. Do bardzo silnego załamania wartości doszło w roku 2020. W kolejnym 2021 roku liczba pasażerów podobnie jak rok wcześniej nadal utrzymywała się na bardzo niskim poziomie. Następną opisaną cechą była liczba pasażerów przewożonych transportem kolejowym. W latach 2020-2021 liczba pasażerów w województwie dolnośląskim również wykazywała się zdecydowanie niższym wolumenem w porównaniu do przedpandemicznego roku 2019. Szczególnie duże spadki w tym względzie w roku 2020 charakteryzowały okres wiosenny związany z wprowadzeniem bardzo restrykcyjnych obostrzeń covidowych jak i upowszechnianiem się pracy i nauki zdalnej oraz jesień wspomnianego roku kiedy to wraz z rozwojem II fali COVID-19 ponownie restrykcje dotknęły rynek przewozów pasażerskich, a wiele osób przeszło na pracę i naukę zdalną. Dużo niższe wartości przewożonych pasażerów utrzymywały się nadal w 2021 roku, szczególnie w jego 1. połowie. W 2. połowie roku 2021 nastąpił wzrost wartości w omawianej materii jednak należy podkreślić, że notowane wartości cały czas były niższe od tych jakimi charakteryzował się rok 2019. Jako ostatnia w podrozdziale dotyczącym transportu została przeanalizowana sytuacja pod względem liczby pasażerów obsługiwanych w krajowym i międzynarodowym ruchu lotniczym we wrocławskim porcie lotniczym w ujęciu kwartalnym w latach 2015-2021. Spadek liczby obsługiwanych pasażerów w porównaniu do poprzedniego roku zaznaczył się już w I kwartale 2020 roku. Był on jednak nieznaczny ponieważ zawieszenie międzynarodowego i krajowego ruchu lotniczego wprowadzono w Polsce odpowiednio 15 i 16 marca 2020 roku. Największa zapaść, biorąc pod uwagę liczbę obsługiwanych pasażerów we wrocławskim porcie lotniczym, została odnotowana w II kwartale 2020 roku, kiedy to cywilny pasażerski ruch lotniczy został zamrożony na skutek wprowadzonych obostrzeń. W okresie letnim (III kwartał) 2020 roku po poluzowaniu restrykcji w zakresie transportu lotniczego liczba pasażerów wzrosła, jednak była zdecydowanie niższa w odniesieniu do lat 2015-2019. W IV kwartale 2020 roku oraz w I i II kwartale 2021 roku liczba pasażerów obsługiwanych w porcie lotniczym na Strachowicach kształtowała się na bardzo

niskim poziomie. Zdecydowana poprawa tej sytuacji nastąpiła w III i IV kwartale 2021 roku, jednak nadal wartości analizowanego zjawiska były niższe od tych notowanych w latach 2015-2019.

Jako ostatnia w opracowaniu została zarysowana sytuacja w sferze kultury i rozrywki. Również i w niej można było dostrzec bardzo wyraźny wpływ pandemii COVID-19 oraz wprowadzanych w związku z nią obostrzeń. Biorąc pod uwagę wskaźniki ukazujące liczbę uczestników różnych wydarzeń kulturalnych oraz widzów w kinach na 1000 mieszkańców w roku 2020 odnotowano w tej materii wyraźne spadki. W kolejnym 2021 roku pomimo pewnej poprawy nadal ich wartości kształtowały się na poziomie zdecydowanie niższym w odniesieniu do roku 2019. Podobna sytuacja do przedstawionej powyżej zaszła również w przypadku liczby osób biorących udział w imprezach masowych.

5

Wybrana działalność Zarządu
Województwa Dolnośląskiego
w zakresie przeciwdziałania
skutkom pandemii COVID-19

5. Wybrana działalność Zarządu Województwa Dolnośląskiego w zakresie przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19

Zarząd Województwa Dolnośląskiego realizuje swoje zadania i obowiązki oraz wypełnia uchwały podjęte przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego, poprzez kierowanie oraz inicjowanie pracy w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego, a także w innych jednostkach podległych samorządowi województwa. Poniżej przedstawiono wybrane działania podjęte w ramach zapobiegania negatywnym skutkom pandemii COVID-19.

Projekt Poprawa dostępności i podniesienie jakości świadczeń zdrowotnych na rzecz ograniczenia zachorowalności mieszkańców regionu w związku z pojawieniem się COVID-19

Głównym celem projektu było zwiększenie możliwości diagnostycznych, ratowniczych i medycznych na terenie województwa dolnośląskiego w związku z epidemią spowodowaną koronawirusem SARS-CoV-2 oraz stworzenie odpowiedniej bazy sprzętowej przeznaczonej do wykorzystanych w czasie przyszłych zdarzeń epidemiologicznych w zakresie chorób zakaźnych jak i zakresie normalnego funkcjonowania podmiotów leczniczych po pandemii.

Projekt był realizowany od dnia 01.02.2020 r. do dnia 30.06.2022 r. i obejmował zakup i wyposażenie karet pogotowia ratunkowego, zakup niezbędnej aparatury medycznej, laboratoryjnej i diagnostycznej oraz materiałów medycznych, środków ochrony indywidualnej, urządzeń do dezynfekcji, środków do dezynfekcji, środków farmaceutycznych, przeprowadzenie niezbędnych prac remontowo-budowlanych oraz działania informacyjno-promocyjne.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu przez COVID-19. Realizacja: Departament Spraw Społecznych i Rynku Pracy, Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

Projekt realizowany był w okresie od 20.03.2020 r. do 31.05.2021 r. Był odpowiedzią na potrzebę zapewnienia jak najszybszej i kompleksowej pomocy osobom, które znalazły się w najtrudniejszej sytuacji w związku z wystąpieniem COVID-19 na terenie Dolnego Śląska.

Wsparcie w ramach projektu skierowane było do Powiatów, a za ich pośrednictwem do Domów Pomocy Społecznej oraz szpitali powiatowych. Działania koncentrowały się na kompleksowym wspieraniu, w tym przede wszystkim na procesie przyznawania grantów powiatom, które były przeznaczane na bezpośrednie wsparcie ww. podmiotów.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu przez COVID-19 – 2. Realizacja: Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

W 2021 roku szpitale partnerzy kontynuowali zakupy wyposażenia i produktów niezbędnych do walki z COVID-19. Kupiony asortyment wpisywał się w katalog zawarty w sekcji uzasadnienie wydatków wniosku o dofinansowanie i dotyczył kategorii: sprzęt medyczny (wśród zakupów przeważały środki ochrony osobistej oraz aparatura medyczna), sprzęt do dezynfekcji oraz wyposażenie laboratorium.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu przez COVID-19 – 3. Realizacja: Departament Spraw Społecznych i Rynku Pracy, Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

Projekt był odpowiedzią na zdiagnozowaną w 17 szpitalach publicznych, potrzebę zapewnienia jak najszybszej i kompleksowej pomocy osobom, które znalazły się w najtrudniejszej sytuacji w związku z wystąpieniem COVID-19, na terenie Dolnego Śląska w okresie od 01.05.2021 r. do 31.12.2022 r.

Ograniczanie negatywnych skutków choroby zakaźnej COVID-19 wywołanej wirusem SARS-CoV-2 poprzez wsparcie podmiotów leczniczych w przeciwdziałaniu rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2. Realizacja: Dolnośląskie Centrum Medyczne DOLMED S.A.

Głównym celem projektu było ograniczanie negatywnych skutków choroby zakaźnej COVID-19 wywołanej wirusem SARS-CoV-2 poprzez wsparcie podmiotów leczniczych w przeciwdziałaniu rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2. Wsparcie polega na doposażeniu stanowisk pracy u Partnerów Projektu, w środki ochrony indywidualnej i sprzęt niezbędny do walki z epidemią. Projekt był realizowany od 01.06.2021 r. do 31.12.2022 r.

Przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii COVID-19 w zakresie branży turystycznej. Realizacja: Wydział Turystyki

Wydział Turystyki od początku ogłoszenia pandemii COVID-19 inicjował bądź też włączał się w szereg działań, które miały na celu złagodzenie negatywnych skutków związanych z dezaktywacją gospodarczą branży turystycznej oraz wspierał przedsiębiorców turystycznych z Dolnego Śląska. Najważniejsze działania zostały zainicjowane w 2020 roku, i wiele z działań prowadzonych w 2021 było ich kontynuacją bądź dopełnieniem. Należy również wspomnieć, że część z tych zadań nie podlegało pod Wydział Turystyki bezpośrednio, ale były one związane z branżą turystyczną.

Najważniejsze działania:

- uruchomiono system pomocy dedykowany mikro, małym i średnim przedsiębiorcom z Dolnego Śląska pod nazwą „Dolnośląski Pakiet Gospodarczy”, na który przeznaczono 1 miliard złotych. Dodatkowo, z początkiem 2021 r. ruszyła nowa pożyczka płynnościowa dla przedsiębiorców z branży turystycznej;
- uruchomiono także pożyczkę branżową, przeznaczoną na cele inwestycyjno-obrotowe dla przedsiębiorców z branż, które najbardziej ucierpiały z powodu restrykcji wprowadzanych w związku z COVID-19 (turystyka, hotelarstwo, gastronomia). Jej obsługę prowadziły: Dolnośląski Park Innowacji i Nauki we Wrocławiu, Agencja Rozwoju Regionalnego AGROREG w Nowej Rudzie, Karkonoska Agencja Rozwoju Regionalnego w Jeleniej Górze i Sudeckie Stowarzyszenia Inicjatyw Gospodarczych w Świdnicy;
- wyrażono stanowcze poparcie postulatów przedsiębiorców turystycznych w zakresie jak najszybszego uruchomienia branży turystycznej, m.in. w propozycji stanowiska na Konwent Marszałków RP (24.02.2021 r.), optującej za ponownym uruchomieniem branży turystycznej;
- zebrano informacje dotyczące strat przedsiębiorców turystycznych w okresie lat 2020-2021 spowodowane zamrożeniem branży turystycznej, ze wszystkich gmin (169) na terenie Dolnego Śląska, w celu oszacowania strat na tle całego województwa, opracowania lepiej dopasowanej strategii pomocowej dla dolnośląskich przedsiębiorców oraz wzmocnienia argumentacji przemawiającej za koniecznością jak najszybszego uruchomienia branży turystycznej w dyskusji z przedstawicielami jednostek rządowych;
- stworzono portal sprzedażowy www.dolnyslask.travel.pl, który pomógł przedsiębiorcom w sprzedaży ich towarów i usług w czasie zachwianej sytuacji ekonomicznej związanej z ograniczeniami sanitarnymi; portal działa do dziś.

Działania związane z przeciwdziałaniem negatywnym skutkom pandemii COVID-19. Realizacja: Wydział Edukacji

W związku z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2020 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. poz. 2047), stosownie do wniosku Ministra Edukacji i Nauki, w listopadzie 2020 r. zwiększeniu uległa część oświatowej subwencji ogólnej na rok 2020 dla województwa dolnośląskiego o kwotę 252 000 zł. Zwiększenie to było związane z wprowadzeniem, na podstawie ww. rozporządzenia, jednorazowego dofinansowania dla nauczycieli zakupu usługi dostępu do Internetu, sprzętu przydatnego w prowadzeniu zajęć realizowanych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zajęć. Z kwoty 252 000 zł na wypłatę wsparcia finansowego uprawnionym nauczycielom, zgodnie ze złożonymi przez nich wnioskami, przeznaczono kwotę 208 780 zł. Pozostałe środki w kwocie 43 220 zł zostały przeznaczone na zakup sprzętu komputerowego i oprogramowania dla szkół i placówek w celu usprawnienia infrastruktury informatycznej, która później posłuży uczniom.

Zapobieganie i zwalczanie chorób zakaźnych. Realizacja: Wydział Nadzoru Finansowego i Restrukturyzacji

Działania polegające na zabezpieczeniu potrzeb związanych z sytuacją epidemiczną, w szczególności realizacji działań związanych ze zwalczaniem zakażenia, zapobieganiem rozprzestrzenianiu się, profilaktyką oraz zwalczaniem skutków choroby zakaźnej wywołanej wirusem SARS-CoV-2, zwanej COVID-19. Działanie obejmuje dotacje udzielone SP ZOZ-om m.in. na finansowanie, bądź współfinansowanie wydatków bieżących oraz majątkowych, związanych z potrzebami wynikającymi z sytuacji epidemicznej (zakup sprzętu, wyposażenia, środków ochrony, dostosowanie obiektów).

Wsparcie dolnośląskich DPS. Realizacja: Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej

Literatura

Andersen, K.G., Rambaut, A., Lipkin, W.I., Holmes, E.C., & Garry, R.F. (2020). The proximal origin of SARS-CoV-2. *Nature Medicine*, 26(4), 450-452.

Bai, C., Zhong, Q., & Gao, G.F. (2022). Overview of SARS-CoV-2 genome-encoded proteins. *Science China. Life sciences*, 65(2), 280-294.

Bartman, K. (2020, 10 sierpnia). *Gdzie się podziały 2 mln polskich firm? Rozbieżność w bazach to nie efekt kryzysu*. Money.pl. <https://msp.money.pl/wiadomosci/gdzie-sie-podziały-2-mln-polskich-firm-rozbieznosc-w-bazach-to-nie-efekt-kryzysu-6541564805252737a.html>

Dąbek A. (2021, 7 lipca). *Trzecia, czwarta, piąta fala pandemii. Skąd rozbieżność w numeracji?*. <https://www.medonet.pl/koronawirus/koronawirus-na-swiecie,trzecia-fala-koronawirusa--a-moze-jednak-tylko-druga-,artykul,09637669.html>

Duszyński, J., Afelt, A., Ochab-Marcinek, A., Owczuk, R., Pyrc, K., Rosińska, M., ... & Smiatacz, T. (2020). *Zrozumieć COVID-19*. Opracowanie Zespołu ds. COVID-19 przy Prezesie Polskiej Akademii nauk. Polska Akademia Nauk.

Główny Urząd Statystyczny. (b.d.). GUS – *Dashboard gospodarczy*, pobrane 10 października 2022 z <https://dashboard.stat.gov.pl/>

Główny Urząd Statystyczny. (2018). *Zeszyt metodologiczny. Badanie koniunktury gospodarczej*. Główny Urząd Statystyczny. https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5516/5/9/1/badanie_koniunktury_gospodarczej_-_zeszyt_metodologiczny_2018.pdf

Google. (b.d.). *Raporty na temat przemieszczania się – Pomoc*, pobrane 29 września 2022 z https://support.google.com/covid19-mobility/answer/9824897?hl=pl&ref_topic=9822927

Gorbalenya, A.E., Baker, S.C., Baric, R.S., de Groot, R.J., Drosten, C., Gulyaeva, A.A., ... & Ziebuhr, J. (2020). The species Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus: classifying 2019-nCoV and naming it SARS-CoV-2. *Nature Microbiology*, 5(4), 536-544.

Guo, Y. R., Cao, Q. D., Hong, Z. S., Tan, Y. Y., Chen, S. D., Jin, H. J., ... & Yan, Y. (2020). The origin, transmission and clinical therapies on coronavirus disease 2019 (COVID-19) outbreak—an update on the status. *Military Medical Research*, 7(1), 1-10.

Hoffmann, M., Kleine-Weber, H., Schroeder, S., Krüger, N., Herrler, T., Erichsen, S., ... & Pöhlmann, S. (2020). SARS-CoV-2 cell entry depends on ACE2 and TMPRSS2 and is blocked by a clinically proven protease inhibitor. *Cell*, 181(2), 271-280.

Liu, Y.C., Kuo, R.L., & Shih, S.R. (2020). COVID-19: The first documented coronavirus pandemic in history. *Biomedical Journal*, 43(4), 328-333.

Nowakowska, E., & Michalak, S.S. (2020). COVID-19 Choroba wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2 globalnym zagrożeniem dla zdrowia publicznego. *Postępy Mikrobiologii*, 59(3), 227-236. doi: 10.21307/PM-2020.59.3.16

Pawlik, L., Śpiołek, E., Fichna, J., & Tarasiuk, A. (2020). Charakterystyka wirusa SARS-CoV-2 i potencjalne farmakologiczne sposoby leczenia. *Postępy Biochemii*, 66(2), 83-90.

Stobnicka-Kupiec, A., Górny, R. L., Gołofit-Szymczak, M., Ławniczek-Wałczyk, A., & Cyprowski, M. (2020). Koronawirusy: niewidzialne zagrożenie o globalnym zasięgu. *Podstawy i Metody Oceny Środowiska Pracy*, 106(4), 5-35. doi: 10.5604/01.3001.0014.5828

World Health Organization (WHO). (2020a). *Coronavirus disease (COVID-19)*. https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_3

World Health Organization (WHO). (2020b). *Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it*. [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it)

World Health Organization (WHO). (2021, 23 grudnia). *Coronavirus disease (COVID-19): How is it transmitted?* <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-covid-19-how-is-it-transmitted>

World Health Organization (WHO). (b.d.). WHO Coronavirus (COVID-19) *Dashboard*, pobrane 16 sierpnia 2022 z <https://covid19.who.int/>

Wu, Y. C., Chen, C. S., & Chan, Y. J. (2020). The outbreak of COVID-19: An overview. *Journal of the Chinese Medical Association*, 83(3), 217-220. doi: 10.1097/JCMA.0000000000000270.

Wu, Z., & McGoogan, J. M. (2020). Characteristics of and Important Lessons From the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Outbreak in China: Summary of a Report of 72 314 Cases From the Chinese Center for Disease Control and Prevention. *JAMA*, 323(13), 1239-1242.

Zawilińska, B., & Szostek, S. (2020). Koronawirusy o niskiej i wysokiej patogenności, zakażające człowieka. *Zakażenia XXI wieku*, 3(1). doi: 10.31350/zakazenia/2020/1/Z2020006

Zhu, N., Zhang, D., Wang, W., Li, X., Yang, B., Song, J., ... & Tan, W. (2020). A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China, 2019. *The New England Journal of Medicine*, 382(8), 727-733.

